BLOEMLEZING UIT DE BESTE SCHRIFTEN DER NEDERLANDSCHE DICHTERS: VAN...

Lodewijk Gerard Visscher

KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK
0289 9240

BLOEMLEZING

UIT

DE BESTE SCHRIFTEN

DER

NEDERLANDSCHE DICHTERS.

BLOEMLEZING

UIT

DE BESTE SCHRIFTEN

DER

NEDERLANDSCHE DICHTERS

VAN DE 13de TOT EN MET DE 18de EEUW;

DOOR L. G. VISSCHER.

1ste DEEL.

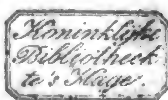

BRUSSEL,

UIT DE DRUKKERIJ VAN F. J. HUBLOU,

MEDE TE BEKOMEN BIJ J. H. DEN OUDEN, TE AMSTERDAM, EN VERDER BIJ DE VOORNAAMSTE BOEKHANDELAREN IN HET RIJK.

1820.

NAAMLIJST

DER INTEEKENAREN

OP DIT WERK.

Z. M. DE KONING

DER NEDERLANDEN,

PRINS VAN ORANJE-NASSAU, GROOT-HERTOG VAN LUXEMBURG, ENZ, ENZ, ENZ.

(Voor vier exemplaren).

Ast (J. B. Ter), te Brussel.
Bilderdijk (W.), te Leijden.
Bibliotheek der universiteit Groningen.
Bruggen (P. J. Ter), greffier van het vredegeregt, te Antwerpen.
Barends (T.), boekhandelaar, te Harderwijk.
Braakenburg (J.), onderwijzer, te Amsterdam.
Boot (G. W.), rector der latijnsche scholen, en provinciaal opziener, te Gorinchem.
Bouman (H.), predikant, te Finsterwold.
Blaes (C. P.), inspecteur der direkte belastingen, te Brussel.
Bosch (T.), raad der domeinen, te 's Gravenhage.
Boetzelaar baron (W. C. J.), te 's Gravenhage
Bergsma (P. A.), prokureur, te Leeuwarden.
Bulsing (J. J.), te 's Gravenhage.
Bastu (F.), te Leuven.
Backer, te Lier.
Boellaard (D. J. H.), te 's Gravenhage.
Burmanania Rengers (H. R. Van) grietman van Gaasterland.
Beijerink en Willems, boekhandelaren, te Amsterdam, (3 exemplaren).
Brandt (T.), te Leuven.
Brink (Ten, en de Vries), boekhandelaars, te Amsterdam, (4 exemplaren).
Cappel (G. A.), te 's Gravenhage.
Clignet, te 's Gravenhage.
Coerman (P.) med. doctor, te Noordwijk.
Delin (E.), voor het taal-en dichtlievend genootschap, te Antwerpen.
De Vries (A.) predikant, te Haarlem.

Diepen (H. Van), kommies bij het Ministerie van financien, te 's Gravenhage.
Doude Van Troostwijk, te 's Gravenhage.
Diligentia omnia (het genootschap), te 's Bosch.
Dulman (G.), school-onderwijzer, te Amsterdam.
De Vos, en comp. (J.), boekhandelaars, te Dordrecht
Doctrina et amicitia (het genootschap), te Amsterdam.
Engelen (J. A.), te 's Bosch.
Enden (A. Van Den), hoofd-inspecteur van het middelbaar en lager onderwijs, te Haarlem.
Fallot (Ant. Laurillard), te Brussel.
Flok (C.), apothekar, te 's Gravenhage.
Flok (H. H.) med. stud., te Heidelberg.
Frank, boekhandelaar, te Brussel (voor 20 exemplaren).
Grim (J. W.), med. doctor, te Dordrecht.
Gruwez (A.), te Tienen.
Ghert (Van), kommissaris bij de generale direktie der R. C. eredienst, te Brussel.
Ginkel (F. Van), med. doctor; te Helvoort.
Hoen (G. M. 't), ontvanger der direkte belastingen, te 's Gravenhage.
Harderwijk Rz. (J. Van), te Rotterdam.
Horst (J. Van der), te 's Bosch.
Halmael (M' A.), auditeur militair, te Leeuwarden
Hoon (J. De), te Brusel.
Hoëufft (M' H.), te Breda.
Hollingerius Pijpers (F. B.), con-rector bij de latijnsche scholen, te Breda.
Heijningen Bosch (M. Van), provinciaal kourantier, te Groningen.
Hoboken (J. Van), kontroleur der direkte belastingen, te Leuven.

Huigens (J.), te 's Gravenhage.
Immerzeel Junior (J.), boekhandelaar, te Rotterdam.
Jacquelart, boekhandelaar, te Brussel (voor 12 exemplaren).
Janti (A. J. A. De), te Brussel.
Ippel (J. W. L. S.), te Amsterdam.
Ipeij (A.), hoogleeraar aan de hogeschool, te Groningen.
Kemper (J. M.), hoogleeraar aan de hogeschool, te Leijden, staatsraad, lid van de 2e kamer der staten generaal, kommandeur der order van den Nederl. leeuw, enz.
Kampen (N. C.), te Leijden.
Ks, te Amsterdam.
Koning (J.) te Amsterdam.
Keer (P. J.) archivist by het gouvernement van Noord Braband, te 's Bosch.
Kist, prédikant, te Zoelen.
Leeuwen (J. Van), te Leeuwarden.
Lankhorst (A.), te Amsterdam.
Loosjes (V.), boekdrukker en boekhandelaar, te Haarlem.
Legendo dicimus (het leesgezelschap), te Leijden.
Loos (W. L.), te Amsterdam.
Laethem (J. Van), te Brussel.
La Lau (I. I.) student in de regten, te Leijden.
Lijon (de), boekhandelaer, te 'sGravenhage, voor 12 exemplaren.
Maesen (M. J.) Vander, secretaris der kamer van koophandel en fabrijken, te Antwerpen.
Macquclijn (M. J.), med. doctor, te Delft.
Macquelijn (M. J.), voor bet kunst en wetenschap-minnend gezelschap *Volmaakter door den tijd.*

Meerman (mevrouw de baronnesse douarriere), te 's Gravenhage.

Munster Jordens (L. A. Van), substitut officier bij de regtbank van eersten aanleg, te Deventer.

Meijer (Gerrit Joan), leeraar aan het athenæum, te Brussel.

Meijer (P. H. De), te Middelburg.

Marlen (T. W. Van), student in de regten, te Leijden.

Mathieu (J.), te Lier.

Mobachius Quaet, te 's Gravenhage.

Menu (J.), chef der divisie van politie bij het gouvernement van Noord-Braband, te 's Bosch.

Noodt van Zuid-scharwoude, te 's Gravenhage.

Olivier Schilperoort (F.), te Luxemburg.

Ouden (J. H. Den), boekhandelaar, te Amsterdam (2 exemplaren).

Orden (G. Van), te Zaandam.

Oomkens (J.), academie drukker, te Groningen (2 exemplaren).

Orts (L. J.), substitut-prokureur-generaal bij het hooggeregthof, te Brussel.

Palm (J. H. Van der), hoogleeraar aan de hogeschool, te Leijden, ridder van de order der Nederl. leeuw.

Prinsen (P. J.) direkteur der koninklijke kweekschool voor onderwijzers, te Haarlem.

Perk, senior (J.), notaris, te Hilversum.

Perk (A.), secretaris van het gemeente bestuur, te Hilversum.

Perk, te Amsterdam.

Palier en zoon (H.) stads-kourantiers en boekhandelaars, te 's Bosch.

Roijen (Mr H. Van) lid van den raad van state, te 's Gravenhage.

Reunau (J. De), te Brugge.

Roskes (H. T.), theol. candid., te Leijden.

Reneman (P. R.), student in de regten, te Leijden.

Reemer (J. A.), onderwijzer in het R. C. weeshuis, te Amsterdam.

Reiger (Mr A), prokureur bij de regtbank van eersten aanleg, te Groningen.

Reijnders (P. Adr.), preceptor der latijnsche schoolen, te Groningen.

Rinsma (F.), te Groningen.

Reinders (H. C.), apothekar, te Groningen.

Sande (J. J. Van de), boekhandelaar, te Middelburg.

Spandaw (Mr H. A.), advocaat, te Zuid Broek, prov. Groningen.

Staring (A. C. W.), landbouwer, op den Wildenborch.

Schreuder (B.), direkteur der koninklijke kweekschool, te Lier.

Schepers (J. J.), apothekar, te Groningen.

Six tot Oterleek (W.), kommies van staat, te 's Gravenhage.

Straalman (A. W.), lid der staten van Holland, te 's Gravenland.

Stam Fz. (S. P.), te Hilversum.

Schierbeek (R. J.), boekhandelaar, te Groningen (2 exemplaren.

Schull (Mr P. S.), advocaat en notaris, te Dordrecht.

Storm van 's Gravesande (N. J.), te Rotterdam.

Satot (J. B. De), te Gent.

Sames (N. P.), onderwijzer, te Loenen aan de Vecht.

Siegenbeek (M.), hoogleeraar aan de hogeschool, te Leijden.

Idem, voor de maatschappij van Nederl. letterkunde, te Leijden.
Spies (Van der Hegge), te 's Gravenhage.
Tijdeman (H. W.), hoogleeraar aan de hogeschool, te te Leyden.
Thieme (J. F.), te Zutphen.
Thieme (H. C. A.), stadsdrukker, te Zutphen, (2 exemplaren).
Thoir (J. Van), boekhandelaar, te Leijden.
Tollius (H.), hoogleeraar aan de hogeschool, te Leijden.
Ven (L. Van de), student in de regten, te Leuven.
Visscher (Jonk Vr. H.), te Antwerpen.
Verschoor (A. D.), med. doctor, te Gorinchem.
Vreede (C.), te 's Gravenhage.
Vrede (L. Ter), te Brussel.
Vermeulen (P. J.), directeur van het leesgezelchap *Legendo dicimus.*
Veth (H.), te Dordrecht.
Vletter (W. C. De), te Rotterdam.
Verweij (B.), provinciaal school-opziener in het distrikt Zuid-Holland, en predikant, te 's Gravenhage.
Winter (Jonkvr. L. G.), te Amsterdam.
Warnholtz (J.), te Leijden.
Wijt (Melchior) boekhandelaar, te Rotterdam.
Wijnaendts (M. A.), lid van den raad der stad Delft.
Willems, te Antwerpen.
Wijsman (B.), te Amsterdam.
Wittenburg, verkouw, te 's Gravenhage
Wansleven (W. C.), boekhandelaar, te Zutphen.
Witzen Geijsbeek, te Amsterdam.
Willigen (P. Van der), te Tiel.
Woudenberg, predikant, te 's Gravenhage.

Wijn (Mr H. Van), 's rijks archivarius en lid van den hogen raad van Adel, te 's Gravenhage.

Wit (J. H. De), te 's Gravenhage.

Walré en comp^e (J. Van), boekhandelaars, te Haarlem.

Walaardt Sacre (Æ.), procureur, te Haarlem.

Wisselius (Mr J. Jz.), ridder der order van den Nederl. leeuw, secretaris der tweede klasse van het koninklijk Nederl. institut.

Idem, voor de tweede klasse van het koninkl. Nederl. institut.

Zeeman (F.), te s' Gravenhage.

Zeehuisen (J. L.), boekhandelaar, te Zwolle.

VOORREDE.

Omtrent den aard en het oogmerk van deze verzameling, meenen wij, in ons voorloopig berigt, genoegzame inlichting gegeven te hebben, om dezelve, bij de uitgave van dti deeltje, met stilzwijgen te kunnen voorbijgaan; evenwel moeten wij, met een paar woorden, van eenige kleinigheden spreken, die misschien voor dezen of genen van eenig belang zijn, en welke zich hoofdzakelijk tot de oorzaken der vertraagde uitgave van dezen bundel bepalen. Aanvankelijk hadden wij ons op grond der algemeene belangrijkheid eener Bloemlezing, zoo al niet met eene eenigszins ruimere inteekening gevleid, ten minste op zoodanige gunstige deelneming te durven vertrouwen, dat wij op den weg, dien wij waren ingeslagen hadden kunnen voort gaan; doch onze verwachting werd zoo zeer te leur gesteld en verijdeld, dat wij door de geringe aanmoediging, die ons te beurte viel, er welhaast toe overhelden om geene verdere poging te beproeven; de uitslag immers had te weinig

aan de verwachting voldaan, om niet aan terugtreden te denken; doch aan de andere zijde was de aanmoediging van Z. M. den Koning zoo wel als die vaneenige met roem bekende Letterkundigen een spoorslag, die het tot eenen pliqt maakten te volharden, te meer nog daar de begonnen arbeid uit geheel andere beginselen dan uit die van winzucht was ondernomen; intusschen moesten deze niet altijd even bemoedigende omstandigheden, noodwendig zoodanige vertraging te weeg brengen, als waarmede dit deel onzer Bloemlezing in het licht verschijnt.

Ten aanzien der keuze van dichtstukken, welke ons voor dezen bundel, in den rijken, maar niet altijd even bruikbaren voorraad te doen stond, is het niet wel mogelijk eene altijd, en voor allen voldoende reden opte-geven, te minder nog daar het tijdperk van Melis Stocke, *en* Van Maerlant, *ja zelfs degeheele* 15de *en* 16de *eeuw, voor den oudheidkundigen belangrijker is dan voor den dichter, terwijl het eindelijk moeijlijk was, den eersten te bevredigen, zonder tevens eene menigte van voortbrengselen in deze verzameling optenemen, welke voor den laatsten*

van gering belang zijn. Wij hebben derhalve van onze vroegere rijmers slechts dat gedeelte overgenomen, hetwelk voldoende scheen om de geboorte eener kunst aantetoonen, welke thans in ons vaderland met zoo veel goed gevolg, en door zoo vele groote meesters beoefend wordt; eindelijk hebben wij eenigszins breeder plaats voor die dichters ingeruimd, welke op het voetspoor van Roemer Visscher, *en* Spieghel, *een ruimer veld hebben ingeslagen dan hunne tijdgenooten, en voorgangers, en welke in der daad de voorloopers eener eeuw waren, waarin onze letterkunde op die groote vernuften mogt in roem dragen, en van welke wij den inhoud voor ons vôlgend deel ontleend hebben.*

V.......

Brussel, 1820.

GESCHIEDKUNDIG
OVERZIGT
DER
NEDERLANDSCHE LETTERKUNDE,
IN DE 13de, 14de, 15de EN 16de EEUW.

Even zoo als de oorsprong van geheele volken en natien gewoonlijk met eenen ondoordringbaren sluijer bedekt is, liggen ook de eerste schreden eener taal niet zelden in eene zee van nevelen gehuld, die het doordringendste oog van den wijsgeer even bezwaarlijk als het geoeffend vernuft des oudheidkundigen ontwaren kan, en welke alleen tot eene menigte elkander schier verdringende gissingen en uiteenloopende stellingen aanleiding geven; hoe waarschijnlijk en aannemelijk deze zich ook moge voordoen, zoo ontmoeten zij toch altijd zekeren

tegenstand, terwijl andere hoe overdreven ook, ten allen tijden geleerde verdedigers aantreffen. Het zoude ons te ver buiten ons bestek voeren, zoo wij geheel tot de bronnen, waaruit onze taal haren oorsprong neemt wilden terug keren, hetwelk alleen dan noodzakelijkzouden worden, zoo de langzame ontwikkeling der tongvallen, en de vorming van die taal moest aangetoond worden, welke in den aanvang der 13[de] eeuw reeds zekere zelfstandigheid verkregen had, en destijds onder de benaming van het *Dietsche* bekend was.

De geschrevene taal nogtans was op dat tijdstip volkomen aan de van plaats tot plaats verschillende spraak gelijk, en behield daar door nog eenen geruimen tijd dat platte en stroeve, hetwelk in de beste kronijkschrijvers zoo zeer vermoeit, en waarin eenige drieste en duistere taalgeleerden, sieraden menen te ondekken, waaraan zij niet schromen eenen hoogeren prijs te hechten, dan aan de meesterstukken van onzen grooten Bilderdijk. Intusschen werd de latijnsche taal reeds onder het Hertogelijk en Graafeijk bewind in de openbare landsbesluiten, keuren, en wetten door de Nederlandsche vervangen; de kunsten met even veel vlijt beoefend als

aangemoedigd, de wetenschappen, die als zoo vele andere takken van menschelijke kennis in kloosters waren opgesloten geweest, ook buiten deze gestichten onderwezen, en langs dien weg de taal reeds merkbaar beschaafd, hetwelk te meer nog begon toetenemen, door dien het den geestelijken bevolen was, zich van de volkstaal te bedienen om de geheimen van den godsdienst te verkondigen, en tevens in de scholen, zoo als uit de oudste schrijvers ten duidelijkste te bewijzen is, de *Dietsche taal* werd onderwezen.

Hoe gunstig zich de eerste schreden van beschaving in de Nederlanden ook deden aanzien, zoo vonden zij echter aan de zijde der grooten en vermogenden, geringe, of geene medewerking, niet alleen de onbeduidende belangstelling, in al wat het gebied der letteren betrof, maar nog meer de destijds heerschende romantische geest werkte daartoe mede, zoo dat de voornaamste des lands hun geluk met de wapenen beproefden, en hunne aandacht niet vestigden op een onderwerp, hetwelk van min gerucht makenden aard, ook daardoor minder voor hunne belangstelling en overgedrevene verbeelding vatbaar was. In Spanje, Frankrijk, en Italien ja zelfs in het naburig Duitschland

had de zucht naar roem en moed nog meer dan elders plaats gegrepen ,en den adel uitsluitend met die trotsche ondernemingen en roemrijke heldendaden bezig gehouden; waaraan wij het bijna onbegrijpelijkgetal ridderverhalen moeten toeschrijven, welke door den onnavolgbaren Cervantes zoo al niet het eerst, althans op de bevalligste wijze naar waarde geschat zijn.

Dan alle deze ridderverhalen welke grootendeels in de 13de en 14de eeuw, eenige nog veel vroeger geschreven zijn, geraakten weldra in omloop, en vonden door het wonderbaarlijke en treffende dat die soort van schriften eigen is ook in ons vaderland eenen gereeden bijval, voor al, toen de leeslust meer en meer door vertalingen werd opgewekt, en de uitvinding der boekdrukkunst de verspreiding gemakkelijker maakte en bevorderde; eer het evenwel zoo verre gekomen was, had onze taal reeds eene aanmerklijke verandering ondergaan, en met eenen meer beschaafder vorm ook tevens eene buigzaamheid verkregen, die en dichter en prozaschrijver bijzonder te stade kwam; doch ook toen reeds waren er misbruiken en verbasteringen in de taal geslopen, welke eenen gerui-

men tijd; de keurigste voorbrengselen van den menschelijken geest bleven ontsieren.

Van Maerlant, en zij, die gelijktijdig met Jan Van Helu en Melis Stoke leefden, schreven de taal in hare eerste zuiverheid, en kunnen, zoo men van dat standpunt uitgaat, ondanks hunne geringe dichterlijke verdiensten, als de grondleggers onzer letterkunde beschouwd worden. Zij waren, blijkens de voorbeelden, die wij van deze en gene hebben bijeengebragt, niet alleen op eene naauwkeurige spelling, maar tevens ook op het regelmatig gebruik der vereischte naamvallen bedacht. Zij bonden zich met de meeste naauwgezetheid aan eene juiste onderscheiding der geslachten en naamvallen, verwierven zich tot op dit oogenblik eene klassissche waarde en kunnen in dat gedeelte der taalkunde als de zekerste gidsen geraadpleegd worden.

Ook *Gheraert Lienhout*, volgde even als de dichter van *Karel en Ellegast*, en *Heindrick van Hollant*, eenen even regelmatigen gang, en zij bragten als zoo vele anderen, die hen op hunnen dorren weg volgden echter zeer veel toe, tot de beoefening, en vestiging der taal, voor al in Braband en Vlaanderen; terwijl de in Holland,

b

Gelderland en Vriesland, elkaar schier verdringende en opvolgende partijschappen, de pogingen ten aanzien der algemeene beschaving in het werk gesteld, even spoedig verijdelde als de oorlogen tussschen de Hoekschen en Kabeljaauwschen, tusschen de Hekeren en Bronkhorsten, tusschen de Schieringers en Vetkoopers; welke allen door de heillooste verdeeldheden en staatstwisten gevoed, alom verschrikking en moord, en zelfs tot in de nog jeugdige taal eene regelloosheid en verwarring bragten, die hare volkomene ondergang scheen aantekondigen. In deze gesteldheid van zaken liep alle man te wapen, en vernielde met dezelfde hand de welvaart van zijne vijanden en van zich zelven, zoo dat met het verlies van orde en zedelijkheid, ook de taal den indruk van dien ruwen aard ontving, welke de weinige schriften, die ons uit de 14[de] eeuw zijn overgebleven, zoo onvoordeelig kenmerken. Dan het leed niet lang of ook in Braband en Vlaanderen verloor de taal van hare eerste zuiverheid, zonder dat nog de Nederlandsche letterkunde haren zetel verloor, of door de meer en meer veldwinnende fransche taal verdrongen werde.

Bij den aanvang der 14[de] eeuw ging de regering uit het Grafelijk Hollandsche huis, in dat van Henegouwen over, het welk met het fransche

hof in de naauwste gemeenschap stond en aan de taal en zeden van onze naburen eenen gereeden en algemeenen ingang deden vinden, waardoor dan ook de regering van Bourgonje, hoe gelukkig zij voor het oogenblik moge geweest zijn, echter de Nederlanders in het bezit van hun belangrijkst eigendom verstoorde, en in vele opzigten aan het volkskarakter eenen indruk gaf, welke te veel met deszelfs natuurlijken aanleg verschilde, om niet schadelijk in de gevolgen te zijn.

In de taal had reeds eene verregaande verwarring, en vervalsching plaats gegrepen, zoo dat de zoo even aangeroerde omstandigheden noodwendig tot een volkomen verval moesten mede werken, en die reeks van latijnsche en fransche spreekwijzen gangbaar maken, welke vervolgens voor de onbetwistbaarste teekens van het groote en treffende, somtijds wel van het verhevene gehouden werden. Eenige schrijvers, wel is waar, oefenden zich in het beste, wat onze naburen hadden voortgebragt en ontleenden van de franschen zoo wel eenige nieuwe en gelukkige denkbeelden, als eenen beteren en meer bevalligen stijl, maar verre de meesten, bepaalden zich tot het overnemen van eenige schelklinkende woorden, die in onze taal dikwerf zonder kracht en betee-

kenis waren, of wel zij gaven aan het Nederlandsch een aanzien, hetwelk even zeer van den slechten smaak, als van de bekrompene inzigten onzer voorouders getuigt.

De Redenrijkers genootschappen bloeiden op dat tijdstip, doch werden door de hooge regering noch aangemoedigd noch tegengewerkt; eenige vorsten lieten zich, wel is waar, onder de leden inschrijven, woonden van tijd tot tijd de vertooningen bij, vereerden hen met schild en wapenborden, dan ook hier bleef het bij, geene enkele doelmatige en geschikte maatregel werd door vorst of onderdaan tot bevordering der taal, of letterkennis in het werk gesteld, terwijl daarentegen de uiterlijke pracht en luister dier gezelschappen aller aandacht vestigden en tot zich trok, vooral daar de omstandigheden des lands onder het bewind der Hertogen van Bourgonje zeer gunstig bleven, de altijd toenemende handel en bloeijende fabrieken het algemeen welvaren ondersteunden, en derhalve eene zekere ruimte van geldmiddelen ook onder den burgerstand merkbaar was, welke alzoo de redenrijkers in staat stelde, wat het uiterlijk aanzien betreft, de vlag geheel in top te voeren. Zeker is het dat het hun noch aan luidruchtige optogten, noch aan maaltijden ontbrak, maar wat vroege of

latere schrijvers ook op dit punt in het midden mogen brengen, bleef het er wel verre van daan, dat diezelfde vaderlandsche inrigtingen iets toebragten, tot invoering van eenen beteren dichttrant, of eenigszins de ontwikkeling van den geest tot doel hadden, veelmin er om dachten denzelven tot eene hoogte optevoeren, die eenig vergelijk met het waar denkbeeld van dichterlijk vernuft zou kunnen doorstaan. Over dit onderwerp mag anders gedacht en geschreven zijn, doch voor ons geldt geen ander gezag dan dat der waarheid; en tot bevestiging hier van, beroepen wij ons niet op de geleerde getuigenis van letterkundige dwepers, maar alleen op de voorbrengselen zelven, waarvan wij spreken, en waaraan wij die hooge kunstwaarde betwisten, die veeltijds aan dezelve wordt toegekend. Dat ieder onbevooroordeelde lezer, de zaak onderzoeke, en uitspraak doe. Het is waar, dat de Amsterdamsche kamer *in liefde bloeijende* zich eenigen tijd later, en wel omtrent het einde der 16de eeuw, ten aanzien der taal begon verdienstelijk te maken; dan ook dit deden in zekeren zin de Zuidnederlandsche kamers, ten tijden van *Van Velthem*, *Anna Bijns*, *Fruitiers* en *Van Mander*, nogtans met minder orde dan de hollandsche kamers, en met nog veel minder denkbeeld der

eigenaardigheden van het onderwerp, dat zij behandelden.

Het was hun blijkbaar om den vorm en niet om de zaak zelve, niet om vermeerdering of uitbreiding van kennis te doen, zoo dat het voortreffelijk oogmerk, het beschaven namelijk van taal en zeden op eene verbastering van beiden uitliep, zoo schadelijk aan den oorspronkelijken rijkdom van de een, als aan de vlekkelooze zuiverheid van de anderen; van welke zijde men dus die inrigtingen, of liever de lettervruchten van deszelfs leden beschouwt, het zij men hunne *treffende moralisatien*, het zij men hunne *retrogàden en sonnetten* onderzoekt, of dat men eindelijk, het oog werpt op de tooneel en treurspelen, welke de dramatische letterkunde aan hunnen ijver en *drift* (1) verschuldigd zijn; zoo komt derzelver nietigheid toch altijd, en bij iedere gelegenheid aan den dag. Ofschoon zij nu den bloei der letteren over het algemeen, en in eenen bepaalden zin, niet bevorderlijk geweest zijn, zoo mag men nogtans met grond veronder-

---

(1) De leden van eene thans nog te Brussel bestaande kamer, noemen zich *driftelingen*, waarschijnlijk eene vertaling van het fransch ZELATEUR, d. i. IJVERAAR.

stellen, dat zij in het zuidelijk gedeelte der Nederlanden zeer veel tot het behouden der taal hebben bijgedragen, en geene gelegenheid verzuimden om de Brabanders en Vlamingers, in hunne gehechtheid aan de vaderlandsche taal te versterken. De redenrijkers, de hoe gebrekkig dan ook, spraken, en schreven, nooit anders dan in hunne moedertaal; en dit was reeds zeer veel, zij vermaakten het volk met hunne vertooningen en tooneel, of trokken door hunne gedichten en rijmen, de aandacht der menigte, waarop de lof der taal, die zij met den eerbied voor dit gedenkteeken der oude grootheid bezongen, niet zelden eenen gelukkigen indruk maakten. Kortom, zij vielen in den volkstoon, bevielen aan hunne tijdgenooten, en hielden hun het bestaan van eene eigene taal telkens voor oogen, van eene taal, welke door omstandigheden onderdrukt, evenwel de beoefening overwaardig was en welke vooral bij den geestelijken en burgerstand in aanzien bleef.

In dezen staat van zaken verkeerden de Nederlanden tot aan het einde der 15de eeuw, toen aanvankelijk de uitvinding der drukkunst, aan de klassieke grieksche en latijnsche schrijvers, een

nieuw leven gaf, de verlichting door dikke nevelen heen brak, zich een' weg baande, en eindelijk de kerkhervorming zelfs op de vijanden der verlichting haren invloed ten goede deed gevoelen. De zaak van den godsdienst kreeg eene andere gedaante, een geheel nieuw wezen: zij werd weldra uit een meer verheven oogpunt dan uit dat van een bedriegelijk bijgeloof beschouwd; zij bepaalde zich niet meer tot een blind vertrouwen, maar was reeds eenigmate aan de reden en het gezond verstand onderworpen; zij verzette zich tegen iedere kracht, welke de vrijheid van denken voor gevaarlijk hield, en sloeg alle gewetens dwang den bodem in; dan de vlaamsche gewesten bezweken in den edelen strijd, die ons vaderland bij het einde der 16de eeuw tegen de spaansche vervolging gewapend had, en bleven onder den verschikkelijken dwang geboeid; van dat oogenblik af aan, deden de Noordelijke provincien in het vak van letteren en beschaving weldra eenige schreden, die de andere niet dan met moeite konden volgen, en waar in zij eerlang geheel te kortschoten.

Hoe verdienstelijk *Anna Bijns* met betrekking tot eenen beteren dichtrant, die zij bevorde ook zijn moge, hoe veel gepaste en bondige beeldspraak hier en daar in hare gedichten ook verspreid is,

zoo blijven er toch altijd te veel gebreken in Stijl en voordragt, om bij het volkomen gemis van gemakkelijkheid en beschaving te durven veronderstellen, dat hare referijnen in deze eeuw nog met eenige belangstelling kunnen gelezen worden; ook zoo is het naar ons gevoelen met *Cornelis Van Ghistelen*, met *Jan Fruitiers* en anderen uit dit tijdvak gesteld; *Philip Van Marnix* maakt daaromtrent, wat zijne proza betreft, wel eenige uitzondering, hij onderscheidt zich door eene algemeenheid van kennis en geleerdheid, welke met de bekrompene inzigten van eenen *Casteleijn* en *Van Rijssele*, geen vergelijk gedoogen, maar bleef toch altijd beneden het peil van eenen *Koornhert*, en bereikten nimmer de hoogte van den voortreffelijken *Spieghel*, of van den voor zijnen tijd zeer bevalligen *Roemer Visscher*.

Het was dus niet voor *Koornhert*, *Spieghel* en *Visscher*, dat de goede smaak in onze letkunde begon geraadpleegd te worden, of liever, de Nederlandsche dichtkunst had geene of geringe sieraden, was geen onderwerp van algemeene aandacht, en spoorde slechts weinige tot medewerking aan; dan het leed nu niet lang of eene vrijere denkwijze, gaf aan het dichterlijk vernuft, die uitgebreidheid en veerkracht welke

even zeer tot het bezingen van groote daden, als tot het vormen van groote en dappere mannen noodzakelijk is. Holland bragt en de een en de andere tevens voort, zij handhaafde hare onafhankelijkheid zoo te water als te land, regelde het inwendig staatsbestuur, verbeterde het vervallene in de taal, en herschiep de meest bekende kamer der redenrijkers, in eene Academie, waar op Amsterdam zich ten allen tijde zal kunnen verheffen.

Van deze kamer *in liefde bloeijende* waren de zoo even vermelde dichters, de voornaamste en ijverigste medewerkers, zij verlieten het oude pad, bragten eene meerdere welluidenheid in de taal, en kozen ook ten aanzien der maat en andere deelen van het werktuigelijke der poezij, een natuurlijker, en daarom veel gemakkelijker voetspoor.

Hooft, met wien wij in ons volgend deel het in zoo vele opzigten luisterlijk tijdperk der 17[de] eeuw zullen aanvangen verbeterde nog het goede, wat door hen was aangevangen, ook *Anna* en *Maria Tesselschade Visscher*, bebehoorden eerst later vermeld te worden, dan wij hebben het niet ongeschikt geacht met hunne dichtstukjes, en met eene proeve uit de

werken van *Zacharias Heijns*, dezen bundel te eindigen, waar door dan ook de overgang, tot de meesterlijke voorbrengselen van *Hooft* en *Cats*, den lezer zoo veel gemakkelijker zal vallen.

V........

BLOEMLEZING

UIT DE BESTE SCHRIFTEN

DER NEDERLANDSCHE DICHTERS.

MINNEZANG,

IN DEN ZWABISCHEN TONGVAL.

Eins meien morgens frou was ick ufgestan,
In ein boungartegin solde ick spiln gan,
Da vant ick drie iuncfrouwen stan,
Si waren so wol getan.
Die eine sang fur, die ander sang na
Harba lorifa, Harba lorifa, Harba lorifa.

Do ick ersach das schoone krut, in den boungartegin
Und, ick erhorte das suesse (1) gelut von den megden sin
Do verblide das herze min
Das ick muoste singen na,
Harba lorifa, Harba lorifa, Harba lorifa.

Do grueste (2) ick allerschoenste die dar under stuont,
Ich lies men arme alum began,
Do zer selben stunt,

---

(1) *Suesse gelut*, een zoet en aangenaam geluid; zie Kiliaan op het woord *Suet*, Dulcis, Suavis, grati saporis.

(2) *Grueste* van *gruete* d. i. groeten, Salus, Salutatio, *Kiliaan*.

Ick wolte si kussen an irn munt,
Si sprach lat stan, lat stan, lat stan,
Harba lorifa, Harba lorifa, Harba lorifa.

Jan I, *hertog van Braband* (1).

VAN ORTHUS RIKE EÑ VAN DEMOSTHENES.

FRAGMENT UIT DEN SPIEGEL HISTORIAEL.

Orthus, Assuerus joncste sone,
Wart co (2) en regnerde de gone,
Na den vader, XXVI jaer.
In sinen tiden, wet voer waer,
Was Demosthenes, die so wale
Was gheraect an sine tale,
Wies proverbien eñ wijshede
Ic wille setten hier ter stede.
Alse Demosthenes leerde rectorike,
(Dats' eene const, die maket rike
Die wille wesen taleman),
Dochtem in hem seluen dan

---

(1) Drie hertogen van dezen naam hebben, zoo als bekend is, over Braband geheerscht; het schijnt nogtans zeker, dat men hem voor den dichter te houden heeft, die in 1288 den slag bij Woerinc won, en door Van Helû ook Jan I genoemd wordt; hij overleed in 1294. Zie cronijcke der Hert. v. Brab. Antw. 1612, f° 61-63, en Van Wijn, hist. avondst, bladz. 253 en 254.

(2) Koning.

Dat syn luut (1) te cleene ware,
Omme te sprekene openbare.
Doe purgeerdi (2) met so groter pine
Die smetten entie blamen sine
Dat niemen bet en brochte vort,
Alse hi wilde sine wort :
Dat luut, dat clene was eñ stille
Maecti grof naer sinen wille (3),
So dat den lieden wel bequam.
Alse hi spreken eerst an nam,
Uptien hoevere ginc hi staen,
Daer die zee an ginc slaen,
Daer ginc hi roepen lude eñ spreken.
Eñ sine cleene stemme breken :
Oec drouch hi in somegen stonde
Vele keselen in den monde,
Omme dat hem in sinen orbare
Die mont vele te gereeder ware, enz.

---

(1) Eene verkorting van gheluut of gheluijt : men versta bij gevolg *dat zijn 'spraak te zwak was.*

(2) Purgeerde hij. Hij zuiverde, of liever, hij verbeterde zich van dat gebrek. Claes Willems gebruikt *purgeeren* in een' anderen zin, doch in gelijke beteekenis B. II. C. VI.

Als gy 't ganse lant purgiert
En alle mannen ter doeghet stiert.

(3) Zijne stem die te voren zwak en zacht was werd harder en grover door de aanhoudende oefening.

HOE ALEXANDERS ZEDEN VERKEERDEN.

FRAGMENT UIT DEN SPIEGEL HISTORIAEL.

Hier naer alse Darius doot was bleven,
Heeft Alexander up geheuen
Die perse clederen, die perse crone,
En liet die zeden van Machedone.
Dit selue dene hi mede pleghen
Sinen Baroenen, diere seiden jeghen.
Hi hadden vele wijf en amien,
Die scoenste, die hi conde gevrien,
Daer ghinc hie toe van nachte te nachte,
Alse hi wilde en't hem goet dachte.
Eñ wart ouerdadich van spisen,
On dat hi wilde in ghere wisen,
Dattem die luxurie outsonke,
Of hi te lettel ate, of dronke.
Eñ siere-werscepe maecti spele,
Eñ vergat siere wijsheit vele.
Hine achtes niet, dat hie rijchede
Versmorde sine reine zede.
Den zinen wart hi een tijrant,
Niet Coninclike, alse een wigant,
Eñ balch alsemen begreep dat
Dat an hem qualike sat.
Toren haddijs eñ verdriet,
Dat menne Phillips sone hiet.
En men hem messprac en seide
Dat hi sine lant zeden verleide.

Filotas staerf-omme dit doen.
Eñ sijn vader Permennioen
Dus en maect rijcheit niemen goet.

PROEVEN

UIT DEN TEWAPEN MARTIJN VAN JACOB VAN MAERLAND.

Op de vraag van Jacob hoe velerlei liefde er is? antwoord Martijn :

Jacob! dijn vraeghe es swaer :
Doch proeft men, met redene claer,
Driërhande minne.
D'eerste is *Caritate*, dats waer.
Si es sonder pine ende *vaer (vrees)*,
Ende daer woent God inne.
D'ander trect die warelt naer :
Om eer, omgoet, es al haer *gaer (begeerte, wensch)* :
Dats eene bastardinne.
Die derde minne eijschet de iaer (1).
Als, bi nature, elc sijn paer.
Al doch sijn si *dinne (dun, gering in getal)*.
Die dese volghen, met sinne (2).

---

(1) De derde min vereischt een' zekeren tijd.

(2) Iets met sinne te volgen is van oud gebruik; thans nog zegt men : met *hart* en *zin*.

Over den oorsprong der slavernij legt Van Maerland deze woorden aan Jacob in den mond:

Nu es d'een edel, d'ander vri,
Die derde *Eijghinman* daer bi *(Lijfeigenen.)*
Van waen quam dese name?
Nu seijt men tot den dorper, fi
Ganc weg! God oneere di!
Du biste der werelt scame!
Die Edel heuet al *tghecri (gejuich, geroep)*.
Men sijt, willecome ghi!
Dat doet ic vergrame:
Want het dunct mi *ontame (onbetamelijk.)*

Verder, over de deugd sprekende, zegt Jacob:

Mij en *roect* wien droech ofwan *(raakt)*,
Daer trouwe ende doghet es an,
Ende reijne es van seden:
Wt wat lande dat hi ran,
Dien ic den name *gan (gunne)*.
Van gherechte edellieden.
Al vercoft men sulcken man,
Nijeman hem gherouen en can
Sijnre doghetachticheden.

Elders spreekt de dichter over de schuld van Adam, in den appelbeet, en legt Jacob deze woorden in den mond:

Martijn! hi en es niet vroet,
Die iemand tijet, dat hi mesdoet,
Kent hi *vrome*, of scade *(voordeel)*,

Ic sie die zee, ic sie die vloet.
Ic set er, willens, in die vloet,
Bij ènen dommen rade.
Wien mach icx draghen eȯelen moet
Oft mi de strome, metter spoet, *(indien.)*
Draghet in *tghewade? (in het diep)*
Oft ic quaet kenne ende goet,
Ende ic mij, willens, veinse verwoet,
Men salt claghen spade,
Dat ic mi *verlade* (in ongelegenheid brengen) (*).

(*) Zij die iets meer van de geschriften Van Maerland weten willen raadplegen Van Wijn. Histor. avondst. en zijn Huis-zittend leven, II D., I stuk, bl. 291 en 306. Te vergeefsch echter heb ik er zoo wel als in andere werken van dien aard eenig gewag gevonden van des dichters bedrevenheid in de latijnsche taal, waar uit hij niet alleen vertaalde zoo als uit den rijmbijbel bekend is, maar waar in hij geschreven heeft. Het ligt thans buiten mijn bestek hier over verder uittewijden. Welligt zal het niet onaangenaam zijn hier den tijtel van een zeer belangrijk en tot nog toe niet onderzocht handschrift van Jacob Van Maerland mededeelen, een afschrift van hetzelve berust in de koninklijke boekerij te Parijs. Zie hier de opgaaf. « Codex Membranaceus olim Balusianus ibi continetur dialogus isenghinum inter et reinardum, versibus elegiacis, qui quidem dialogos satiricus Jacobo Merlando tribuitur a Stephano Baluzio. Men leze verder over Van Maerland de voorreden van Clignet en Steenwinkel voor het eerste deel van den Spieghel historiael, Leyden 1784. De meeste letterkundigen hebben uit dezen bron geput, of 't geen nog minder moeite was elkander slechts nageschreven.

I[STE] FABEL VAN ESOPUS.

Int mes daer i hane sochte
Spise, die hi eten mochte (1),
D'vant hi i dieren steen;
Doe seide die hane : haddi een
Ghierech (2) man al dus hier vonden,
Hi soudi doen met sinen ponden (3),
Hi soude met di maeken feeste groet,
Dijns en hebbic gheenen noet (4).
Ic quam hier soeken mine spise
Wat doestu hier, dine mach van mi
Gheen goet ghescien, no mi van di,
Dese fauele es gheseit
Van den ghenen, die vroescap hebben leit (5),
Die no doghet, no redene
Int herten e soeken te bestedene.

(1) Spijze die hem luste. Men ontmoet bij de oude schrijvers meermalen deze spreekwijze; in de provincie Noord-Braband is zij nog gebruikelijk : men zegt daar bij voorbeeld, *ik mogte hem bezoeken, ik mogte geven*, het luste mij hem te bezoeken, om te geven, enz.; in Holland zegt men : deze of gene spijs *mag* ik wel.

(2) Ghierech, lees baatzuchtig.

(3) Het is bekend dat ponden in de beteekenis van geld gebezigd wordt. Het moet hier in den overdragtelijken zin worden opgenomen. Zie ook Huidec. op Stoke I deel, blad 529, (V. 706 van het II boek).

(4) Geen nood of behoefte hebben.

(5) Leed hebben, gewoonlijk in de beteekenis van afkeerig; men leze dus hier : *Die de wijsheid verachten.*

X^DE FABEL VAN ESOPUS (1).

Een man vant ligghende in de rijm (2),
I. jonc serpent in swijm.
Die man naemt in sinen arm.
Eñ maket daer soe warm,
Dat het van der couden ghenas,
D't te voren siec af was.
Doe want omtrent sine here,
En het dedem daer soe sere.
Doe seide die man : ganc wech serpent,
Twi doestu mi soe groet torment.
'Tserpent en wilde niew' (3) gaen
Dus heûet den man ghevaen.
Dus es die goede man ghehoent
Dus es hem goet met quade gheloent.
Die den quaden doet uter pine,
Hi v'dient ghepijnt te sine.

(1) Zie over deze fabelen Huidec. op Stoke, I deel, blad 167 en 172, en vooral de bijdragen tot de oude Nederl. letterkunde door Mr J. A. Clignet; in de voorreden van dat belangrijk werk vindt men de reden die den schrijver van de benaming fabelen van Esopet doen afwijken, wij hebben zijn voorbeeld gevolgd.

(2) In de rijm, d. i. in eenen verstijfden toestand. Zie Kiliaan op het woord.

(3) Niewers gaan, nergens, zie insgelijks Kiliaan; op vele plaatsen is de uitdrukking niewers heen, naartoe, enz, nog hedendaags niet geheel buiten gebruik.

FRAGMENTEN

DER RIJMCRONIJK VAN MELIS STOKE. (1)

DE AANVANG VAN HET 1e BOEK.

Om dat ic niet en wille,
Dat myn sin (2) ijet ligghe stille
Eñ verderve mit ledicheden,
Willic u alhier ter steden
Segghen wie de graven waren,
De (3) Hollant in haren iaren
Hadden onder haer beduanc;
En hoe verre dat haer ganc
Met rechte in vrieslant,
Also als icket beschreven vant
In den cloester tecghemonde (4),
In latine, in vraier orconde,
Sonder fauele (5), sonder lieghen
En sonder iemant te bedrieghen.

(1) Zie de uitgave van B. Huidecoper; en vooral de aanteekeningen van dezen schranderen taalgeleerden.

(2) Sin d. i. Verstand; in die beteekenis komt het ook voor in het lied van Tewis den boer, waarover straks nader. Huidecoper geeft eene meesterlijke verklaring aan dit woord en heldert hetzelve met voorbeelden op.

(3) *De* voor *die* zal men meermalen ontmoeten.

(4) Te Egmond. Zie de zoo even aangehaalde schrijver bl. 4.

(5) Zonder fabelen.

Wantet dinket mi wesen scande,
Dat de lieden van den lande
Ander giesten (1) vele weten
Eñ si des hebben vergheten,
Wanen si selve sijn gheboren,
En wie si waren hier te voren
Die 'tlant wonnen entie (2) erve,
Daer si of nutten die bederve (3).
Dat willic hem hier doen weten
Wie die lande hadden beseten
Hier te voren in ouden tiden.
Dese pine eñ dit ghepens
Sendic u, heer grave Florens,
Dat ghi moghet sien en horen,
Wanen dat ghi sijt gheboren,
Eñ bi wat redenen ghi in hant
Hebbet Zeelant eñ Hollant;
En bi wat redenen dat ghi soect
Vrieslant, dat u so sere vloect
Hem bid ic, die noeit en began,
Eñ die over ghemene man
Om te berechtene sette lantsheren,
Dat hi mi dat moete leren.

---

(1) *Giesten*, *geesten*, en ook *yesten* en *yeesten*. Zie de beteekenis van dit woord bij Van Wijn, hist. avondst., bladz. 258, die het voor hetzelfde houdt als *roman*. Verg. met Fauchet, des anc. poét. franç. pag. 541. Het is waarschijnlijker dat *gesten* van het latijn GESTA kome, zoo dat ik liever leze *bedrijven*, *handelingen*, *verrigtingen*, enz. Zie ook Huidec. op Stoke I deel blad 113.

(2) Entie d. i. en de.

(3) Daar zij de vruchten van genieten.

Dat ic de waerheit so verclare,
Dat men wete moete dat ware.

FLORENS DE DERDE.

Soffie (1) de edele gravinnne,
De heilich was eñ wijs van zinne
Hadde van haren man IIII zonen;
Eñ den outsten, Florens, den gonen
Quam dat graefscap met rechte ane.
Hier na doe ic u te verstane,
Wie de andre broedere waren
En hoe si hebben ghevaren
Als men de iaren ons heren las,
XI hondert, en LXI doe was,
Maecten de van drechter lant
Iñ zoendinghe vasten bant
Jeghen grave Florence, de XXX iaer
Ghehouden hadden torloghe zwaer (2);
En alle de west vriesen mede
Quamen onder sine moghenthede,
Als men XI hondert en LXII schreef,
Ghevel dat ment hulic bedreef (3)
Van den grave Florens, met staden,

---

(1) De gravin Sofie, echtgenoote van Diederik den zesde.

(2) Huidec. teekent ter dezer plaatse, I deel, bladz. 395, eenige tijdrekenkundige bijzonderheden aan, die dezen zin, wat de geschiedenis betreft, ophelderen.

(3) Geviel het dat men 't huwelijk vierde. Hulic en hijlic is ten platten lande nog wel in gebruik.

Eñ van Sconinx zuster Aden,
De coninc van Schotlant was.
Met vele scepen, sijt zeker das,
Hevet hise in de mase ghebrocht,
Eñ aldaer havene ghesocht.
Als men schreef XI hondert iaer
En LXIIII oec daer naer,
Brocht van Coelne bisscop Reinout,
Een edel page eñ een stout
Die dre coninghe van Milane,
Die den goeds zone saghen ane,
Daèr sine van verren versochten,
Eñ hem haer offerande brochten,
Te Beetleem, op den dertienden dach,
Aldaer hi in de cribbe lach.
Te Coelne ledise in den doem.
Noch huden hebben sijs ere en roem
Als men LX schreef eñ zesse,
Quamen met groter zwaernesse
Die vriesen van over otten fort
Ghewapent 't Alkemaer op de poort (1)
Met groten menighen vermeten,
Eñ hebben dat portekijn bezeten.
Die daer quamen, en waren beraden
Omme der poort te stane in staden,
Doe si saghen there so swide (2),
Traken si hem over een side (3),

---

(1) Op de poort, dat is tegen de poort, aant. v. Huidec.

(2) Zoo zwaar, zoo talrijk.

(3) Zij kozen het hazenpad.

Eñ lieten alle de ghebuere
In sorghen eñ in d'aventure.
Die vresen namen dat si vonden,
Eñ bevndent (1) al op tien stonden :
Sine lieten staen groot noch clene,
Sonder recht de kerke allene
Die lieten si staen al onghescaet ;
Dus wilde haer ghemene raet.
Die van Alcmaer hebben versien
Dat hem haer vriende ontflien :
Eñ recht omtrent LXXX man
Worpen hem ter were vort an,
Heet van moede, ghelike riesen,
Eñ steken (2) mids onder de vriesen
Eñ bleven daer, werender hande,
Alle doet onder de viande.
Dat de vriesen dit dus daden,
Een deel waren si der toe verladen.
Want haer ghebuer, de van Scaghen,
Die waren, met ere laghen,
Van dien van Haerlem uit selve iaer,
Verbarnt en berovet zwaer
Eñ ghevaen eñ ghedoot,
Meer dan hoverschede gheboot (3).

---

(1) Zie Kiliaan bernen, barnen, branden.

(2) *Steken*, onder de vijand steken, beteekent spoedig op hen aanrukken.

(3) *Hoverschede* moet hier voor billijkheid en redelijkheid worden opgenomen : niet de Friezen maar de Hollanders hadden Scaghen verwoest en zeker was die handelwijs niet al te beleefd.

STOKE'S AANSPRAAK

AAN GRAAF WILLEM III (1).

Here van Hollant, edele grave,
U hevet ghemaect, teenre gave
Dit boec en dit werc.
Melis Stoke, u arme clerc,
Gode tere en uwen lieve (2)!
Wacht, dat niet verloren blive
De name de ghi hebt nu.
En dorvys nu (3), dat seg ic u
Dat quader wort dan te voren
Eute pine es al verloren
Altoes penset om de doghet,
Eñ ghevet als ghi gheven moghet :
Eñ wat ghi ghevet, en wien,
Eñ des smekers suldi sien
Eñ den mont (4), en merke wale,
Waeromme si seggen hare tale ;
Oft om ghewin is haer flatteren.
Weest ghelike anderen heren.
Hout u liede eñ u lant te rechte,

(1) Zie over dit slot van het geheele werk, de aanteekeningen van Huidec. III deel, blad 444.

(2) Ter eere van God en van uw leven, Huidec. De ouden schreven LIVE *lijf* en LIEVE *liefde*.

(3) *En dorft gij des*, zoo waar 't erger dan te voren.

(4) Gij zult letten op de woorden der vleijers.

Seghens heeren eñ knechte (1).
Elken man so doet vonnesse.
Dies verdient, leert hem de lessse
Dat recht is eñ vonnesse draghet,
So eist om niet, eist dat hi claghet (2).
Doedys niet, ghi mesdoet,
Hi sal u werpen onder de voet
Mach hi, en segghen dan :
De duvel soude desen man
Moghen dienen, ofte minnen.
Trouwen, wildi dat bekinnen,
Ghi hebbets groten scade ontfaen,
Dat te voren niet was ghedaen.
Loent den ghenen, de u dient;
So blyft hi u ghestade vrient.
Recht over den riken, als over den armen
Ne laetse niet lopen carmen.
Doedi dit so doedi wale.
Weest hoefsch in daden eñ in tale,
Eñ seer ghestade in ghelate.
Van allen dinghen houdet mate.
En sult minnen de heilige kerke
Eren papen en de clerke;
Begheven (3) lude so doet ere :
Se sal u sterke onse here.
De arme suldi niet versmaen

(1) Lees : en ieghens knechte. *Huidec.*

(2) De meening is straf. die 't verdient, volgens regt en wettig vonnis, zoo heeft hij geene reden van klagen, *Huidec.*

(3) Begaafde, kundige lieden. Zie de aanteek. van Huid., 3de deel, bladz. 449.

Doe hem goet; dats wel ghedaen.
God gheve dat behouden blive
U werelt ere in dezen live! enz. (1)

PROEVEN

UIT DE KRIJGSBEDRIJVEN VAN JAN I,

HERTOG VAN BRABAND,

DOOR JAN VAN HELU (2).

Doen si vernamen dat hij kwam
Tornich te hemwert, doe nam
Elc sinen wech, ende vloe
In sinen veste recht alsoe
Alsoe die dieren den leeu vlien.
Daer sine horen eer sine sien.

(1) Zie over deze aanspraak Van Wijn, Hist. avondst., bl. 277, 284, en verder omtrent de verdienste van M. Stoke, IJpeij Gesch. der nederl. tale, bladz. 333, en De Vries Gesch. der nederl. dichtk., I deel, bladz. 7 en vervolg.

(2) Zie Lelijveld, achter het Iste deel van Huidec. proeve; Paquot, Mém., tome 3, pages 198 et 199. Val. And. en Foppens deelen niet veel belangrijks mede. De heer Van Wijn, die op dit oogenblik eene uitgave der rijmwerken van Helu verzorgt, spreekt van hem in zijne Hist. avondst., bladz. 285, 288. Zie ook IJpeij, Gesch. der nederl. tale, bladz. 344 en vervolg.

De hertog voor woerinc den zijnen gebiedende hem van achteren en op zijde te bewaren, vervolgt:

Die ons van voren willen deren,
Die sal ic alsoe verweren,
Dat ons zal eere daer afgescien.
Siedi mij gaen in hant of vlien
Ic wille dat ghi mi selue verslaet.

Na dien tijd beoordeeld, drukt de dichter zich, van de vijanden sprekende, sierlijk dus uit:

Want, gelijc dat die Euer zwijn,
Daer si moede gejaget sijn
Verbeiden spieten ende sweert,
Alsoe drongen si, onueruueert,
Jeghen drie brabantre weder
Dat si doen, den hertoghe neder
Twee orsen (1) onder hem staken.

Minder gunstig zegt hij elders van hen:

Doen die Graue van Holland sach
Dat zijn Neue, die hertoge, lach
In 't lant van Limborch gelogeert,
Ende sijn viande ghescoffiert
Ende gevlouwen voor hem waren,
Dede hi in Gelrelant varen
Coggen vele, met grooten here
Ende dede, doen, als hulpere

---

(1) *Orsen*. Bij de Engelschen *horse* bij letterkeer *ros* een paard.

T sertoghen lant vercrichten (1).
Die hertoghe van Gelre hadde doen stichten
Een borch, hiet ten nuwen graue;
Die wonnen ende braken aue
Die Zelandre, mit stride.

BESCHRIJVING VAN DEN STAND EN WAPENING VAN 'T LEGER.

Maer ic sal uv vore stellen
Hoe dat met haren p' kellen
Toe quame ende voort voeren
Van den b'ge die coene gheboeren
Die na die tale van Brabant
Dorp liede sijn te rechte ghenant :
Dese quamen alle wel ten stride bereet
Na die ghewoente die daer steet;
Diere hadden een groot deel
Beide wambeijs eñ beckeneel,
Eñ een deel haddenter platen,
Maer diere Sw't met scarpen waten
En wouden si hen niet onderwinde;
Maer Clupple haddens alle tinden
Met groeten hoefden geprikelt
Aen hare roten waren geselt.
Die Coelneren met hare battaelgen
In hare geselscap sachme witte maelge (2)
Halsberge (3) ende swerde bliken
Eer nochtan woude toe striken (4);

---

(1) *Vercrichten* hier in de beteekenis van innemen, overmeesteren.
(2) Malien, zie Huidec. op Stoke, II deel, bladz. 136.
(3) Halsberge, een soort van harnas.
(4) *Toe striken,* aanvallen, den strijd beginnen.

Dese derde scade hadde langen tijt
Die h' toge van Brabant den strijt
Allene gehoude met sine lieden.

En verder :

Die coene graue reijnoüt
Van Gelre met gewoüt
Ware hi alse gerne metterhant
Selue ten h'toge van Brabant
Int v'gaderen ghereden,
Alse die Limborcheeren deden;
Maer dat selue dat den bisscop lette
Van Coelne doen hi he d'toe sette
Dat hi ten h'toge riden woude,
Dat lette oec den graue neinoude.
Van Gelre diere edelre bloeme
Des lettens mach hem beroeme
Brabant ewelike wale,
Want dat dade altemale
Die Brabantre coene daden
Dat däer den groote he'e scade
Daden soe groot vtermaten
Datsi den Hertoge moesten late
Ongeuaen ende ougebonden
Ten blote velde deer sine vonden
In die macht van haren lande.
Nochtan hadden si die bande
Eñ die veteren daer bracht
D'si met hadden geacht
Dat sire binnen soude slaen;
Als sise hadden geuaen

Den h'toge met al sine manne
D'worde si met selue gespanne
Eer die sonne haer scinen liet.

PROEVE

UIT DE STERREKUNDE VAN 'T GEHEELAL,

VAN GHERAERT LIENHOUT (1).

Duuele, die sijn in die lucht,
En doen den mensche dicke *vrucht (vrees)*;
Si comen oec wel maeken vier,
Dat ons vlamen dunct scinen hier,
Dat si scieten onderlinghen.
Daer seghet men af vele dinghe.
Nacht ridders heten si,
En fyn Duuele, ic seg di,
Haghedissen en varen de vrouwe,
Goede kinder, in goeder trouwe,
Coubouten, Aluen, Nickersmaren,
Die hem 's morgens openbaren
Ende comen halen vier
Maren heten wise hier.

---

(1) De Vries, in zijne proeve eener geschied. der nederl. dichtkunde, I deel, bladz. 11, spreekt van dezen dichter, en noemt hem broeder *Thomas of Gheraert*; men vergelijke de door hem aangehaalde plaats, en ook de bijvoegsels en verbeteringen achter de Historische avondstonden van Van Wijn, bladz. 174.

PROEVE

UIT EENE BERIJMDE VERHANDELING

OVER DE KRAGT DER MAANE,

VAN HEIJNRIC VAN HOLLANT (1).

Ic bide Gode, dat hi minen sin
Verlichten moete, dat mijn begin
Te goeden ende moeten comen,
Enten ghenen moete vromen,
So dat hijs moete worden *vroet (wijs)*,
Daar dit dicht omme bestoet!
Ic wil scriuen van der mane
Hare craft, na mine beste wane,
Als ic besceuen hebbe vonden
Van *Ypocras*, en ontbonden *(Hyppocrates)*.

Ten slotte leest men:

Dit makede van Hollant Heijnric,
Die daar omme wakede een stic,
Eer hij t in duitsche dus heeft bescreuen:
God gheue hem tewelike leuen!
Ende hem alle, die thoren lezen!
Amen! Ic staes af met desen.

(1) Zie van Wijn, Hist. avondstonden, bladz. 307.

PROEVEN

UIT DE ROMAN VAN KAREL EN ELLEGAS (1).

Die swerden ghinghen op ende neder,
Op tem helmen, op die maelgien,
Datter menicz moeste *jailgien (los pringen)*.
Daer en was halsberch (2) gheen soe groot
Daer en dranc dore dat bloet,
Doer die maelgen, vten huijt.
Daer van sloeghen groet geluijt.
Die spaenderen van den schilde daer vloghen:
Die helmen op hoer hooft die boghen,
Ende ontfingen *scarde* en de vlegghen:
So scaerp was der swaerden *egghe (snede.)*

Toen Karel Ellegast tot een lijfgevegt had uit gedaagd, en deze het aannam:

Sloech men coerden op 'tvelt,
Daer menich man ghewapent *helt* (*stondt, hielt*).
Een luttel voer vespertijt.
Elegast quam eerst int crijt,
Om dat hi aenlegger was
Hi beette neder int gras (3)
Ende viel in knien gebeden.

---

(1) Van dit stuk, waar van de maker onbekend is, vind men eene beschrijving bij Van Wijn, Hist. avondstonden, bladz. 309.

(2) Zie hier voren bladz. 19.

(3) Hij bukte en viel in 't gras. Later werd dit eene spreekwijze welke men alleen bezigde om 'tsneuvelen van iemand aan te duiden; in dien zelfden zin zeggen de franschen, *mordre la poussière*.

PROEVE

UIT DEN SPIEGEL HISTORIAAL

VAN LODEWIJK VAN VELTHEM (1).

VERTRECK VAN KONING EDUARD NAAR WALLIS.

Alse die coninc lude ende stille
Die stat had te sinnen wille,
Ende dlant daer ontrent oec met,
Voer hi henen al ongelet
Te Gales werd, met snelre vaerd.
Hier af was die coning Ruwaerd.
Want hi selue geloefde *(beloefde)* vorwaer
Dit te wreken openbaer
Den genen, die hem die boetschap brachte.
Hi es oec wel in dier gedachte
Te wreken dat hem es mesdaen.
Si lieten nu vaste henen gaen
Te Gales werd wat si conden.
Onder wegen si doe begonden
Te ordineren hare dinge,

(1) Zie over Van Velthem Huisinga, Bakker in de werken der L. Maatschappij, 5 deel, bladz. 92; Van Lelijveld, op Huidec. proeve, 1 deel, bl. 507; Le Long, voor de uitgave van den Spiegel Historiaal 1727; Van Wijn, Hist. avondst., bladz. 317. De Vries spreekt van hem, I deel, bladz. 14. Van Velthem was een Zuid-Brabander, en priester te Velthem.

Hoe sise onder mochten bringe.
Daer waren des conincs wedersaken
Een deel met, die op hem straken (1)
Doen hi twiste iegen simone
Om dese stucken van desen doene,
So was die coninc wech vorwaer
Te willeger, om dat hi soude daer
Vinden die gene die hi haet;
Mach hi leven, si worden gemaet.

PROEVE

UIT DE ROMAN VAN FLORIJS EN BLANCHEFLEUR,

VERTAALD DOOR DIEDERIC VAN ASSENEDE (2).

Wi vinden ghescreuen als ghi selt horen
Dat bi ouden tiden hier te voren
Een heijden coninc wt Spaengen quam
Tierst dat hi den somer vernam
Bringhen dat nuwe loof eñ dat gras.
Fenus, dies conincs name was,

(1) Die op hem aanvielen.

(2) Men zie over de waarde van dit dichtstuk de aanteekening Van Wijn, Hist. avondst., I deel, bladz. 214, en vergelijke de door hem aangehaalde schrijvers. De roman van Florijs en Blanchefleur, wordt oorspronkelijk aangezien als een deel der beroemde Philocope van Bocaccio. De nederlandsche vertaling is naar het fransch, en onzeker of dezelve tot de 13 of 14 eeuw behoord.

Te scepe quam hi inz vele lieden;
Als he zijn vroede man rieden
Hi entrimeerde an i sant
En ghinc op in der kerstinen lant.
Roo-fen̄ brant de di stichten,
Die mure breken, die borghe slichten,
Cloesters *monstre* (1) en̄ godshuus
Dede te storen die coninc Fenus
Man en̄ wijf si al versloeghen
Haren roof si te scipe droeghe.
Soe waest ghewoeft in XL daghen,
Dat si der kerstinen gheen en saghen
No en vonden der hauenen mee
Binnen XXX milen van der zee
Als sijt al hadden ghestoort
Menighe scone borch en̄ poort
Gheboort die coninc dat men loede
Die scepen metten groten ghoede.

---

(1) Het woord *monstre* is door taalkundigen verschillend begrepen geworden. Clignet, in zijne Aant. op den Spiegel hist., 1 deel, bl. 71, verklaard het in den waarschijnlijksten zin, en leest: *tempels, kerken*.

STAALJENS

UIT DE BRABANDSCHE YEESTEN.

Om dat van Brabant die hertoghen
Voormaels, dicke zijn beloghen,
Alse dat sij quamen metten swane,
Daar bij hebbics mij genomen ane,
Dat ic die waerheit wil ontdecken,
Ende in duitsche rime vertrecken.

Over de onwaarheden sprekende, voorkomende in 't leven van Willem van Oranje.

Oec sijn somme walsce boeken
Die werdich sijn groote vloeken
Die van Willem van Orenghen
Groote loghenen voortbrengen.

Nicolaas De Klerck (1).

(1) Zie over De Klerck Van Wijn, Hist. avondst., bladz. 323.

STAALTJENS

UIT DEN DIETSCHEN DOCTRINAEL.

Tegen de zeden van zijnen tijd zegt hij :

Men heet nu meest wijsheit,
Rijcheden bi hopen *t'samen (te verzamelen)*,
Hoe men se wan, of hoe se quamen.
Ist dat, met scalcheden, een man
Sinen vrint verraden can
Eñ bederuen an lijf eñ goet,
Dese heten, nu ter tijt, goet.

Verder van het klooster leven sprekende :

Weet, dat cloesteren eñ stede
Niet en connen geuen heilicheden ;
Mer die reinicheit in 't herte heeft,
Weet dat die heilichlike leeft.
Want God oueral es,
So mach men, des sijtghewes,
God dienen oueral
Op straeten, op berghe en dal.

Van de regters van zijnen tijd zegt hij :

Wiste een scepen watti ware
Hi soude beuen altoes van *varen (vreeze)*.
So wanneer hi sitten ginge
Ten oerdele, int gedinge

Dan soudi trecken voir sinen oghen
T'ordel, dat onse here sal toghen
Ten jonxten dage, daer hi sal,
Drecht ende arch lonenal (1).

STAALTJENS

UIT DEN MINNENLOEP VAN CLAES WILLEMS (2).

Wien dese woerden niet en ghenoeghen
Die mach hem tanderen saken voeghen
Eñ laten dit liet onghesonghen,
Daer en is nijemant toe ghedwonghen
Te lezen dinghen die hi laect,
Eñ seker wes ic hebbe ghemaect
Dats op verbeteren al ghedaen
Der gheenre die hem bet verstaen
Ic houde mi voer een menschelijck romp

(1) D'heer Willems te Antwerpen, maakte mij 't eerst met den schrijver van dit werk bekend; het blijkt uit zijne nasporingen dat *Joannes Dekens*, opvolger van *Niclaes De Klerck* in het ambt van secretaris hunner geboorteplaats, de dichter van dit werk zij; men vergelijke hier mede *IJpey, Geschied. der nederlandsche tale, bl.* 356; *Van Wijn, Hist. avondst.*, *bl.* 326, en *Diercxsens, Antverp. Christ. nascens et crescens*, 2 *vol.*, *fol.* 108, *édit.* 1773.

(2) Zie over Claes Willems Van Wijn, Hist. avondst., bl. 331; Lelijveld op Huidecopers proeve, 1 deel, bl. 139, en de voorreden van Clignets bijdragen tot de oude nederl. letterk. 's Gravenh., 1819.

Onverstandel rude eñ stomp
Eñ ken een ijghelijc voer mijn wijser,
Mer die wetsteen maect een ijser
Scarp, nochtan so en is hi
Self niet scarp, dat duncket mi;
Die wijngairt stam is rude eñ groff:
Dies niet en kende en gaef hem gheen loff,
So dorré is hi eñ ongheraect,
Nochtan so worter of ghemaect
Die soete nathcijt van den wijn.
Al ben ic stomp van ruden schijn
Daer om en suldij niet versmaden
of u mijn sinnen tbeste raden.

Lieue vrinden, als ic versta
So en is gheen mensch so wijs op aerden
Hij en verwandelt die zijn ghevaerden (1).
Die vrouwen zijn doch menschelijck,
Al spreken zij heden wijselijck,
Des morghens zijn zij anders ghesint;
Het waeijt wel menigherleije wint.

Ic wiste eens vijff ghesellen jaghen
Bet dan drie jaer in den grase
Na enen wilden witten hase
Daer zij naer *hesten* (2) breet en laneg
Ende leijden hem menighen nauwen ganck

---

(1) Of hij verzuimt zijne bezigheden.

(2) Hesten schijnt hier gebruikt te zijn voor jagen, of op de hiele volgen. Zie verder op dit woord de verhandeling van den taalgeleerden Hoekstra, te vinden in het 9 deel der Recensent, nº 7, van 1816, bladz. 299 en 300.

In 't vierde jaer so bleeff hi mat (1);
O lieve vrienden, denct om dat.
. . . .

Ik heb gheseit in 't voer ghescrichte
Daer op fondeer ic mijn ghedichte,
Als van der liefden vier manieren,
Daer ic gaerne off soude dictieren,
Dat nutte waer voer den ghenen,
Die der liefste hoer herte gheuen,
Van der ghecker minnen stuck
Heb ic ghescreuen veel eñ duck,
Ende wat sij onraets heeft gheploghen.
Nv willict bringhen hier voer oghen
Van rechter goeder edelre minnen,
Die goede menschen in den sinne
Lieflie draghen mit reijnen moede,
Daer om so heit si minne goede.
Dan beghint onse ander boek.
Ten derde wilic nemen roeck (2)
Van ongheoirlofde minne te spreken,
Al soudmense billijcx laten steken;
Doch donct mij dat niet en schaet,
Dat men leest bede goet ende quaet.
Ten vierden, oft God wille sij
Willic spreken van minnen vrij,
Die gheoirloft is ouer al,
Also als in echtschap wesen sal.
Van der ghecheit heb di ghehoirt,
Die wil eñ can, mach lesen voirt.

(1) Mat zijn, is overwonnen wezen. Onze spreekwijs *schaakmat* is daarvan afkomstig.

(2) *Roeck nemen* is achtgeven; de dichter wil ook van ongeoorloofde minne spreken.

DE NEDERLAAG

VAN FRANS VAN BREDERODE,

OF

DE LAATSTE ONDERNEMING DER HOEKSCHEN,

IN DE JAREN 1488 EN 1489.

(De eerste kopletten van iederen zang.)

1

Fransoijs broeder tot Brederoede hooch gheboren
Niet out van daghen no groet van goede
Na grote jahen heeft hi willen sporen
Daer toe hi uit eerste creech groten spoede.
In Vlaendren daer nam hi sijn beghinsel
Doe de roomsch coninc te Brugge lach ghetoeft
Aldaer begreep hi groet onderwinssel
Thad beter gelaten gheweest dan soe beproeft.

2

O Holland stelt an Gode u sinnen
U minlick weluaren sulck node sied
Mer God almachtich wilt dat bekinnen
Bemint al die ghene tquade verdinnen

Ende sijn vrienden bescermt hi voor 't verdriet
Hoe die quade sijn fenijn sciet, en achtes niet
Hoort den prophete wt Gods monde spreken,
Gheeft mij die wrake op ende ic salt wreken.

3.

'T vat moet wtgheuen van dattet in heeft,
Die menich doet werck dat cleijn ghewin, geeft
Elck na sijnen sin, leeft : deen goet dander quaet,
Al ist dat conste in mij als ruijt ghespin, sneeft
Jonstelike liefte in mij niet te min, cleeft
Dus die int eijnde of begin beeft, doe mijnen raet
Die loope op 't kerckhoff dat vaste staet
Daer is men vrij, want wie misdoet
Recht is dat hi correctie verwachten moet.

A. J. (1).

---

(1) De dichter van dezen veldtogt teekende zich A. J. en voerde de spreuk :

Al ben ic onconstigh
Ic bliue gheionstigh.

Hij schijnt kort na het gebeurde geleeft, en geschreven te hebben; over het geschiedkundige van dit voorval kan men *de Vaderl. Hist. van Wagenaer nazien*, en vooral ook te rade gaan bij Alkemade, in zijnen *Jonker Fransen oorlog.*

HISTORIE VAN SALADIN.

FRAGMENT.

O edele herte ghij blijde gheesten
Ghij costeghe miñaers van ijstorien,
Ledt up de navolgheñ scone jeesten
Die ic sal bringhen ter memorien.
Van auontuere ende van victorien
Van minnen van edele 'gheweerken,
Het es een tijtcurtinghe vul van glorien
Up voorledene saken meerken.

. . . .
. . . .

Den strijt van Alisant noch Roncheuale
Noch alle de faijten van Broijere;
En daden noijnt kerstenen so grote quale
Als dese bataijlge fel van dangijere.
Tsaudaens cracht was so meneghertiere
Jeghen der kestinen ghewelt,
Dat sij so snee smeldt van den viere
Haer menichte smelten beghan op 't velt.

De nacht verghine, schijn van der mane
Bracht haer clareijt binnen palen,
Een vorssche bataijlge quam daer ter bane
Die alle scoten venijnde spalen.
Die edel bastaert met gods vassalen

Was berinct in dit onghevouch
Duerschoten ghewondt met groter qualen
Daer hem uter perssen zijn peert ontdrouch.
Dus dolende reet de rudder vrij,
bedauwende met zijnen bloede deerde
Tot hi quam teender fonteijnen bij
Ter doot ghewondt spranc van den peerde,
Zeere beclaegde die hooge weerde
Der kerstinen jegenspoedeghen noot
Bat uterlic gode of lijt begheerde
Om hughen te sprekene voor zijn doot (1).

FRAGMENT

VAN HET LIEDEKEN OP GRAAF FLORIS.

Et viel in eenen tüt voerleden.
Verstret mi in redene si es claer
In Scrauenhage ter seluer stede
Het es gheleden bet dan C iaer (2).

---

(1) De schrijver van dit werkje is mij geheel ombekend, hij schijnt een vlaminger geweest te zijn; er bestaat van deze historie eene uitgave in-4°, omtreeks het jaar 1480, te Audenarde gedrukt.

(2) Zie over de geschiedkundige waarde van dit verhaal, Scriverius Beschr. der Graven van Holland, 1ste d., bladz 510 en volg.

Die graue sprac in sijn gheuoch (1)
Gheert na Velssen ghij moet trouue
Ic sal u geue guets genuch
Met Ysabeele miins harssens vrouwe.

Die scande en valt mij nummermeer
Mij seluen te bringen in dat verdriet,
Sprac Gheert van Velsse tot sinen heere,
Uwer loddinningen (2) en villic niet.

Die grave sprac met felle moede
Anders mochte v reden vel belegge
Gheert van Velssen sult op hoeden
Miin loddinninge suldi seker hebben.

Die een van den anderen sciet;
Die redene lieten sij daer staen
Gheert van Velssen en achtes niet
Hi meende het soude daer anders gaen.

Des graue van bente dochter vas hem gegeue
Die troüde hij tot eene wiue
Des vilde Gheert van Velsse vroolic leue
Die graue van bente dochter vas hem gegeue.

---

(1) Zie *ghevoegh*, COMMODUM bij Kiliaan. Hier beteekend het *voordeel* of wel *eigen belang*.

(2) *Loddinningen* was destijds de benaming welke men aan wellustige vrouwen gaf. Zie *Kiliaan* op *Lodder* en *Loddeghe*, *Loddeke*, MULIER VENERA LUXURIOSA, MERETRIX. Hooft legt velsen, in het treurspel van dien naam, deze woorden in den mond: « *uw sleete schoen mijn voet niet passen.* »

Doen die feeste vas ghedaen
Gheert Velsse hadde al vergheten,
Die graue van Hollant screef hem an
Een voert villic met u spreken.

Gheert van Velssen sat op siin paert.
Hi sciet van sünre scoenre vrouuen;
Die graue *sinde* hem metten vaert *(zond)*
Tot Bargen eñ Heenegouuen.

Des ander daechs bider noenen (1)
Toech die graue te Velssen toe,
Anders en haddi daer niet te doene
Dan te scoffierene die sco ne vrouue.

Die vrouue riep cracht eñ gheuelt,
Wat doedi edele lansheere?
Waer dus een ander op mi ghestelt
Selue metten liue sondüt keere.

Haer gherochte en halp haer niet,
Si moeste liden dat men haer dede
Die graue vander vrouuen sciet
Tutrech toech hij in die stede,

Het en leet niet vij dagen
Gheert van Velssen en quam vit Henegouue

---

(1) *Bider noenen,* tegen den middag. Zie Kiliaan op *noene, noentijd* NONA HORA DIEI NATURALIS, MERIDIES, vulgo NONA ang. NOONE. Het is overigens bekend dat het woord noen nog in Braband en Vlaanderen in gebruik is.

Niet langhe en letti (1) in Scrauenhage
Hi en toech tot sünre scoenre vrouuen.

Tegen plach si hem te come
Villecome heeten haare heere
Nu en heeft hise niet vernomen
Des bedrufde hi hem harde seere.

In die camer dat hi trat
Hi uant sün wif in groote rouue,
Vriendelike dat hise an sprac
Wat es u wel scoone vrouue.

Die graue heit mün eere ghenomen
Daerom bin ic in dit liden.
Nummermeer en mach *mi vromen ('t mij gebeuren)*
Te slape *heer bi uer siden.*

Dese reise haddic wel mogen deruen
Scoene wüf dat villic u vergeuen,
Meer bidir doet die ic sal steruen
Dat sal de graue costen 't leue (2).

Nu sal ic u segge süt becat
Vanden graue van Hollant

---

(1) *Letti vertoefde hij;* MORARI. *Kiliaan.*

(2) Maar de dood die ik zal sterven, zal den graaf het leven kosten.

Met süne eedele lieden
Die graue sat op een dobbelspel (1)

Gheert van Velsse vas soe fel
Hi heeft hem vermeten
Hi salden graue uan Hollant
Met eenre cniuen (2) doersteken.

Dat benam heer Ghüsbrecht
III verf voer den daghe;
Dat dede hi om die van Utrecht
So lief hadde die graue.

Ic quam ghereden met iolüd (3)
In een velt van groenen grase
Daer vandic op een morgen tüt
Een loep van eene vitte hase

Die hase en mach niet geuaen bliuen
Segic u vat müns ghesciet;
Ghi en site selve metten liue
Of ic en cans geuanen niet.

---

(1) Dobbelspel *aleæ* komt hier voor in de beteekenis van *waagstuk*. Floris was naar Utrecht gegaan om de verzoening van Amstel en woerden te beproeven, onzeker van den uitslag was het in den goeden zin eene gewaagde onderneming, en in zoo verre een lot-waag of dobbelspel.

(2) *Cniuen. Knijf.* Elders heb ik gevonden knijf of charpodech mes, d. i. scherppuntig mes; men zie verder Huidecoper op Melis Stoke, I deel, bladz 526, 529.

(3) *Iolüd. Vreugde.* FESTIVITAS, HILARITAS. *Kiliaan.*

Dic eedele grave sat op sün paert
Vit iagen vaendi ride
Hi sette tuee suster kinderen
Neffens sünre siden.

LIEDEKEN

Een boerman had een domme sin
Daer op schafte hij sijn gewin,
Her voer een boer uit weije
Hij brocht sijn heer een voeder hoij
Sijn vrouw de koele meije, etc.

De boerman op de hove trad,
De vrouw op hoger tinnen lach
Sij lach op hoger zale,
Mocht ik een korte wijl (1) bij u sijn
Ik gaf mijn ros, mijn waghen.

De vrouw de reden zo haast vernam,
Sij liet den boerman komen an,
So heijmelijk en stille,
In een klein duitser karmerkijn
Daer deden zij twee haer wille.

(1) Oorspronkelijk *wile*, zie Clignet aant. op den Sp. Historiael, blad 65.

Doen hij zijn willetje hadde ghedaen
Den boer most van de kamer gaen,
En hij bestondt te klagen.
Ik zegh dat het een als ander is
Mijn rouwt, mijn ros, mijn waghen, enz (1).

WIJSE LEERINGHE

VOOR EEN MAN (2).

Schoone zeden, sonder hooge moet,
Luttel spreken, ende dat selue goet
Te tijde gheven ende nemen,
Duecht hauthieren ende vredelijck leven,
Ende metten goeden ommeghaen,
Onrecht vromelick wederstaen,
Niet antwoorden vreemde daden,
Vreckheijt ende ghiericheijt versmaden,
Ende oock te maten connen verdraghen,

(1) Naar den inhoud van dit lied voerde Koster eene klucht ten tonecle bekend onder den naam van *Teeuwis den boer*, waar in dit gedichtje volgens de aanteekening van Huidecoper op zijne proeven van taal en dichtkunde, 3 deel, blad 67, in zijn geheel voorkomt.

(2) Zie A. De Rovere, rethoricale wercken, Antw. 1526.

In noode bijstaen zine maghen:
Die dese poincten vast houden can,
Is gherekent een wijs man.

A. De Rovere (1).

REFERIJNEN EN RIJMEN.

. . . .

Tsijn rechte inghelroijen van der hellen (2)
Ghinct na haren wille, men soude vellen
Clusen en cellen
Cloosters capellen.
Want so si segghen, men behoeft gheen kercken;
De clocken heeten si antechrists bellen
Ten is niet omspellen
Oft ooc om tellen
Quaet dat bedrijven, dees luthersche clercken,
Si ontraden alle goede wercken.

Anna Bijns.

(1) In het algemeen had deze dichter het gebrek van zijne taal niet genoeg te beschaven, zijne tijdgenooten nogtans gaven hem den naam van *gheestich poëte* : men heeft nog van hem eene cronijk van Vlaanderen die niet zonder verdiensten is.

(1) De dichteres die de partij der hervorming niet toe gedaan was, rigte deze referijnen en meer andere gedichten van dien aard tegen de belijders der Luthersche gevoelens. Men zie over haar Foppens, T. I, pag. 63; Val. Andr., P. 59; Paquot, Memoires, T. 5, p. 406-410, en vooraal Huizinga Bakker, in de werken der maatschappij te Leijden, 5 d., bladz 95. Lelijveld', Aanteek. op Huidec. proeve, I d., bl. 131, en Willems, in zijne verh. bladz 222 en vervolg.

Spinsters, naijsters, mallotten en danten
Die zijn, godtwouts, nu al doctorinnen;
Overspeelders, bedriegers, droncken callanten
Zijn nu doctoren en predicanten;
Sij verstaen schrifture na huer eijghen sinnen:
Sij suijgen quaet uit goet, en slachten de spinnen,
Sij rasen van binnen,
'T is goet om kinnen,
Sij soecken hen selven, avont en noene:
Haer sinnelijckheijt en willen sij niet verwinnen
Wellust sij minnen
Wat sij beghinnen:
Selden oft nimmermeer gaen sij 't sermoenen,
Maer preecht erghens een ketter in 't groene
Daer loopen sij om elck de eerste te sijne:
Dat volck in quaet doen nu is dus coene
Dit comt meest al 't samen uit luthers doctrijnen.

Anna Bijns.

Aensiet de kercke is vol confuijsen,
'T gingh bat te wercken doen d'abdijen waeren cluijsen
En doen de abten woonden als muijsen,
In gaten, in holen.
Nu maken sij den blaet, met hooghe huijsen:
Men siet hoe 't gaet, sij brassen, sij buijsen;
Sij rijden op peerden, sij verkeeren, sij fluijsen;
Als de herders dolen,
Dan werden de schapen van de wolven gestolen.

De wereld gaet manck, sij behoefde wel crucken,
Haer hooft is cranck, de pilaren hucken.
Wat ghebeuren heens daechs al vremder stucken?
Die 't wel speculeert;
Weduwen en weesen siet men plucken :
Sij zijn sonder vreesen die de goede verdrucken ;
De schapen teghen den herder rucken ;
Alle quaet regneert.
Die best can sweiren, nu meest triumpheert;
Die 't fustel boek (1) studeert die weet nu watte;
Om loose vonden te vinden elc practizeert ;
Trecht wert ghecorrumpeert geseijt opt platte;
Tvolck speelt met malcanderen ghelijck de catte
Speelt metter ratte; men siet trouwe verstieven ;
Al en is de werelt oock ditte noch datte
'T sal noch eens beteren alst Godt sal ghelieven.

Wilt nu ontwecken doorluchtige sinnen
Door 's meijs beginnen, set druck besijen;
Reijn geestelijcke blijschap scherpt nu van binnen
Herte, seden, vinnen, wilt treuren afsnijen;
Aensiende de creatueren, wilt belijen
Met soeten love de godlijcke macht
Van den schepper, en wilt u in hem verblijen,
Van wien alle dingh heeft sijn wesen verpacht.

---

(1) Kiliaan heeft : *het futselboek zoeken*, fingere causas, moras quærere. Ook Hooft zegt ergens : ENDE HIJ TELKENS HET FUTLELBOEK ZOEKT.

Het veldeken groene, nu t'ontswaert lacht,
Daer menigherhande vruchten in groeijen,
De cruijden medicinael zijn nu gheacht;
De boomen verblijden ons deur haer dracht
Van groene looverkens, die lustelijck bloeijen;
D'eerde wert vruchtbaer door 's daus besproeijen,
De voghelkens singhen diveersch van strepen.
Dit merckende wilt u te segghen moeijen :
Och hoe schoon moet hij zijn die 't al heeft gheschepen!

Wanneer ghij in 't velt gaet u verluchten
Om wat genuchten te scheppen in desen,
Denct om 't lant hier boven vol soeter vruchten
Daer 't sonder suchten altijt somer sal wesen :
Gaet metter begeerten daer bloemkens lesen
En metter herten maect daer u woone :
Peijst hoe schoone hij daer is weerdigh ghepresen
Die hier de bloemkens can cleeden soo schoone,
Soo dat noijt keijser in sijnen throne
En was ghecleedt met sulcken coleure.
Verheught indien geest, niemant en croone :
Singht den heere nu lofsangh met blijden toone;
Want den rijm is wegh, den sneeu is deure,
Den meij staet lustelijck in sijnen fleure :
Wert erghens int 't groene ghesonghen ghepepen,
Denckt, verblijt daer deur u natuere
Och hoe schoon moet hij zijn die 't al heeft geschepen?

Siet ghij sonne en mane claer van ghestichte,
En de sterren dichte aen den hemel staen,

Ten zijn maer straelen van den eeuwigen lichte :
Dus wilt u ghesichte in 't hoogste slaen;
Peijst om 't licht, daer dese haer licht af ontfaen,
Wiens godlijcke cracht schijnt in der sonnestraelen,
Die alle grocijsel doet uijt er eerden gaen,
En met bloemkens becleet berghen en daelen,
Soo dat geen schilder en sou connen ghemaelen.
So schoonnen coleuren oft soo menigerhande :
Dus, redelijcke menschen, hoort mijn verhalen;
Soeck in de creaturen (wilt gij niet dwalen)
Den schepper, met uwen relijcken verstande;
Want ziet gij ijet schoons te water, te landen,
'T mag bij de schoonheijt des scheppers luttel drepen (1)
Dus seght oft denckt uijter liefsten brande,
Och hoe schoon moet hij zijn die 't al heeft geschepen!

Anna Bijns.

---

(1) *Drepen* of liever *drapen*. Zie Kiliaan *passen*, convenire.

FRAGMENT

UIT

DEN BRIEF VAN LEANDER AEN HERO.

Deur d'weerschijn der manen blincte d'watere,
Den nacht scheen gelijc den dach bequame,
Nieuwers en hoordic gheluijt, getier, oft gesnatere
Dan alleene dat ick maecte met mijnen lichame.
Alcione bewees mij oock als de eersame
Soeticheijt, haerder liefden sijnde gedaghtich.
Ick rechte mij eens oppe schouwende blame
Als de vermoeijde deurt swemmen onsachtich:
Doen docht mij dat ic sach, en 't was waerachtich,
U lichtende vlammen van den toren blaken.
Doen werden mijn leden weer cloec en cractich,
Het vierich herte sachmen inwendich haken,
Het water en wert mij niet te cout om ghenaken,
U liefde cost mij verwermen van binnen.
Gheen meerder hitte dan 't vier der minnen.

Cornelis van Ghistelen (*).

(*) Zie over de dichterlijke verdiensten van dezen antwerpschen redenrijker, Huidec. proeve, De Vries, I deel, bladz 38, en verder de meeste biograph. handboeken.

HET DAGET UIT DEN OOSTEN.

Het daget uit den oosten;
Het licht schijnt overal;
Hoe weinig weet mijn liefje
Waer ik vervaren zal.
Hoe weinig weet mijn liefje,
Mijn liefje!

Ach waren 't alle vrienden
Die nu vijanden zijn;
Ik voerde uit dezen lande
Mijn troost, mijn minnekijn.

Waar woudt gij mij dan voeren
Strout ruiter wel gemoed,
'K wacht mijn liefs omhelzen
Met groote eerwaardigheid.

Wacht gij uws liefs omhelzen,
Bijlo! daer is geen hoop;
Ga onder 't groen der linden
Verslagen ligt hij daer.

Het meiske nam haar wijle *(sluijer)*
Zij ging droef haren gang,
En 't was in 't lindenlommer
Dat ze hem verslagen vandt.

O ach! legje hier verslagen,
Versmoord in eigen bloed;
Dit heeft gedaan uw roemen,
Waertoe uw hooge moed.

Ach legje hier verslagen,
Die mij te troosten plag;
Wat hebt gij mij gelaten
Niets dan een droeve dag.

Het meiske keert haar omme,
En sij ging eenen gang,
Al nae haar vaders poorte,
Die zij gesloten vandt.

En isser niemant inne
Of graaf of edelman,
Die mij nu dezen dooden
Begraven helpen kan.

De heere zwegen stille;
Zij gaven geen geluid;
Het meisken keert sich omme,
En ging al weenende uit.

Met hare blonde haaren
Wreef zij hem af het blou,
Met hare zachte handen
Sloot zij zijne oogen toe.

Met eene blanke spade
Groef zij voor hem het graf;
Met haar sneeuwwitte armen
Lag zij hem daar in neer.

Met haar sneeuwwitte handen
Zij nu het belleken trok.

LIEDEKENS

UIT DEN ECCLESIASTICUS.

HET Iste OP DE WYSE VAN DEN XIII PSALM.

Van Godt comt alle wijsheijt goet,
Die staet altijt in sijn ghemoet,
Wie telt met regt behaghen,
De druppen des regens, en 't sant der vloet,
Des tijts seer langhe daghen.

Wie heeft des hemels hoocheijt ront
Het aertrijck breedt, oft den afgront
Met sijnder handt ghemeten?
Gods wijsheijt voor alle dinghen stont
Wie siet al haer secreten?

De wijsheijt was voor al bereijt
En des verstants voorsichticheijt
Was eeuwich int ontspringhen
Des wijsheijts fonteijn wordt Gods woort gheseijt,
Wiens wet tot Godt can bringhen.

Wie is ontdect de wortel soet
Des wijsheijts met haer cloeckheijt vroet
Haer leeringh oock ontschuldich?
Wie kent doch den wech, en den rechten voet
Haer ganex seer menichvuldigh?

De coninck vol almachticheijt,
Een schepper met eendrachticheijt
Verschrickelijck int wesen,
Sit op sijnen troon in warachticheijt
Regneert als heer ghepresen.

Dees eenich alderhoochste Godt,
Schiep met sijns heijlich gheests ghebodt
Dees wijsheijt reijn vol houwen,
Hij teltse en matse uit hemelsche slot.
Doen ghingh hij die aenschouwen.

Hij stortse op sijn wercken al
Op alle vleesch in 't aertsche dal
Die sijn goetheijt versinnen,
Oock schinckt hij se rechtelijck groot en smal
Die hem met herten beminnen.

Het CXVI liedeken op de wijse : *voldrucx soo is dat herte mijn.*

De Heer gaf mij door wijsheijt een nieuw tongh,
Coemt herwaerts, hoort, het sal u vromen,
Ghij onbesochte oude en jongh,
Wilt bij mij nu ter scholen comen.

Dat u gebrect, van mij vrij leert,
Want men siet u seer dorstich loopen
Ick opende den mont, herwaerts u keert,
Wilt wijsheijt sonder ghelt hier coopen.

Onder haer jock gheeft uwen hals,
En laet u nu toch onderwijsen,
Men vindtse hier na bij van als
Het welck u sticht wilt niet misprijsen.

Ick heb een cleijnen tijt moeijte beproeft,
En aerbeijt is u toegesonden,
Maer al heb ick gheweest bedroeft
Ick heb nu weder troost gheuonden.

Neemt dees leer aen en die onthout,
T is eenen siluer schat op aerden
Achtse veel beter dan eenich gout,
Want sij is wel van grooter waerden.

In Godt ghenade u hier verblijt,
Schaemt u sijns lof niet, wilt dat toonen,
Volght Gods woordt tewijl ghij hier hebt tijt,
Hij solt u hier en naemaels loonen.

J. Fruitiers (*).

(*) Het werkje waar uit wij deze twee proefjens mededeelen heeft den titel : *Ecclesiasticus oft de wijse sproken Jesu des soons sijrach deurdeelt en ghestelt in Liedekens, op bequame en ghemeijne voisen naer wtwijsen der musijck noten daer bij ghevoecht Antw.* 1565. Men zie verder de werken van Fruitiers bij De la Rue Letterk. Zeeland, blad 30. De Vries, geschied. der N. Dichtk. I deel, blad 42.

WAT VOLC TER WERELT

MEEST SOTHEIJT TOOCHT.

REFEREIJNEN IN 'T ZOTTE (*).

ANTWERPEN (wt ionsten versaemt.)

NOCH thoonen si sotheijt want si loopen
Om te troosten daermen leckerlijck teert,
Haer wijsheijt si te male om ghelt vercoopen,
Sij hebben oock boecken met grooten hoopen
Die si overlesen met eenen vosse steert,
Die gaen als scaepkens diemen aen dooren scheert,
Om dat si de werelt sien vol sotternijen,
Hierom menich van hem een caproenken begeert
En willen sotheijt daer door vermaledijen,
Si doen veel duechden door hijpocrisijen,
Si climmen naer thoochste elc om zijn versterken,
Si dienen Gods heijlighen met mommerijen,
Dit volc toocht meest sotheit in al zijn wercken.

(*) Zie spelen van sinne. Antwerpen, 1581, afgelezen op het Landjuweel der rederijkers van Gent 1539. Wij maken van deze dichtregelen alleen gebruik, om onze lezers de gelijkheid aantetoonen die er wat taal en spelling betreft in de zuidelijke provincien, reeds in de 16 eeuw bestaan heeft, en welke althans wat het verwerpen der overtollige klinkers betreft de zelfde is, als de hedendaagsche Hollandsche, welke wij gewoon zijn die van den geleerden Siegenbeek te noemen.

AUDENAERDE (Pax vobis).

Die zijn goet, zijn ghelt int ongheree draecht,
Die de sterren tellen aen shemels paradijs,
Die zijn fortuijne sonder cause of wet claecht,
Die te vergeefs en om niet zijn lijf ter zee waecht,
Die proces instellen sonder rijp advijs,
Die metsen en timmeren sonder ghelt propijs,
Die ongheroepen hem met anderen paren,
Dese zijn pulcker sot, en een niet wijs,
Want si groote sotheijt tooghen en baren;
Maer die ghelt in den coffer vergaren,
Dat estimerende voor een bot pleijt,
Niet ghebruyckende, maer den lijve ontsparen
Sulc volc toocht inde werelt de meeste sotheijt.

AXCELE.

Om te tooghene binnen swerels wijcken.
Tvolc dat de meeste sotheijt doet blijcken
So was Adam wijs van desen deerste
Brekende tghebodt hi moeste wijcken
Balaam moet oock den sulcken gelijcken,
Want hi gestraft wiert van zijnder beeste,
David oock volcht onder al de meeste
Die Uryam dede dooden om Bersabe,
Salamon dalder subtijlste van gheeste
Doer de vrouwen afgoderije de,
Dits sotheijt getoocht binnen swerels ste,
Dus segghic (gheleerde) ongheloogen
Verdoolt int verstandt meest sotheijt tooghen.

BRUGGE (Mijn werck is hemelick.)

So wie eenen God van sinen buijk maeckt
So busende van smorgens tot savonts late,
Tvolk dat naer veel half bieren snaeckt
Niet vreesende wat pijnen dat hemlien naeckt,
Roepende tsmorgens de tijmmerlien te bate,
Tvolk dat met haren nuese valt teghen strate
Oft teghen eenen schu vecht voor eenen man,
Oock tvolk dat hem stelt tot meerderen state
Dan dattel redelijck gevolghen can,
Tvolck dat hem voor Peeter laet heeten Ian
En mercken terstont eens anders ghebreken,
Al toonen dese sotheijt, meer toonens nochtans
Die wanen wijs zijn, en tcaproen versteken.

BRUESSELE, (om beters wille.)

Tvolck is in de werelt diversch van zeden,
En elck thoont zijn natuere bijsondere,
Deen volck is swaer, dander vol vrolijckheden,
Som ist so wijs, het schijnt een wondere,
Sulck zoude crijsschen teghen den dondere,
Ander volcxken is bestoven oft bewaeijt,
Dan zijnder bierbisschoppen noijt geen rondere,
Dien dickwils des morghens tbolleken draeijt,
En mi wert gevraecht in boerden verstaeijt,
Wat volk in de werelt bijsonder hem poocht,
Meest sotheijt te tooghene, en om tzijn gepaeijt,
Segghick, al dat meest duer tcanneken haeijt,
Dit volck inde werelt meest sotheijt toocht.

CAPERIJCKE (ses al int herte.)

Twee amorueskens vol liefden ghegoten
Versnoot op elck anderen boven maten,
Al satense tusschen twee mueren gesloten
De liefde hevet therte soo duerschoten,
Sen sullen haer sotheijt niet ghelaten,
Sij soecken middele in allen ghaten
Om te versamene al souden sij dolen,
Den gheheelen nacht loopende achter straten,
Sen connen van elck anderen niet gescholen,
En al waert hemelieden op haer lijf bevolen
Soo sullen sij ter contrarien pooghen,
Dus duncke mij binnen mijnder molen,
Dat damoruesen aldermeest sotheijt tooghen.

CORTRIJCKE (God voet veel sotten.)

O wijse des werelts vleeschelicke kinders
Wat doedij al hinders, segt sotten onvroet?
Dijn belofte soet en eijscht niet, tzijn beminders
Des vleeschs, blijft God bij, zijt geen luegen vinders
Gheen onderwinders van tverdommelic goet,
Reijnicht dijn handen van het onnosel bloet,
Dijn oogen ontdoet, mer neen, tlicht niet en vermucht
Inwendich so zijt ghi een vreesselick ghebroet
Soeckende eijghen spoet, der charitaten duecht
Niet achtende, maer in tonderbrenghen verhuecht
Der waerheijd vruecht claghelic dat God gedooct,
Dus propoostelijck seg ick als voren bewuecht
Sulck volck in werelt meest sotheijt toocht.

Deijnze (Doijnze om een beter).

Die op eenighe menschen troost wilt stichten
Door dwoort der slichten, als seer wijs beraen,
Die hem tot Gods dient stelt sonder swichten
Ende daer door van menschen wilt loon ontfaen,
Die wt der claerheijt in duijsterheijt gaen,
Dic duecht wilt geven, en buijten zijn cracht is,
Die eck verlichten wilt, en is selve verlaen,
Die wijsheijt wilt weten, en als sot bedacht is,
Die van sonden wilt wachten, en self versmacht is,
Die op sijn eijghen wijsheijt wilt staen,
Die stercken wilt, en selve als een riet boocht,
Sulck volck inde werelt meest sotheijt toocht.

Ipere (Alpha et Omega.)

Ende ghi overdadighe sots onmatelijck
Int drincken hatelijch,
Ghij sult prijs hebben groot claer blijcke
Al zij ghi weert wt Rhetorijcken statelijck
Tsijne verwatelijck,
Ghij moecht prijs winnen bij ws gelijke
Comt alle op datmen goet vonnisse strijcke
Welck de meeste sotheijt mach zijn bekent
Ghij bedeckte sots comt siet toe Rhetorijcke,
Dat se u gheveijnsde sotheijt niet en schent
Sonderlinghe ghij sots obedient,
De dooden die niemant can verhooghen
Die niet en mercken u wercken diligent
Geen menschen ter werelt meerder sotheijt toogen.

LEFFINGHE (Altoes doende.)

Een verwaent sot sal naer geen sermoen vragen.
Watmen hem seijt, tsijne hout hi voor tbeste,
Thooft wilt altijts tsotte caproen dragen
Al souden de leden orboren de reste,
Wie meest sotheijt toocht dit is de queste
Groot sot, of cleijn sot, meest sot ghebleken
Want een verwaent sot wilde niet dat hi meste
Van zijn propoost, daer hij bij versteken,
Een bot verwaent sotken is cloeck int spreken
Met zijn verwaende wijsheijt wilt zijn verhoocht
De sulcke verhaelt eens anders ghebreken
En tsijne niet, dus segghick onbesweken
Hoverdich verwaent volck, meest sotheijt toocht.

Loo in vueren ambocht,
(Ick verrijcke de roeijen.)

Want tgriecsh volc Prijapó doet offrande mal
En dAssijrianen voor Venus stuijpen mat
Daert darme sotten stellen te pande al,
So datmen de sulcke die in brande qual
Siet leepooghen, de nuese druijpen nat,
Van de dronckaerts die gheerne suijpen wat,
Die den afgod Bacchus altijt knechte zijn
Die inde mose dicwil cruijpen plat
Seer gheladen vanden oprechten wijn,
Dan willen sij als Mars volck vechten fijn
Doer den dranck hebbende eenen hoogen gheest.
Dus seg ick nochtans om twist beslechten dijn,
Dat dafgodisten sotheijt tooghen meest.

MEESENE (Wij hoppen bruers.)

Alle de ghene die hem selven prijsen
Alle die hem met lueghens bewinden,
Al willen si gherekent zijn metten wijsen,
Men souder een groote marotte in vinden,
Ghulsighe buijcken diet al verslinden
Die luttel winnen en veel verteren,
Clappers die alle secreet ontbinden.
Vechters, die niet dan twist en begheeren,
Ende dasaerts die hemlieden gheneren
Met Venus dierkens selve wesende verdroocht,
Ick segghe als voren sonder ontweren,
Sulck volck inde werelt meest sotheijt toocht.

MEESENE (Ick labuere met pijnen duere.)

Die schreijen van haer selfs slaghen,
Die cout lijden en sitten bij den viere,
Die schanden lijden om anders behaghen,
Die meer last laedt dan hij can ghedraghen
Die durst lijden, en altijts sijn bij den biere
Alle dese tooghen sotten maniere.
Ende zijn meest inden keij besmet
Die goet coop moghen hebben en coepen diere,
Die vorspoet soecken en haer selven doen belet
Die duecht wil hebben duer tquaet ghebet,
Die tgoede om tquade laten verdrooghen
Sulck sijnse die nu meest sotheijt tooghen.

NIEUKERCKE (Goetwillich int herte.)

Die soo verwerret zijn met Venus slueteren
De keij beghinste int voorhooft te lueteren,
Dat si van haer wijsheden zijn berooft
Sij stupen, sij nijghen, sij ontdekken thooft,
Op hope van trooste ist datmer bidt
En nauwelijck en souden sij zijn ghelooft
Den stoel te cussene daer sij op sitt,
Amoreuse sotheijt heeftse soo verhitt
Dat haerlieder wijsheijt is wt ghedroocht,
Die van den vermaenden keij zijn besmitt
Sulck volck inde werelt meest sotheijt toocht.

NIEUPOORT (Van vroeschepen dinne.)

Prince, coopman, zeeman, landtman, slave,
Sij zijn al van sotheden volder dan vul,
Tcaproen deen dander sij vullen met cave,
Elck maect zeer wel den sot hooveerdich en crul
De coopman van sotheden schijnt dulder dan dul
Hij soude wel steen en landen op eten,
De zeeman is verre den besten smul,
Die gheeft al te voren als hij is gheseten,
De landtman wilde wel den pap vol meten
Al ware de pot gheheel wt ghedroocht,
De slave luttel voor tgelt, tis goet om weten
Elck werdt schier deen van den anderen verbeten
Dit volk in de werelt meest sotheijt toocht.

THIELE (Ghebloeijt int wilde.)

De sulcke nu in peregrijuaghe loopen
Al een hondert mijlkens wt haren lande
Thuijs latende wijf en kinderen bij hoopen
Die gheen ghelt en hebben om broot te coopen,
Men heefter wijser geleijt te bande,
Loopt vaste tot smekens al ist u schande
En laet den smit die u alleene mach verlichten
Dit sietmen daghelijcs, bin onser warande
En dan gaen si kerskens bij dozijnen hichten,
Berisptmen henlieden men soudse ontstichten
Want den ouden Adam en is niet verdreven
Wie hoorde oijt zijn dagen van slechter wichten?
Ter werelt gheen meerder sotten en leven.

WIJNOXBERGHE (Roijaert.)

Ons leeren Poeten dat eens de Goden
Hebben tsamen al der dieren ionghen
Publijckelijck tharen tonneele ontboden
Dies alle dieren rasch daerwaert vloden
Om hooren tvonnisse der goden tonghen,
Wiens ionck soude meer lofs zijn toegesongen
Wiens ionc als tschoonste zoude zijn gepresen,
Tscheminckel is oock derwaert gespronghen
Met haren ionghe, si wilder oock wesen,
O Jupiter riep si, wat segt ghi van desen?
Jc bits u de schoonheijt mijn ioncx wel oocht,
Wiens schoonheijt vint ghij so wt ghelesen,
Sulck volk inde werelt meest sotheijt toocht.

FRAGMENTEN

UIT HET DICHTSTUK:

GEBRUIK EN MISBRUIK VAN TIJDELIJKE HAVE.

Siet niemant sich genoeght; 't zij arm of rijck, maer droevig
Elck klaeght van zijn gebreck: den armen brood begeerd;
De rijcke sucht om goud; en sijn zij beijd behoevigh,
Soo is noch d'arme rijckst', als wien het minst ontbeerd.

Der dingen recht gebruijck brengt vrolicheijdt en baat,
Maar 't misbruijck gheeft schade met schuldige pijne.
De dronckaert ruijckt ziekte uijt gezonden wijne:
Want zijn zotheijt en kent haar kracht, eijnde noch maet
Daar teghen bruijckt wijsheijt, die des dingsaerd verstaet,
Tot ghezontheijts lust ook doodelijcke venijne.
Gezond treedmen veijligh door doornen in de woestijne,
Als een doornige voet pijnlick op pluijmen staet.
Grijpt men 't swaerd bij der snee, 't quetst den dwaes in 't gevecht
Maar hij quetst sijn vijandt die 't wijsselijck grijpt bij 't hecht
Den vroeden ist al nut, den narren ist al theghen:
Rijckdom en armoe zijn van selfs goed noch boos:
'T hindert al d'onwijsen, 't helpt al den vroeden loos,
Zoo veel is aen 't ghebruijck of misbruijck gheleghen.

Coornhert.

TEGEN DE SLAEPERS

Bant uijt heur wooninghen de blaffende honden,
De ghekroonde voghels die den dagh verkonden,
En de vluchtighe vloijen, der slapers verdriet :
Ziet dat ghij smids en de kuijpers, die vroegh wercken,
De klinckende klocken, de zinghende klercken,
Ook ruijschende winden, het zwijghen ghebiedt.
Zoo mooghdij u dienaars en willighe slaven,
Die levendigh, als doode legghen begraven,
In u stomme, stille, blinde dromerijen,
Zoo veel van heur tijd en leven ontstellen,
Als sij gaarne ontberen, en u willigh delen,
Om te ontgaan heuv wroeghende fantazijen.

Coornhert (1).

(1) Zie over D. V. Coornhert, de bij De Vries, I deel, blad 44, aangehaalde schrijvers, waar mede men vergelijke Huisinga Bakker in de werken van de maatschappij, te Leijden, 5de deel, bladz. 108 en verv.

LIEDEKENS (1).

Om niet te verliesen
O mensch uwen tijt
Siet hier te verkiesen
U meeste profijt,
En staet niet nae 't minste :
Als kinderen doen,
Die de meeste winste
Noch niet en bevroen.

. . . .
. . . .

Voor u zijn gheleghen
In dit aerdsche dal
Twee diverse weghen
D'een breet d'ander smal :
Vreucht is in den wijden,
Lustich en schoon,
Maer naer dat verblijden
Is de doot den loon.

(1) De *Harpe oft des herten snarenspel* inhoudende veel stichtlijcke liedekens, nu andermael, door K. Van Mander oversien, verbetert ende vermeerdert. Haerlem, 1599.

Coninghen princieren
Gaen hier cloeck van moe
En willen oock stieren
Al het volck daer toe.
Om dat haer den nouwen
Wegh, is onbekent
Die vol druck en rouwen
'T leven heeft aent ent.

De werelt acht schande
Desen wegh te gaen :
Maer die met verstande
Doorreijsen dees baen
Die sullen gheluckigh
Zijn, in s'heeren dach
Als de ander druckich
Sullen doen beclach.

Want al 's weerelts pooghen
En is anders niet,
Dan naer dat met ooghen
Den mensche hier siet,
Wellust, rijckdom, eere,
Onghedueritch cort
Aldus ghedoolt seere
Int verkiesen wort.

. . . .
. . . .
. . . .

Voor slot ick vermane
Elck wie singht of hoort
Arbeijt in te gane
Door de enge poort,
Daer men stijf moet dringhen,
Want dit is ghewis
Boven alle dinghens
Een ons noodich is (1).

TWEEDE (2).

Och weerelt ghij singt, speelt ende lacht,
Maer ghij soudt weene dach eñ nacht,
Dat ghij den graet, daer ghij in staet
Wel overdacht.

'T licht des levens was gheopenbaert,
Maer liever ghij in duijsterheijt waert:
Want ghij altoes, met wercken boos.
Volght uwen aert.

Dit is de verdoemenisse: want
Daer was gheleert in het gantsche lant
Gods wille claer, maer ghij leeft naer
Uws vleeschs verstant, enz.

(1) Zinspeling op des dichters spreuk: *een is noodich.*

(2) Zie het zoo even aangehaalde werkje, bladz. 205.

FRAGMENT UIT HET HOOGLIED (1).

GHIJ mijn vriendinne wilt opstaen,
Mijn schoone, comt herwaerts aen boort,
Want siet, den winter is vergaen
Den regen is voor bij met accoort
Die bloemen zijn ghecomen voort
Den meijtijdt is voor dure,
Die tortelduijve pure
Nu ter ure, hoort men overluijt
In ons landt al vol juijt
Den vijgheboom heeft gecreghen
Sijn knoppen mit virtuijt.
Die wijnstocken zijn ghebloeijt jent
Sij geven haren reucke fijn,
Staet op vrienden u 't' mij went
Mijn schoone, comt herwaerts, o duijve mijn
En toont mij u lieflick aenschijn
In reten end' steengaten,
U stem uijt charitaten,
Mij laten hooren wilt aen elcken cant
O mijn vriendinne want
U stem is soet, end u aenschijn plaijsant.

(1) Dat hooghe liedt Salomo tracterende van Christo, ende sijne bruijdt; de ghemeijnte sanghewijs in rijme ghesteld door K. Van Mander, Haarlem 1601. Wij hebben uit dit bundeltje een staal gekozen die men vergelijken kan met de vertaling van het zelfde gedicht, in den bundel der verhandelingen van Van Der Palm, II[de] deel, bladz. 99.

LIEDEKEN (1).

Godt boven al in eeuwicheijt verheven
Woont in een licht, d'welk niemant in dit leven
Ghesien en heeft noch sien en can met ooghen
Dus wil hij niet dat men hem sal vertoogen
Ghelijck een beeldt uijt 'menschen werck gheresen
Want voor ons is onbegrijpelijck sijn wesen.

In het begin, als Godt eeuwich almachtich,
Schiep hij van niet, door sijn woordt wijsheijt crachtich,
De hemelen aerde, end' die afgronden,
De zee, met al dat deer in is bevonden,
Hij onderhout alle dinck met opmercken,
Dus voor ons sijn onbegrijpelijck sijn wercken.

Lof, prijs, en d'eere zij desen Godt alleijne,
Van hem heeft al het wesen, groot en cleijne
Der sonnen schijn, vroeg hen regenen spade,
Vreughtbaer tijden geeft hij goe ende quade
Die hem recht kent moet danchbaerheijt bewijsen.

(1) Een lied uit den bundel van den zelfden dichter, getiteld: *Sommighe nieuwe schriftuerlijcke Liedekens.* Ghemaect uijt den ouden en de nieuwe testamente, Haerlem, 1599, gevolgd van een cleen lied boecxken met het zelfde jaartaal. Men zie verder over K. Van Mander, de bij Devries, aangehaalde schrijvers. En daar van in het bijzonder deszelfs leven, achter het IIde deel van zijn werk, de levens der schilders.

WIJSHEIJDTS LOF.

Hoe salich zijn de landen
Daer die wijsheid regneert,
Alle cloecke van verstanden
Hout sij ongecorrumpeert.
Daerom draecht sij de croone
Boven den goude schoone,
Want uijt des hemels throone,
Is sij ghedescendeert.

Zij was voor allen tijden
Met Godt sonder begin,
D'afgronden om bevrijden
Leijd' sij nae haeren sin,
Uijt Godt is sij gheboren
Daerom heeft sij te vooren,
De waerheijt uijt vercoren
Ghebracht ter werelt in.

Ghij regeerders op aerden
Van Godt daer toe gestelt,
Wilt de wijsheijdt aenvaerden
Schout jonste en ghewelt.
Soo sulse u vercloecken
Dus wilt wel ondersoecken
Haer goddelijcke boecken,
Eer u die waerheijt melt.

Nu dan ghij ondersaten
Leeft nae wijsheijdts vermaen
Want in quaetwillige vaten
En sal sij niet ingaan.
Dus wil dan obedieren
Die u wel gouverneren,
Soo sul sij prospereren
En 't rijck sal blijven staen.

O wijsheijt, edel vrouwe
Blijft in ons princen raet,
Dat hij u is ghetrouwe
Gerust blijft in zijn staet,
Maer wiltze niet ghelooven
Die slants welvaert berooven
Zij souden u verdooven
Alleen uijt eijghen baet.

W. V. Haecht (1).

---

(1) Zie Geùsen Liedboeck, Amsterdam 1616, f° 36, de dichter van dit stukje was facteur der redenrijkers kamer de violieren, te Antwerpen.

LIEDEKEN.

Wilhelmus van Nassouwe
Ben ick van duijtschen bloedt,
Het vaderland getrouwe
Blijf ick tot in der doedt:
Een prince van Oraengien
Ben ick vrij onverveert,
Den koninck van Hispaegnien
Heb ick altijdt ge-eert

In Godes vrees te leven
Heb ick altijdt getracht,
Daerom ben ick verdreven,
Om landt en luijdt gebracht;
Maer Godt zal mij regeren
Als een goed instrument,
Dat ick magh weder-keeren
Al in mijn regiment.

Lijdt nu mijn ondersaten,
Die oprecht zijt van aerdt,
Godt zal u niet verlaaten,
Al zijt ghij nu bezwaert,
Die vroom begeert te leven,
Bidt Godt nacht en dach,
Dat hij mij kracht wil geven,
Dat ick u helpen magh.

Lijf ende goedt te zamen
Heb ick oock niet verschoont,
Mijn broeders hoogh van namen
Hebben dit oock betoont.
Graef Adolph is gebleven
In Vrieslandt in den slagh,
Zijn ziel in 't eeuwig leven
Verwacht den jongstten dagh.

Edel en hoogh geboren,
Van keijserlijke stam,
Een vorst des rijcks verkoren,
Als een vroom christen man
Voor Godes woord gepresen,
Heb ick vrij oversaeght
Als een heldt sonder vreezen,
Mijn edel bloedt gewaeght.

Mijn schilt ende betrouwen,
Zijt gijt, o Godt, mijn heer!
Op u soo wil ick bouwen,
Verlaat mij nimmermeer;
Dat ick doch vroom magh blijven
U dienaer t'aller stondt,
De tijrannij verdrijven,
Dié mijn herte doorwondt.

Van al die mijn bezwaren,
En mijn vervolgers zijn,
O Godt wolt toch bewaren
Den trouwen dienaer dijn
Dat zij mij niet verrassen

In haaren boosen moet,
Haer handen niet en wassen
In mijn onschuldigh bloet.

Als David moeste vluchten
Voor Saül den tijran,
Soo heb ik moeten suchten
Met menigh edelman
Maar Godt heeft hem verheven,
Verlost uijt aller nooot.
Een koninckrijk gegeven
In Israël seer groot.

Nae 't suijr zal ick ontfangen
Van Godt den heer, het soet;
Daer nae zoo doet verlangen;
Mijn vorstelijck gemoet,
'T welck is, dat ick magh sterven
Met eeren in het veldt,
Een eeuwigh rijch verwerven,
Als een getrouwen heldt.

Niets doet mij meer erbarmen
In mijnen wederspoet,
Dan dat men siet verarmen
Des konings landen goet,
Dat u de spagnaerts krencken,
O edel Nederlandt soet!
Als ick dat gae bedencken.
Mijn edel hart dan bloedt.

Als eenen prins geseten,
Met mijnes heijers kracht,

Van den tijran vermeten
Heb ick den slach verwacht,
Die bij Maestricht begraven
Bevreesden mijn geweldt.
Mijn ruijters sach men draven
Seer moedich in het veldt.

Soo het de wil des heeren
Op dien tijdt had geweest.
Had ick wel willen keeren,
Van u dit zwaer tempeest.
Maar den heer van hier boven
Die alle dingh regeert,
Die men altijdt moet loven,
En heeft het niet begeert.

Seer christelijck was gedreven
Mijn princelijck gemoet :
Standvastich is gebleven
Mijn hert in tegenspoet.
Den Heer heb ick gebeden
Van mijnes herten grond
Dat hij mijn saeck wil reden,
Mijn onschult doen oircont.

Oorlof mijn armen schapen,
Die zijt in grooten noot
U herder zal niet slapen,
Al zijt ghij nu verstroijt
Tot Godt wilt u begeven,
Zijn heijlzaem woort neemt aan,
Als vrome christen leven
'T zal wel eens zijn gedaen.

Voor Godt wil ick belijden
En zijne groote macht,
Dat ick tot geenen tijden,
Den koningh heb veracht;
Dan dat ick God den heere
Der hoogster majesteijt,
Heb moeten obedieeren
In der gerechtigheijt.

P. Van Marnix (1).

---

(1) Zie zijn leven door J. Prins, uitgegeven door het genootschap *Kunst wordt door arbeid verkregen.* Zie ook Saxii Onomast., tom. III, pag. 466. Leven van vermaarde mannen en vrouwen, deel IV, blad 128. Foppens, Bibl. Belg., tom. II, pag. 1036. Baijle op sainte Aldegonde, en vooral ook Van der Vijnck, troubles des Pays-Bas, volgens de hoogst zeldzame fransche uitgaaf in het hoogduitsch vertaald onder den titel *Geschichte der vereinigten Niederlande.* I. 209. 389. II. 143.

'T HOUWELIJCK (1)

Men behoort in 't secrete wel t'overlegghen,
Een zake daer d'eeuwighe welvaert aenhanckt,
'T is licht te doene, 't woort ga te zegghen,
Tot die met een woort u trouwe ontfanckt,
Maer als de begheerlijcke liefde verkranckt,
Verliesdij eere, fame, accoort ghemack,
Waer door ghij zelden u vrienden bedanckt,
En vervloect de tonghe dat sij 't woort, oijt sprack,
Beraet u wel ghij dochters eer ghij voort, dat pack
U zelven opleght, tot uwer onbate,
Want het beroù komt altijt te late.
Jeghelijck kan wel in den borreput springhen,
Maer die doet, en kan daer niet uijtgheraken,
'T ghelijcx ist met maeghden en jongheliughen,
Die lichtveerdich hun houwelijcken maken,
Elck behoort hem op zulcke sware zaken
(Daer men hem maer eens en mach op beraeijen)
Wel en langhe te bedencken (met korter spraken)
Eer sij t'accorderen tot hunder schaeijen,
Want als ijemant metten packe is ghelaeijen,
Moet hij altjt draghen, met swaren ghetreure,
En dier in is, die moeter met deure.

. . . .

. . . .

(1) Den druck van d'ongheluckige maechden, Delft 1623.

De poëet zeijt dat men qualijck houwen, kan
Een schoon, oft rijcke dochter, die menich mensch begeheert
Doet u dochters haest eenen man trouwen dan,
Ghij ouders, zoo werter veel zorghe van u gheweert,
Al ist dat een dochter niet luije en gheweert.
Ghij ouders weet luttel wat dat haer let,
Gheeftse eenen man in tijts, eer dat u deert,
Want ghelijck een schoon bloemken haest is besmet,
Oft ghelijcker wijs dat den voghel komt in 't net,
Soo ist dat een dochter licht in 't net ghetoghen, is
'T berou komt te laet, als een dochter bedroghen is,
Ghij dochters die dit gheerne u ouders zoudt zegghen,
En in u zelven peijst, quam daer profijt, ick naemt,
Wilt dese blaren van den boeck wijt open legghen,
Dat sij dit moghen lesen, want wel betaemt
Dat sij 't gebreck weten, 't welck u herte praemt,
En 't welck u inwendich mach bedroeven,
Want ick weet wel dat ghij u te segghen schaemt
Dat ghij wel eenen man zout behoeven,
Maer discrete dochters, kont ghij ghetoeven
Soo vertoeft, en neemt vrij respijts, ghenoech
Want al toeft ghij langhe, ghij komt noch tijts, ghenoech.

J. B. Houwaert (1).

---

(1) Zie Foppens Bibl. Belg., tom. I, pag. 571, en Sweertius, pag. 394.

AEN A. VAN STORCK

EN

JONGHVROU J. BECANUS.

WAT deughdt en wat eere
Ist als man en de vrou
Beijde suke den heere.
En 't same (na sijn leere)
Altijdt blijven getrou.
Want des mans doen en iagen
Is dan sonder gheschil
Der vrouwen goedt behaghen :
En heur doen nacht en daghen
Is goet na sijnen wil.
En daerom siet men woonen
Vrede Godt, en d'eendracht.
Tusschen sulken persoonen
Dus ic u oock wil croonen
Medt olijf boom loof sacht
O dan *Sorck* goedertiren
En u huijsvrouwe teer
Dus neemt t'uwen verciren

Den sang van mijnder liren
Indancke t'uwer eer.

J. Van der Noot (1).

---

(1) Zie zijne poetische werken, Antwerpen, bij Daniel Vervliet, 1589, kl. f° met figuren en vignetten, dit werkje dat ook tevens tot opschrift draagt. Les œuvres poétiques du sieur Jean Van der Noot, bevat slechts een klein getal gedichten in de Nederlandsche taal, het beste is hier medegedeelt. De dichter heeft zich de moeite gegeven zijne poezijen onder den text in het spaansch en italiaansch te vertalen, en zijnen bundel met eene voorreden versiert in het hoogduitsch, fransch, italiaansch, spaansch, grieksch en latijn, zoo dat te dien aanzien 's mans werk wel eenige overeenkomst heeft, met dat van zeker' prulsschrijver van dezen tijd, men heeft nog van Van der Noot een *Cort begrijp der XII boecken olijmpiados*, in het nederlandsch en fransch, Anvers, de l'imprimerie de Giles Van den Rade. Zie hier een proefje:

Als ick heur sagh' soo schoon, en goedertieren,
Soo gruette ick heur : en sij med goeij maniren
Gruette mij weer med een ootmoeigh wesen
Beleefdelijk en eerlijk oock bij deze, enz.

Van der Noot, eindelijk die voor de komst van den hertog van Alva de godsdienst zijner vaderen verliet, vervoegde zich bij de koningin Elisabeth, en droeg haar een werkje op dat wij slechts bij naam kennen, te weten : Le théâtre auquel sont exposés et montrés les inconvéniens et misères qui suivent les mondains et vicieux, ensemble les plaisirs et contentemens dont les fidèles jouissent. Matière non moins profitable que délectable à tous amateurs de la parole de Dieu, de la poésie et de la peinture, par le seigneur Jean Van der Noot. Imprimé en la ville de Londres, chez Jean Daij, 1586.

OP 'T ADVIJS,

SCAEMT U NIET TE BETEREN.

SONNET.

'K laet heerlijck zijn, 't wijd uitgespreijd en groot
Hemels gespan als met een draet t'afmeten :
Bericht te doen, waer door het wert gesleten,
En weer vernieut des nachtlichts scoone kloot :
Wat Thetis dwing d'oever te laten bloot,
En op haer tijt t'opvloeijen snel; en weten
Al wat dit rond (sonder ijet te vergeten)
Besluijt en voedt in d'een en ander scoot.
Geeft mijn alleen, o volle wijsheijts ader
U metter daet te kennen heer en vader,
Soo dat mijn ziel vrijmoedelijck berust
In 't maken groot van uwen naam heijlsame :
Op dat ick door traecheijt, noch 's werelts lust,
Mijn leven boos te beteren niet scame.

PETRUS HOGERBETIUS.

GRAFSCHRIFT

DES ZEER GHELEERDEN AERIAEN DE JONGHE,

ANDERS

ADRIANUS JUNIUS VAN HOORN.

Aeriaen de jong
Wiens gerucht drong,
Als een basuinen,
De weerelt gans
Over en over:
Een ware glans
'S Hollandscher tuinen:
Der konsten scans:
Wien mettet lover
Van de laurier
Apollo fier
Na zijnder weerden
'T geleerde haer
Beknochte klaer
Leijt hier ter eerden.

Petrus Hogerbetius.

JOCKLIJCK

GEDICHT TOT DE BROUWERS VAN DELFT.

Goet stof, goe dranck
Die nu is swanck
Brengt u practijcken,
In dank neemt aen
Ons slecht vermaen,
Jonste sal blijcken.

Min kruijt meer mout
Goe hop in 't brout
Zou onsen raet zijn,
Want maeckt ghij bier
Na 's landts manier
'T sal uwen baet zijn.

Dat kruijt verdroocht
Die keel, en doocht
Niet dat die stemme
Verheffe claer,
Maer 't mout voorwaer
Heeft kau en kemme.

Al ander kruijt,
En haer virtuijt
Laet voor d'apteeckers:
Het feijlt aen 't meel,
Dat is 't craekeel
Van waerts en steeckers.

Koopt hop die goet is,
En koorn dat soet is,
T' bier sal ons smaken wel,
Stort ghij te badt :
'T vlietende nat,
Kondij ghenaken wel.

Gheen beter geur,
Dan die de fleur
Van koorn en hoppe geeft :
Dats d'oude smaeck,
Die ick niet laeck,
Als 't door mijn kroppe zweeft.

Prince die koen,
In al zijn doen,
Wandelt ter trouwen,
Goods zegen rijck,
Regens ghelijck,
Sal hem bedouwen.

PETRUS HOGERBETIUS (1).

---

(1) Zie de schaarsch voorkomende gedichten van Hogerbetius, achter het werkje ten titel voerende : *Petri Hogerbertii Hornani med. et poetæ clarissimi, poematum reliq. Hornæ Westfris., apud Guillielmum Andream, anno M. DC. VI.* Men leze ook de opdragt van dit werk aan het bestuur der stad Hoorn, door Velius, den verzamelaar dezer stukjes gesteld.

VRIJERS-SANGH.

DE WIJSE : MIJN ANGENIETJE.

Wel benje noch sieckjes, ghij sieter soo blieckjes,
Mijn trouw-hartige vriendt, het blijckt wel datj" et mient,
Doe ghij de minne in 't hart liet gaen soo diep,
Ghij bleéft 'er wat staen, en waert er verraén,
Geschooten, toen ick 't verliep.

Ick bender ontsprongen, de dartele jongen,
Ick springk en singh 'er verblijdt, daer ghij de suffert zijt,
Ghij sucht terwijl uw macker nu sit en singht,
Ick hebber de moedt, en 't is 'er mijn soet,
Daer ghijder uw handen om wringht.

Ick oeffen de dansjes, en andere kansjes
Ick zeijl of ick rijd' er te paert, als ghij suft bij den haert,
Men zeij wel eer : wat aerdiger quant is dit,
Maer is 't geen schandt, waer isje verstandt,
Ie dut, daerje staet, daerje sit.

Ick gaeder vetkeeren, met deughd en met eeren,
Als ghij sit om een hoek, of met de neus in 't boeck,
Als ghij dan 's nachts niet leggen en kent, noch rust,
Van droevigh ellendt, dan ben ick gewendt,
Te slapen met grooter lust.

Ghij pruijlt 'er, en preutelt, ghij mijmert, ghij reutelt,
En somtijdts benje stom, of 't antwoordt is te dom,
Ghij kuijert alleen, en schuwt 'er meest al de lién,

En zijt 'er geweest, soo rustigh een geest
Als ick er ooijt heb gesien.

Dit zijn de gebreeken, van minnende leecken,
Wanneer m'een blaauwescheen, gestoten heeft aen 't been
Dat geen artznij genesen kan of kruijdt;
Maer die dese man, soud redden hier van
Dat moest 'er dan wesen zijn bruijdt,

H. L. Spieghel.

LIEDEKEN.

De hemlen hoogh vertellen,
Ook, dat ghij, Heer, daar zijt:
Son, maan, en sterren mellen,
Dat gij haar loop en tijdt
Bestiert; dat gij doet langhen
En korten dagh of nacht;
Dat ghij na zeker ghanghen,
De maan doet licht ontfanghen,
Dan breekt gij weer haar kracht.

Ghij stiert door zulk bestieren
De vloet Heer van de zée
En stromen, ook de dieren
En ons zuchtmengingh mée:
Ja zelfs het sap der boomen.
Dat neemt af of neemt aan,
Recht zoo de loop der stroomen

Zal rasschen of verlomen
Even gelijk de maan.

Ook na het ster verschrikken
Hier menigh ding verschiet :
Zal ijemant hier uijt wikken,
'T ghesternte heeft ghebiedt.
Over ons? dat zij verre :
Zoo spreekt een boek-scholier,
Door sluijtinghkunst verwerren.
'K zie over maan en sterren
Op 't alghemeen bestier.

Mijn handt speelt op een luijte,
Ick hoor, ick dans, ick zing,
Mijn hert juicht : zal ik sluijten,
Dat eenigh ander dingh,
Als mijn ziel, van die alle
In mijn heerscht; 't is mijn schout *(schult)*
Zoo speelt hij ook van 't malle,
Die schepsel of gevalle
Toeschrijft eenich ghewout.

Na 't hooghen of verlaghen
Des zons, zoo doet de lucht
Verand'ren tijd en daghen,
Zo wast en rijpt de vrught.
Of nu de zon een schelpe,
Of kloot is, of een gat:
Daar (om het oogh tehelpen)
En koudheids noot te stelpen)
Het eewigh licht door spat.

En of ook van de zonne.
Ons licht en warmte straalt;
Of dat zij de waaromme,
En kracht is, dat zulx daalt
Uijt den trans van den viere;
Dat weet niemand die leeft:
Maar 't blijkt, dat dit vertieren,
Den oorsprong en 't bestieren,
Een eerste oorzaak heeft.

Het blijkt dan dat God maker,
Is, en ind' hemelen zweeft;
Gelijk mijn ziel oorzaaker
Is dat mijn lichaam leeft
Zoo doet ghij ook beweghen.
Het hemelsche cieraat:
Ghij zent ons douw en reghen,
Haghel en sneeuw daar teghen,
Elck na den tijdt tot baat.

Ook blixem en de donder
Kallemt en buijen zwaar.
Ben ick een gaauw doorgronder,
Zo word ick licht gewaar,
Dat dit werk al bij drachten
En wijslijk werdt beleijt,
Dat, die 't bestiert en wrachte,
Oneijndlijk is van krachte,
En wijse ghoedigheid.

O hemelen bewoner,
Almachtigh, ghoed en wijs,
Ghij zijt grooter en schooner
Als alle lof en prijs,

Ghelijk u niet magh krenken;
Zo isser niet bequaam
Dat ijemand u magh schenken
As eeuwig te ghedenken
Gheheijlicht zij u naam.

H. L. Spieghel.

MAIJLIED.

Wat dolheijd ist die u bekoort,
Dat elk om strijd elckander moort,
En zoeckt na magt door boze weghen?
Ghij die op burgh en sloten bout,
En weet niet als ghij 't wel beschout,
Een waar rijck waart in is gheleghen:
Van als te hebben overvloed,
Kisten ghevult met gheld en ghoed,
Noch ook gheen starcke hooghe woningh,
Een purper of een ghulden rock,
Veel dieners met een scepterstock,
Of ghoude kroon, en maackt gheen koning
Een koning ist die vreeze derft,
En die zijn boze lusten sterft,
Die in zijn doen hier is ghoedadigh,
Die op gheen valsche eertucht stuent,
En 's vollix ghunst zich niet en kruent,
Die doch altijd is onghestadigh:
Die al 't ghegraaf van Westerland,

Klein acht : en Tagus ghuldenzand,
Met 't ongeachte ghoud der Moren :
Die stom en vloed lijt onbedeest,
Gheen scheve donderslaghen vreest,
Noch krijghers ijsselijcke toren :
Die vagligh en hem nederhout,
Die 't al beneden zich aanschout
En gheen bezwaaren heeft van sterven.
Men roep de koningen bij een,
Die 't rood koraal en kostel steen.
Hoogh achten, dat hij licht kan derven :
Die met een uitghetoghen zwaard,
Zoo onbedocht als onvervaart,
Haar rijk, ja rust en leven waghen :
Om Turkse zijd en perlen rond,
Der Rus en Taters kostel bont,
Te nut niet, maar tot pronk te draghen.
'T ghemoed heeft in zich konings schat :
'T behoeft geen spiets op paarden rad,
Gheen harnas, boogh, pijl, roer of kloten :
'T behelst in zich zijn eijghen nut,
Ten hoeft gheen dondrigh grof gheschut,
Om burg of schanssen neer te stoten.
Een vorst ist dien gheen vrees ankleeft.
Dit rijck ellick zich zelven gheeft.
Hij klim door 't avonduur verheven
In wankel hoghe staat, die 't lust :
Ick kies in onbekentheijd rust,
Een onbekommert zoet zacht leven.
Dat mij noch boer noch Eelman ken,
Wensch ick in stilt te vaaren hen,
En een vergheeten burgher sterven.

Het valt voorwaar een lastig end,
Bij elck te zijn heel wel bekent,
En zelfs zijn zellefskennis derven.

H. L. Spieghel.

SCHIJN BEDRIEGHT.

Daar zulk heil wert verzuijmt wert schijn heil hoogh verheven:
Daar waaght elk om al 't zijn, ook zielheil, lijf en leven.
Wat is al 's werelds aanzien hoocheid, pracht en staat?
Een rook, een schim, een niet, een ijdelquellik quaad.
Erf zondigh mis verstand, en slaloos reen betrachten,
Doet ons het onschoon schoon, en 't kiesbaar waar heil achten
Dies ellik onvernoeght zijn hert op schijnghoed vest.
Gheneghentheid, die derft heils eijeren, broetet nest.

DEN MENSCH SCHORT NIET ALS DANKBAARHEID.

Te lieven schoon, ent schoonste meest, is al ons wenschen
God ende ghoedheid zijn het schoonst voor alle menschen
Voor dees liefds lustgenot sluijt men des hertsen duer,
Daar eijghen wils en schijns hoochachtbaarheid ghaan vuer
Voorwaar, ô mensch, de mensch leeft niet alleen van 't brode.
Zijn zielgheneghentheid heeft ghoedheids heil van node.
Maar als dit zielghenot verzuijmt door moedwil wert,
Zo fluijt men heil en vree en vreughd' uijt onze hert.

DIE WAARHEIJT ZEIJT MAGH NIEWERS BANKEN.

Is God waarheid, en christ wech, waarheid, ende leven,
Haar volghers moeten zij ook heil en leven gheven.
Maar eighen wils vooghdij en schijnheilicheid snood,
Hebben des waarheids tuijghen hier altijd ghedoodt.
Vrijheid, waarheids ghenot, is meer godlik als menschlik
Maar die bij apen hier verkeert en dieren wreed,
Moet dood, of spelen, aap! o levens snood beleed!

GHIERICHEID BEDRIEGHT DE WIJSHEID.

Ghiericheids hertstocht is een onmatigh begheren
Van gheld, kunst staat of eer, komt duer 't te hoogh waarderen
Van zullik kiesbaar heil, daar elk zijn god afmaakt,
En dies in slavernij van zulk afgoden raakt.
Acht ghi gheld, kunst of staat of eer u hooghste ghoeden
Ghi zult met vlijt, met list, al staegh beghierigh spooden
Om 't hebben 't kost wat 't wil, ja ware ghoedheids heil,
D'onnozele godvolghing zellef, draaght ghi veil.

H. L. Spieghel.

OP 'T NIEUWE JAAR (1).

Heel vol onrust zijn all' ons nabuur landen,
Men hoort niet dan van moorden, roven, branden;
Dus moeten wij tijdlike rust ontberen.
Dit zoud ons doen veel naarstelijker begheren
Der zielen rust, daar ons niemand magh dwinghen.
Hier van zo wil ik nu met lusten zingen.

Onzienlijk is des menschen ziel geschapen;
Diez mach zij gheen lust in ijet zichtbaars rapen:
Alleen in God is haare rust gheneghen:
Ghelijk des steens natuure is gheneghen
Ter aarden, al waart dat men die bewaarde
Langh in de lucht, noch neijcht zij totter aarde.

Zoo wort tot God des menschen ziel ghetoghen
Al is hij schoon verleijt ende bedroghen
Van valschen schijn tot lust der creatueren
En dat hij faelt door zwackheijt der natueren;
Zoo blijft nochtans altijd bij hem gestadigh
Gheneghentheid tot zijn oorsprong ghoetdadigh.

Zoo u ghedachten in den hemel stijghen,
Zoo zult ghij die tot erfdeel haast verkrijghen:

(1) Den rederijkers ter kamer: *in liefde bloeijende.* Voorgelezen. 1581.

Want totter waarheit hem ghants te bekeren
Is anders niet, als niet meer te begheren
Dat ziehbaar zij, of zinlijk, of verghanklik;
Maar wel te klijven an 't gunt is zelfstandlik.

Want hem alleen tot God te voeghen inlijk
Die ongheschapen is, heel ghoet en minlijk,
In zulk mensch is volkomen vruecht en vrede;
Niet tijdlijcs baart hem onvreed of droefhede:
Maar zijn ghemoet is vrij van zond, en zotheijt:
Hij spieghelt hem in den spieghel der godtheijt.

Als dan woont God ghehelijck in de menschen,
Als zij niet teghen godes wil en wenschen;
Als 's menschen hart niet buijten God mach rusten,
Als dan bewoont God eerst zijn ziel met lusten
O zoete lust, o rust, o licht, o leven!
Zalich zijn die, die u met lust aankleven.

H. L. Spieghel.

DEUGD VERHEUGHD.

TALEIJE.

De kouwe nare nacht met duijsterheid omhanghen,
Een sterren, weken al des uchtens rode wanghen.
Ons aarden kreis ghenaakt het wenschelijk ghezicht
Der stralen groeijzaam-heet des hemels groote licht (1):
Dat liet d'onvruchtbaar ram, om inden stier te stieren,
En 't noorde-gordel weer met lover-schauw te cieren.
De veld-goddinnen wuft zich paren an de reij:
Hen koekoekt (2) zomers-bo de zoete koele meij.

Taal-leije leid ons uijt (3), langs d'amsterlandse strómen,
T'anschouwen 't nieuwe kleed, van 't natte veld (4) en bomen:

---

(1) *Hemels groote licht,* de zon uit den ram gegaan bereikte den stier, en maakte dus onzen voorzomer in bloeimaand, versierende met schaduwe van bladeren des werelds noorderkring.

(2) *Hen koekoekt,* de zoete koele mei, des zomers voorbô, doet haar 't geluit van den koekoek horen.

(3) *Taal-leije leid ons uijt,* veel van deze spelingen met de gelijkheid der woorden gebruikt de dichter; dus elders Oorhuis voor Orus.

(4) *'T natte veld,* want de velden aan den amstel, en rondom des dichters tuin lagen alle winters, zelfs tot in mei toe, onder water; zijnde ten zijnen tijd noch in hun polders niet gedeelt, of met kaden, gelijk heden, gedekt.

Diens vrolik-bleke-lof, drong plotselijken uijt
(Met swanger knoppen bol) der takken dorre huijd :
En 't gras, dat onder t'ijs in d'herrefst was gheweken,
Begon zijn spichtich hoofd door 't water op te steken :
Het veld, dat korts noch scheen een waterrijke meer,
De ruighe kanten toond', en kreegh zijn verwe weer,
Daar lang de spertel-vis (1) na lust had ghaan vermaijen,
Daar zoumen alle daagh melkrijke beesten wayen :
Dien walght het doffe hoij, en tochten zeer na 't veld
Dat beter voedt : tot vett en grazich zuivel smelt.

O gróte wonderbaar verandering der dingen!
Hoe leeft dit al door een, hoe sterftet onderlinge!
De aerd teeld, voedt, en neemt weer watmen tast en ziet.
Merkt : iet werd niet uijt niet, tot niet komt niet het iet.
Ben ik een matelief, en sta ik in den graze :
Dan slokt de koe mij op; zo word ik haar tot aze :
Na (2) klaver-voebaar mis : valt die in 't groene gras,
Haest werd' ik weer een bloem, zo ik te voren was.

---

(1) *Spertel-vis*, Dus mede in den rei van de Eubeërs gebruikt bij Vondel in Palamedes :

En overlenende met ijver,
Trekt spartelvischen uit den vijver.

Broekhuisen beviel dit niet hij meende het van Vondel te zijn verzonnen, die het uit Spiegel heeft aangenomen, gelijk hier blijkt.

(1) *Na*, daar na wordt ik mist die de klaver voedt en doet groejen. Hij ziet hier op het bekende liedtje, dat bijna uit dezelve woorden bestaat.

Duer buert-verandering 't zelfstandigh ghoed (1) wil zeeghnen.
Al 't water loopt in ze, om weer van daar te reeghnen.
Het moerlicht (2) herwerts nu den middel-hoep genaakt:
Dat hier een blije lent, zuidwerts herreft maakt.
Zijn zuster kleint en rond, bij buert, haar scherpe ghieren (3).
'T gheval-schik (4) hemel heir, bij vast beleed (5) vertieren (6).

---

(1) *'T zelfstandigh ghoed*, de godheid wil door de gestadige verandering der dingen ons heil en vermaak toebrengen.

(2) *Moerlicht*, de zon, als moeder van al het licht. Heerlijk zingt Hooft van dezelve in Velzens treurspel:

En gij welzaelge zon, de moeder zulker klaerheidt,
Die dat ontallijk heir en al der sterren reij,
Zo kostijk dag op dag beschenkt met uw lievrei.

Antonides gebruikt Spieghels koppelwoord zelf, daar bij zegt:

Zo dra wij 't moederlicht in hoimaendt voelen blaken.

(3) *Ghieren*, de maan wordt vol, wast of neemt af; ghieren zijn hier de horens, of haar omkring.

(4) *'T gevalschik*, de starren, die, volgens de stelling van velen het noodlot spellen der menschen die onder hen geboren worden.

(5) *Vast beleed*, de starren, die op en ondergaan naar een vaste order en beleid. *Beleed* is hier *beleid*, gelijk terstont v. 37.

'T volgt al natuur, beleden.

Beleden voor *beleiden* wordt gebruikt. Dus *bescheet* voor *bescheid*, bij Vondel meermaal, en onder anderen in Gysbrecht van Amstel:

Wij gaven voren kort een duidelijk bescheet.

(6) *Vertieren*, verwisselen; dus het vertier van goederen, het afzetten en verkoopen derzelve.

'T onweeghbaar (1) land, eerst lof brengt voort, dan
bloem dan vrucht
'T hout streek al wat zich roert, bij aerd, vier, water, lucht
Wat zin of ziel begrijpt, 't volght al natuurs beleden.
Maar laas d'onachtzaam mensch misbruikt zijn ele reden.
Die hi alleen, of meer, heeft als het ander vê :
Daar toe de nutte spraak, en wakker handen mê :
Die alle beij den mensch (te recht gebruikt) verheffen,
Ver boven schepsels, die hem elders (2) overtreffen.
Want eermen 't spreken vond, (zo stom of vremde doen)
Most ijder an 't gelaat des anders' zin vermoen :
Met knikken, winken, zucht, of hand-bewijs, of teken,
Deed' elk zijn meening kond (zo noch veel vrijers speken):
'T gheluid wrocht mè : de nood, die kunste vind bequaam,
In 't lest door oeffeningh ghaf alle dingh zijn naam.
Zo vint (3) behoefde noch (vant ongewone) spraken :
Zo zietmen potters (4) snó een eighentale maken.
In veellerleije wijs het spreken ons gherijft.
Dit wert noch zeer vermeert, daarmen de woorden schrijt

---

(1) *Onweeghbaar,* Onbeweegbaar.

(2) *Elders,* in andere gaven, als sterkte, snelheid van reuk, gezigt, enz.

(3) *Zo vint,* Zoo vindt nog tegenwoordig de behoefte der onderlinge hulp; zoo vond, of, gelijk Spiegel zegt, *vant* zij voor deze spraken, die in geen gebruik, of ongewoon, waren.

(4) *Potters,* Zoo ziet men, dat de boeven en dieven onder zich eene bijzondere taal hebben, die van anderen niet verstaan wordt. Potters beteekent de ruigte des volks, bedelaars, enz. Zoo zegt Koster in Teeuwis de boer, daar hij van de Rol spreekt :

Want de krakeelen groejender als in een potters kleed de luizenesten.

De nieuw-ghevonden werld (1) meest zonders letters leven.
'T is noch (2) gheen duijzent jaar dat wij luij niet en schreven
O kunst-voebare voud, vernuftelijk bedacht,
Die eerst de woeste stem in schikking hebt gebracht,
Die na, met letterlasch (3), hebt duijdlik konen schildren,
Wat smenschen tong al klapt, hoe zeer die magh verwildren
Het zij wat taal hij spreekt, hoe hi ook buight zijn blad,
Het werd in merkers (4) vijf en achtien al vervat.
Denkt, moestmen nu 't gebruijck van schrift en spreken derven?
Onghalijk ongherijf (5), schijnt, zouden wij verwerven :
Elk zouw des anders zin heel zelden recht verstaan :
Met schoolgeleerdheid waart, ja kunst meest al, ghedaan.
De letter-dood alleen zou ghants den stand verkeren.
Men most noch alle kunst, van mond tot monde leren.

---

(1) *De nieuw-ghevonden werld*, in de drukken van 1614 en 1650 vindt men het woord *werld* niet. Spiegel heeft willen zeggen, dat de nieuw-gevondene Americanen, in den jare 1492 door Colombus het eerst, of op nieuw weder ontdekt, meerendeels lezen noch schrijven kouden.

(2) *'T is noch*, hier teekent de heer Alkemade op aan, dat voor de aankondiging van den Christelijken Godsdienst, omtrent den jare 700 en te voren, in deze landen bijna niets geschreven werd, en dat daar na, alleenlijk in 't klooster te Egmond, de eerste en eenige lees-en schrijfkunst geoeffend is.

(3) *Letterlasch*, het aaneenvoegen der letters tot woorden.

(4) *Merkers*, karakters. De letters van onze taal zijn vijfentwintig; die Spiegel heeft willen uitsluiten, geloof ik, zijn de w en y geweest, als slechts verdubbelingen van letteren.

(5) *Onghalijk ongherijf*, waardoor de menschen zich niet zouden kunnen vereenigen, of elkander overeenbrengen, gelijk de gade met zijne gade doen moet.

Tot spraek en schrijvens dienst (ist ramp of ist geluk)?
Voor dees eeuw, is (godwouts) (1) bedacht de letterdruk.
O Haarlems kloeke gheest (2), u lof sal ewigh flonkren,
Al heeft de roem van ments u faam heel doen verdronkren:
Ghi hebt houtstaefkens, eerst in houtplaat feil (3) gepast:
En na, met snoerkens die (als schrift) bij een ghetast (4).
Maar knechts ontrow won d'eer. Doch ist waar niet min waarheid,
Al derftse roemgherucht van wijt-verbrede klaarheid.
Maar boven spraak en schrift, wat heeft des menschen hand
Al werkbaar werk verziert, tot roem van zijn verstand?
Ghemak, en slaafse pracht, brengt ons het weven inne.
Of heeft men dit gheleerd, óók 't spinnen, vande spinne?
Het huisselijk ghebouw, scheen wenschelijk bedocht.
Doch heeft de zwaluw dit (min dertel) oit (5) bewrocht.
De bijen wijselijk haar koning-rijk bestieren.
Voorzichtigh en bezorght ist burgherrecht der mieren.
Dees kleine dierkens ghaw, voortreffen (6) ons, 't is schand

---

(1) *Godwouts*, d. i. God wil het zoo.

(2) Zie Koning, Verhandel. over de boekdrukkunst.

(3) *Feil*, bij gebrek of in de plaats van een houtplaat, dat is: gij hebt letterstaafjes van hout, op de wijze van een houtplaat, te zamen gevoegd.

(4) *Ghetast*, gevoegt, bijeen gebragt.

(5) *Oit*, altoos, ten allen tijde voor dezen.

(6) *Voortreffen*, overtreffen, niet ongemeen is het, dat *over* en *voor* beide meermalen in dezelfde beteekenis bij de oude schrijvers worden gebruikt, het welk bij Melis Stoke, buiten vele andere plaatsen, in de bekende rijmen van

Die grave hiel het overspel,
Want hi loeg dat weet ic wel;

genoegzaam voorkomt. Van dit *voortreffen* komt nog ons *voortreffelijk*.

In kunst : te meer, gemerkt 't behulp van tong en hand.
Nueswijs noch zal de mensch (door eighen liefds beroemen
Vernuftigh zich alleen, hen onvernuftich noemen.
Zeght hebt ghij meer vernuft? en dient dat tot gequel, (fel?
Door pracht, door vrekheid, lustghezoek, en wreedheid
Die doch meest leven al bequaam na Goods besturen :
Tot zelf, ander quets (1), wij teghen ons nature.
'Tis waar de kat de muis, de wolf het schaap najaagt,
De snoek eet ander visch, de spin den vliegh belaagt,
De hond, den haas, de leuw en lijberts (2) ghietkens kluijven :
De sparwer en de wuw (3) verslind onnozel duijven :
Ter nood na hun natuur bejagen zij haar aas.
Wij zoeken voedzel mê. Maar zijn zij ook zo dwaas
Als menschen woest, dats' om onnodruft te bejaghen
In hertseer en gevecht hen zelf en andren plaghen?
God gheeft hen klauw en bek, vin, horens en gebit :
Maar zijn de wreest, ook zelf zo krijg-ziek en verhit
Dat arends teghen arends (4), leuw op lewen loeren.
Als menschen weerlóós die met leengheweer (5) krijgh voeren
Elk kiest of bouwt, zó blijkt, tot lijfghebergh zijn nest,

---

(1) *Quets*, quetsing, dus ook *trets* voor *trotsing*.

(2) *Lijberts*, luipaards.

(3) *Wuw*, wouw, een bekende roofvogel.

(4) *Arends teghen arends*, Horatius :

Non nisi in dispar feræ

Geen wild gedierte woedt dan op zijn's ongelijken.

(5) *Leengheweer*, dat zij elders, en van buiten, halen.

Dat hi voor overval na macht (1) beschermt en vest (2).
Natuurlik zoeken zij al kost om af te leven.
Doch dwinghd hen sterker dier, t'zwak moetet overgheven,
Ongaaren : zou dies ook d'oor-sprongh natuurlik recht
Zijn onder menschen mê van hun verwoed ghevecht.
Eerst klein, een teghen een, na groot (3) door staatbegheren
Doortralijd vijgheblad (4) van onschuld en blameren
Des'alghoede natuurs, valsch-oorzaak van dit quaad :
Aldus : natuurlik tracht elk dattet hem welgaat :
'T zóekt al zijn eighen heil, 't zij schoon tot anders hinder :
'T zorght al alleen voor zich : en 't goed hóórd den verwinder
Dit snode misverstand versnode d'eerste tijd.
Dit brocht beangste zorgh uit bosch-leven (bevrijd
Van landzeed, die nu plaaght door onnodrufts behoeven)
Een naerstigh huijsheer wierd dies buijt der luijer boeven,
Der welker onvermoed, trots, onnatuurlik-stout,
Maakt zilvrigh, koprigh, ijzer-hart, met smijdigh ghoud.
Doch wies der vromer deughd strak met des tijds verslimmen
Van Herkles doe den wegh niet hemelwerts te klimmen?
Der zwakker werden schutters (5) helden strek en ghoed :
Tot dat Orpheus kunst 't vólk bij een komen doet.
Door 't burgerlik bestier eindt het onmenschlik vechten.

---

(1) *An macht*, naar zijne magt, zo goed als hij kan.

(2) *Vest*, sterk maakt.

(3) *Na groot*, daar na groot.

(4) *Vijgeblad*, daar men doorheen ziet; wordende de natuur die goed is, onze kwade involging der lusten aangewreven, om ons vuil op haar te werpen.

(5) *Schutters*, helden, die sterk van krachten en deugdzaam waren, werden beschutters, bechermers der zwakken.

Natuurlik (1) ellix heil vind reen ghemeene rechten.
Dus sterft dit waan-besluijt, als dolings mist verdwijnt.
Dees eighen-welvaarts liefd, die in 't beginsel schijnt
Een oorzaak in natuur, van ondueghd en onvrede,
Naspuerdijt, 't is den wegh ghebaand tot dueghd te leden.
Boosdaden strijden al hier teghen in 't ghemeen :
Oprechte vroomheid stemt hier ghants mê over een.
Onchristen christen-mensch onbuiglik door schrifture,
Komt leerd dat dueghd ook nut uijt wet is der nature :
Al waarder God, noch hel, noch hemels-ewe-vrueghd (2),
Dat dij dijn eijghen-heil pord trachten (3) na de dueghd.

Niet wij alleen, 't volghd al natuur wets dueghd vol trouwe :
Al watter is zoekt heil, 't zal quel-verderf al schouwen.
De bóóm, haar murgh met hout, met bast en schors bezet,
En wast steil, zo iet hoogh, haar zonneschijn belet.
Het lucht-vê (4), als de tijd wil heten of verkouwen,
Zoekt na verschil ghevoegh (5) dan warm' dan koell' landouwen
Het vier zoekt rust om hóógh, schóón in een klip beknelt.
En 't klaij zinkt na de grond, alst al int water smelt.
De visch ghewond, tracht an de zeelt te medecijnen.
De muis-hond (6), quijnt haar maagh? weet kattekruijd te vijnen

---

(1) *Natuurlik*, de reden vindt de gemeene regten natuurlijk ieders heil te zijn.

(2) *Ewe*, eeuwige. Dus bij Koster en anderen gebruikt.

(3) *Trachten*, te trachten.

(4) *Lucht-vé*, de vogels, als oijevaars, vinken, enz.

(5) *Verschil ghevoegh*, naar verschillend gemak, daar hun aard naar tracht.

(6) *Muijs-hond*, wezeltje.

Wat is, dat volghd zijn aard : wat leeft, mijt al wat queld.
De mensch verkeerd, alleen zijn hert na onheil held.
Theel-zaligh, vrederijk, natuurlik, zorgh-leegh leven
Men heeft om onnodruftse zucht en pracht begheven.
Al wat natuur hier schept verzorghtse van behoeft :
Ist niet verkeerd dat zich jemand hierom bedroeft?
Het zorghen breekt geen stro, 't gheeft niet om af te leven :
Maar wakker naersticheid en arbeijd moet dat gheven.
Zo vlieght ook onbetruert de voghel om zijn kost,
Met lust in 't werk, daar toe is hi met doen (1) ghedost.
En arbeid is den mensch, recht als den voghel in 't vlieghen,
Ook tot lijfs welvaart nut : dies jookt jong inder wiegen
Het kind beweeght te zijn. Dies achtment groote baat
Voor zwanger vrouw, en vrucht, dat zij te met wat gaat.
'T beweghen starkt den mensch : en wilmen 't zich onthouwen
T lijfzwakt, het leefbaar-heet (2) lijf voedigh zal verkouwen
Al 't vê óók aast en starkt dóór arbeid zijn natuur :
En hebben kost ter nood. 'T behoeven kost niet duur.
Maar overvloed teeld zorgh. Hier dolen alle menschen,
Dat zij, al schort hen niet, noch meer te hebben wenschen.
Wij zijn elkanders last : ja quel-duijvels onvroed (3),
Maar meest ons eighen zelfs : dat elk na overvloed
Dus jaaght : genoechden wij an nódrufts slecht behoeven,
Elk had ghenoech : gheen mensch zou van gebrek bedroeve
Tot lichaems onderhoud natuur eischt kost en kleed.

---

(1) *Doen*, is dons; hij speelt hier met doen, *facere*, en doen, dons.

(2) *Leefbaar-heet*, de natuurlijke hitte, die ons leven doet.

(3) *Onvroed* is onwijs. *Vroed* beteekent wijs, voorzigtig, even als het fransch *prudent* afstammende van *prudentia*, hier van *vroedschap*, *vroedvrouw*.

Dit schaftse dat de mensch vind alle jaar ghereed.
Voor hondert jaar behoefts, zietmen ons huijden zuchten
Vergeefs : natuur want geeft maar jaarlix leef baar vruchten.
Bevrijd voor ongheval, pest, vurm (1), krijg, vloed of brand
Tot s'levens heel behoef, al is men heer van 't land,
Kan ghener menschen zorg hem een maal vast verwissen (2)
Ook mê, wat d'een te veel inslokt, moet d'ander missen.
T'pijnlik mistrouwen Goods en d'angst vlo (3) voor gebrek,
In zorge woeden doen, ja vechten, menschen ghek.
Is dit niet ghekheid, dat wij ghoe lust der naturen,
Door ikheids (4) eighen wil tot ons verdreven sturen?
Natuur-lust heeft een eind : de waanlust nimmermeer.
Al hóóptmen schóón veel schats noch slooftmen even zeer.
Stelt Plato elk gheen taxt, die niemand mach vermeeren?
En christ verbied de zorgh. Dit wil natuur ons leeren :
Die gheeft meer alsse eischt. Waar elk hier mê te vreen,
Al 't volk waar rijk. Slaat gha, of u van 't al ghemeen
Iet meer als nodruft komt (5). Ja ghi moet droeflik dolen,
Zo meer ghi eighent iet : 't werd andren ook ontstolen.
Doch werd u nimmer iet meer eighen, als 't gebruik.
'T ghoed blijft ghemeen, al ist al schoon in vrekkers fuik.
Heilzamer rijkdom was der vrije ghulden jaren :
Der christ-navolghers al, der eerste kluijzenaren.

---

(1) *Vurm*, wurm.

(2) *Verwissen*, verzekeren, van *wis*.

(3) *Vlo*, vlugtig, schuw.

(4) *Ikheids*, d. i. eigenzinnigheid.

(5) *Komt*, toekomt.

An ziet het pluijmghediert, de lelijkens op 't veld,
Natuur verzorgtet al. Of zijn wij min (1) geteld?
Zij heeft ons meer beghaaft inwendigh en uijtwendigh.
Wij maken zelf ons zelf door misverstand ellendigh.
Geen schat maakt iemand rijk. God heeft het wel ghevoegt:
Ghij zijt, al zijdij naakt, rijk,,zo u wel ghenoeght.
Ghaat heen ten bossche waart, den ekel spijs laat strekken,
Drinkt water toe, laat riet, of stro, of rijs u dekken,
Tot kleed neemt beste wol. Of is der kleeren dracht
Maar qua ghewoont? slaat gha, dat ghi licht buijten klacht
Bloot went uw teerste leen,de maaghkróp, óren, óghen :
Zouwd niet al 't lichaam doen, wild' iemand daar napogen?

Zo wie na nodruft slechs behoeft (2) en zorghe stelt,
Is rijk : van ongheval en ziekten min gequelt.
De teringh, water, bort, gicht, steen, en ander qualen,
Door zorgh en overvloed de menschen meest behalen.
Elk is haast rijk. Anmerkt, Diogenes, Sint Jan,
Die waren rijker beij als ellix tijds tieran (3).
De reedste rijkdoms wegh (óón (4) zorgh en zot bedroeven)
Is in ons macht : door 't teren luttel te behoeven.
Al willens martelaars zijn wij van overvloed.
Zeer luttel, of gheen mensch, merkt wat voor heilbaar goed
Ghereed in klein behoef van nodruft is verborghen :
Vrij van ghekijf, ghevecht van moorders angst, van zorgen
Laas overvloed door valsche noeming rijkdom heet,

---

(1) *Min*, minder, geringer, slechter.

(2) *Slecht behoeft*, gering behoeven van de natuur.

(3) *Ellix tijds tieran*, Alexander en Herodes.

(4) *Oon*, zonder.

En lekker, diere spijs. Uijt brood men suijker eet,
Als hongher ghaeve smaak door arbeijd zoet doet rijzen :
Terwijl de luijert walghd van kostel-lekker spijzen.
An 't klein ghenoeghde eerst de zaligh ewe slecht.
Na zietmen baard terstond het mijn en dijn ghevecht.
Doch 't heeft ook onderscheid. Elk dier behoeven noodlik
Hier mijn en dijn. Het veel toe-eighen is maar doodlik.
Zo wel gherekte zorgh voor ons, als kind of wijf :
Die 't vaak tot schade dient, en 't quests ons ziel en lijf :
'T zijn veeltijds doornen fel. Zal ook de vader draven
Voor 't kind? die na voor 't zijn? zo zijn wi ewigh slaven,
En niemant trekt genot. Maar zulk is wijs en vroed,
Dien nodruft rijkt, en die zijn kinderen so opvoed,
Leeft in 't gemeen, wil niet vrek om zijn deelken wroeten,
De snijer schut zijn kout, de schoester (1) kleed zijn voeten,
De bakker en de brouwer koken (2) brood en bier,
De huijsman zuijvel schaft, de veenvos (3) boet zijn vier,
Dit vreemd land levert rog, en 't ander part zijn wijnen.
'T was in den gulden euw niet zo gereed te vijnen.
Hij werkt òòk in 't ghemeen, en vind zo het gherieft
In dees tijd, als in die. Wat dunkt u, waar 't u lief
Dat ghij u brouwer zelf, u bakker, wever, snijer,
U smit, u timmerman, most zijn? ghij zijt veel vrijer.

---

(1) *Schoester*, schoenmaker.

(2) *Koken*, hier van 't latijnsche *coquere*, gaar maken; of wel omgekeerd.

(3) *Veenvos*, turfboer.

Nood-wissel-ambachts (1) oorzaak zijn van gròòt gemak :
En 't gelt hun makelaar, al heeftmer op die hak,
Tis in zich zelven nut. 'T lieght al an ons mishandling.
Het komt u al te ghoed zijdij oprecht van wandling.
Maakt zellef lauwer spruijt (2), de tijd die ghi beleeft
Dats' u (wildij ghi mueght) een gulden werreld gheeft :
De tijd is al al-eens. Geen beter wilt verzieren.
Iss' u quaad, dat doon u verkeerde sno manieren.
Ghi vind al huisghebouw, an kleders, drank en spijs,
In dees tijd als in die, meer voordeel, zijdij wijs.
Zouwdi voor tarwen brood, rauw ekelen begheren?
Slaapt ghij beter in stro, als op ghedrooghdde veren?
Woondi in 't dampigh duijster hol met meerder lust,
Dan dat ghi warm en droogh in 't woonhuijsvoechlik rust?
Ghenoeght maar an de tijd en voorval uwer jaren.
Leeft dankbaar teghen Godt in al u weder varen,
Zo leefdij wenschelijk : 't zij ook wat u gheschiet.
Denkt, mij komt hier niet toe, 't is ghift (3), wat ik geniet.
Volgh der naturen wet, zo queld u geenen morgen.

---

(1) *Nood-wissel-ambachts*, de ambachten, voortgekomen door noodzakelijkheid der onderlinge hulp, zijn oorzaak van groot gemak; dus ook het geld, het geen hun makelaar zijnde, door zijne tusschenkomst ons de vruchten van den arbeid der ambachtslieden doet genieten, schoon men hen, te weten den brouwer, bakker, wever, enz. Gestadig van nooden en als op de hielen heeft, want *die* is hier waarschijnelijk als van ouds *de hak*, een *hiel*. In zich zelve is het geld nut, het *lieght*, het schort al aan onze kwade behandeling.

(2) *Maakt zellef lauwer spruijt. Nec te tibi lauream*, verwin de zwarigheden zelf, en omvlecht u dan met laurier.

(3) *Ghift*, 't is een geschenk, 'T is winst; *in lucro est*.

En arbeid zonder zorgh, dan zal u God bezorgen
Dijn handen rept. Natuur gheeft ruijm wes (1) men behoeft.
Daar streeft (2) ghi mê, zo 't hert door vrekheid is bedroeft.
Als ook, komt kommerkans (3) door traghe leegheid plagh
Werkt, wint, spaard, in u jeeghd, voor winneloze daghen
Maar heel t'ontrecht beheerscht de gierigheid den mensch.
Doch steeld dees door den bank meest elkeens zielheils wen
Zom ander quellen haar met ijdel eer hovaardigh:
Zulk achth em zelven eel, zijn even mensche onaardigh.
Daar wij elkander doch van oorsprongh zijn ghelijk.
Wat is de hoogste mensch? wind, asch, drek, vuijlnis, slijk.
Van aard zijn wij al een, de heer, de slaaf, de vrije.
Dus drijft natuur den mensch gheenzins tot hovaardije.
Natuur port al tot heil, en afschrikt van ghequel.
Nu is homoeds onmacht der pralers aerdse hel:
Dit wederstreeft gheheel der menschen heillust teghen:
Al schijnt hij, ten verderf, tot eighen-liefd gheneghen:
Die zoekt eenvuldigh heil: maar waan en misverstand,
Misbruijken ghoede lust tot quelbegeertens brand,

---

(1) *Wes*, beteekent, volgens Kiliaan, *wat*. Zie beneden v. 285.

Wes draaghdij hooghemoed?

(2) *Streeft*, met te denken, dat de natuur ruimelijk verschaft, het geen men van nooden heeft, dempt men de vrekheid, wanneer zij het hart met droefheidt vervult. *Sterven* is hier *doorgaan*, met deze redenering gaat gij door.

(3) *Kommerkans*, tegenspoed, bekommerlijke staat. Dus mede bij Bredero gebruikt, in zijn' Spaanschen Brabander, daar Robbeknol zegt:

Wat loopt een mensch op aerde verscheijde avontuuren?
Wat moet men al kommerkans *en ongemaks bezuren?*

Door achteloos verzuim in 't noodigh overweghen
Onheils, in hògemoeds misgrijpen blind gheleghen.
Wat zoekt u eighen liefd? nut, voordel, heil, geluk.
Wat gheeft hovaardicheid? scha, onvernoeghtheid, druk.
Wes (1) draeghdij hooghemoed? op schoonheid? snelheid? krachten
Bij lelij, voghel, stier, is u bòògh ring (2) te achten.
En 't is noch al gheleent, en niet u eighen ghoed.
Of gheeft ghewonnen haaf dijn ikheids (3) hoghemoed?
Wat is in rijkdom dijn, daar du op trotst met reden?
In 't kostel baggen-schat, kleed, hoven, huijzen, steden?
Der stenen schone glans, der perlen maxel rond,
Des werkmans kunstigh werk, de verw, wol, zijde vont,
Uijtheemschen bloem en kruijds hoogachtbaar welghedaanheid
Verscheiden welfsels groen, boomvlechtings angenaamheid
Ghezaaghde sprokkelsteen (4), toets, porphier, ghit, albast
De hoghe tòren-zaals, met schilder kunst ghetast (5),
Zegt isser iet daar op du dij met recht mooghst roemen?
Ist schòne niet de kunst des werkers, stenen, bloemen,
Ghewas, of dierkens vlies, dat dij geenzins betreft?
Maar waans-laat-dunk ist die dijn trotse moed verheft.
Aerdbeving, òòrlog, brand, vloed, pest, ja schijnvrunds dagge

---

(1) *Wes*, wat.

(2) *Boogh ring*, uw roem gering; men zegt nog van iets dat niet veel bijzonders is, het heeft geen boog. Ook, *ergens op bogen*, voor, op iets roemen.

(3) *Dijn ikheid*, ùwe onmatige eigenliefde.

(4) *Sprokkelsteen*, marmer of andere steen, met aderen en vlekken.

(5) *Ghetast*, opgehoopt, vervult, *tassen* beteekende van ouds ophoopen. Hier van het fransche *entasser* en *tas de pierres*.

Ontschaakt licht, schoonheid, sterkheid, snelheid, hof, kleet of bagge,
Al zij-dij koningh-rijk, of eel, of sterk, of schoon.
Dees ijl (1) goed-dunkenheid behaalt onmacht tot loon,
Het avontuur tot vrou. Wat maakt dij dan hòmoedigh?
De ghaven des fortuins, zo wankelbaar rampspoedigh?
Of trotst ghi zinrijk op u wakker ghauw vernuft?
Dijn trots, tuight diens gebrek, of 't is bij dij versuft?
Wie iet verstandigh (2), merkt niet hier in onvermoghen?
Wie heeft zich kloek geacht oit di niet is bedroghen?
Dus blijft hovaardigheid, ijl, ongegrond, onnut,
Gheen heilbegheerten wilt, maar waanlusts valsche stut.
Diens schijnheils onverzadicheid baart heilloos wroegen.
Wat praal-zot zaaghdij oit an eer-ontfangh genoegen?
Natuurlik spoort de mensch na vreughdelijke rust.
Maar is door misverstand hòòcheid dijns hertsen lust?
Staat ghij na grote faam, na landen te besturen?
Het rooft u rust, ghi moet die vreemde lust bezuren.
Tot staat noch eerzucht dan is niemands aard bereid.
Des schijnheils valsche waan ons onbedòcht verleit.
De faam, en hoghe ampten schijnen heil te gheven,
Den zotten ruekeloos die z'onbedocht ankleven.
De waan lòkt heilbegheert door schijnghoed in ghetruer:
Zij zien op eer-gherucht en staten, maar van vuer (3):
Na (4) vindmen onrust, angst, verdriet daar in gheleghen,

---

(1) *IJl*, IJdele.

(2) *Iet verstandigh*, eenigzins verstandig.

(3) *Van vuer*, van voren.

(4) *Na*, daarnà, als men zich bedaert, vindmen onrust, enz.

Bedaart men zich. Hoe can natuur dat toe beweghen?
Of ook tot nijdicheid? of haat? maar achteloos
Werd elk door misverstand en ikheid zellef bòòs.
Wats nijd? een herteleed in spoed (1) van andermenschen.
Mach iemand heil-begeert natuurlick hertseer wenschen?
Wats haat? verdilgens lust van recht of schijnbaar quaad.
Zegt, tot natuurlik quaad voel ik natuurlik haat:
'T is recht: die haat is ghoed: uijtbeeld nu waare quaadheid
Goedheid (2) onberings schuld, door zuijm nis of versmaatheid
Haat die vrij daarze is. Doch in u zelven meest.
Zelf (3) werden ghoed bezorght, meer als voor andren, weest
De ghoedheid (4) ellix heil, en quaadheid is heillòòsheijd.
De wijz' erbarmend' haat dies andermenschen boosheijd;
Om die ziel-ziekt uijt haar te drijven hi zijn best
Doet, als een heilzaam arst uijt lichaam koorts òf pest:
Die bruikt, na zaak en stond, of zoet of bitter dranken,
Met juekt of smert, door lust of pijn, na eisch der kranken:
Hi vlijmt, hi snijt, hi zaaght, wel leden af uijt nood.
Zo doet ook d'overheid daar boos-daads anwenst snood
Onhelijk, tot verderf van landen strekt en steden:
Ghelijk een vierigh lid doet rotten ander leden

---

(1) *Spoed*, voorspoed, geluk.

(2) *Ghoedheid*, onze schuld dat wij de goedheid derven door die te verachtelozen of te versmaden.

(3) *Zelf*, weest meer bezorgt om zelfs goed te zijn, dan dat anderen goed werden.

(4) *De goedheid*, ieders geluk is gelegen in goed te zijn, en ieder rampzaligheid in kwaad te wezen.

Als ziektens (1), quaadheids haat, natuurlik strekt tot heil,
Van dieze heeft. Doolt (2) hier u wit? zo blijkt u feil.
Zo snò ondankbaarheid, op dien u dank is schuldigh
U hert tot haat beweeght? en werd niet onverduldigh:
Spuert na desselfs grond, zoekt wat tot haat becoort:
T'is daar (3) ghi ghoedheid wenscht en hoopt, ghi quaad bespoort.
Ghij waande, hoopt' en wenscht, hem dankbaar u te wezen:
En dankbaarheids heildueghd die zou zijn ziel genezen.
Zo wenscht' u haats begin hem zielheil inden grond.
Het eind ook zullix zij: d'ondankbaar ziel ghezond
Te maken doet u best: en wilt door haat niet krenken:
Bruikt alle middel die ghi hier toe koont bedenken,
Met zachtheid alderliefst: want elk is zo ghezint,
Dat toeghift reklik, meer als strakke strafheid wint.
Maar zo gheen zachte dueghd tot dueghdmin kan verwekken:
Laat daar rechtvaardicheids en strakheids plaister strekken?
Doch wijsselijk bestuurt na heil-lust u begin:
Dat nevel misverstands u niet drijf van de pin (4):

---

(1) *Als ziekte*, de godheid, zijnde de gezondheid onzes gemoeds, strekt de haat van de kwaadheid, die de ziekte van 't gemoed is, ons tot genezing.

(2) *Doolt*, indien dit uw oogmerk niet is, blijkt het klaar dat gij mis zijt.

(3) *'T is daer*, het komt daar van daan dat gij kwaad bemerkt in uw' evennaasten, dien gij, gelijk u zelf, natuurlijk vol goedheid wenscht.

(4) *Pin, pin* of pen is eigentlijk het doelwit daar men naar schiet. Hij zegt hier, dat de duisternisse van uw misverstand u niet belette het regte wit te beschieten, dat is, uw eigen heil en dat van een ander te bezorgen; doch zoo niet dat gij hem haat, maar zijn kwaadheid.

Laat die u haat van 't quaad op 't schepsel ghoed niet sturen
Of ghi misbruikt de ghoe haat tegens diens nature :
Tot u en ander quets. Zo bijt de hont den steen
Uijt waan, tot zellefs scha : vergeefs en tegen reen
Doet hertstochts onvernuft diens eijgen tanden breken,
Wiens heilgheer óógh is, op den quetzer zich te wreken.
Zo ook u haats beghin : 't ghoed schepsel meent die niet,
Maar quaadheid : die als ziekt zijn ziel houd in verdriet.
Zo voelt ghi u gheneight u naasten te erbarmen,
Ziet ghi verdrukken vrouwen, kind, zot, kranken, armen,
Door menschen, beesten, ziekt, of waternood, of brand,
Die help-lust werk' hier ook, om naastens misverstand
En zielziekt (die ghij haat, uijt jonst tot hem) te helen.
Dus blijkt wat ghoed' en quade haat natuurlik schelen.
Nu an de tòòrnicheids verwilghde (1) razerij.
Die schielik, eermen 't waant, steelt redens heerschappij.
Zo dat wij als verrokt, verwoed, eenrins (2), onralijk (3),
Een ander als ons zelfs op 't allerhoogst zijn schalijk
Zò (4) thuis bouw-valligh zich, mê 't geen breekt, daar 't op valt

---

(1) *Verwilghde*, ingewilligde, in-en opgevolgde.

(2) *Eenrins*, koppig, eigenzinnig, alleenloopend; afkomstig van *een* voor alleen, en *rinnen, rennen* voor loopen. Dus gebruikt van Bredero in zijn Lucelle, daer Adelaar zingt.

Een Deensche Eenrins
Verstaater toe geensins.

(3) *Onralijk*, niet te raden, noch te gezeggen.

(4) *Zo*, dus breekt een bouwvallig huis zich zelf, benevens het geen daar het op valt.

I Deel. 8

Vergeet ons heil en plicht : 't verhitte bloet dat walt (1);
'T hert klopt verbaast, 't gesicht dat brand, de leden trillen,
Ons lust ghekijff', ghevecht, ja mòòrd uijt dronken wille.
De gramschap wast bij wijl : hoewel zij meest uijtbreekt
In 't ghalziek hete bloed, dat lichtelijk ontstreekt :
Dies ook in jonghe luij, in 't brein verhitticht dronken :
Zo boskruid eer als nat of dròògh strò zal ontfonken.
Snel 't pulver, dròògh strò re (2) maar 't natte langher hand
Doch zonder vlam of vonk nòch 't een nòch 't ander brand.
Ghelijk, vernuftigh, dom, blood, stout, truerziek, blijmoedigh
Meer d'een als d'ander is koelzinnigh, of heet bloedigh.
Maar geen licht-terchlik-mensch, verbelght of stuert zich iet
Ten zij bij weet of waan, dat onrecht iet geschiet.
Is gramschap dat een lust om onghelijk te wreken?
Hoe maghse immermeer in zulken mensch uijtbreken?
(Dat waan van anders doen zijn relikheid vertut (3)
Die weet, al watter schiet dat stiert God elk te nut?
Daar toe (4), dat hi is vooghd noch rechter over andren,
Maar dat de schepsels al in rechte vrijheid wandren.

---

(1) *Walt*, kokend nat het welk bobbels opwerpt. Dus zegt men nog : een *walletje* te laten opkoken.

(2) *Re* voor dra, gereed; en *langerhand* voor langzamerhand.

(3) *Vertut*, mogelijk verdooft, als door den klank van een hoorn of trompet, zie Kiliaan op 't woord *tuiten*. Of komt het van *tuien*, dat binden is, zijn redelijkheid *vertuit*, zo vast bint dat zij haar werking niet doen kan? ook, verwaarlozen, bederven, vermallen; dus kan men 't hier uitleggen, zijn redelijkheid bederft.

(4) *Daar toe*, daarenboven.

Staat elk der zelver iet mê onder ander macht?
Een wijsmans heil-lust dies voorzichtelik zich wacht.
Als slang of bitsigh vê, wijkt hij der bozer zeden.
Te toornen over die vint hij noch recht noch reden.
Maar om t'erbarmen wel (want boosheid smertigh quelt)
Vint hi (naspuert hij 't) dat zijn hart natuurlik held.
De kracht heet-bloedigh is noch quaad, noch onnatuurlik:
Heerch misverstand dat bouwt u rechterstoel balstuurlik (1):
De moed is ghoed : zij reikt grootmoedicheid de hand,
Zijt ghi wijs (2): werktse quaad? dat doet u quaad verstand
Dit gheeft de toren kracht ook eighen heil te deren :
Natuurlik mach geen mensch aars (3) zellefs qnets begeren,
Noch hier, noch ghulzigh door des vraatluts overlast.
Natuur eischt voedsel slecht : de waanlust lekker brast.
Natuur niet, misverstand leedt (4) af, die 't wel besporen (5)
Door anwenst maakmens' al, daar wert geen vraat gheboren
Alst voedsel is verteert, men dorst en honger boet
Met lust : die is lijff nut, natuurlik, heiligh, ghoed.
Maar zo ghi zat maakt lust, door lekker spijs verbeelden;
Die lust natuur verkracht, en maakt u slaaf der weelden.
De lust natuurlik eischt maar voedsel sonder kuer.
De waanlust tegen meugh maar lekkernij stelt vuer.

---

(1) *Balstuurlik*, kwalijk beraden. Want *bal* is in ons oud Hollantsch kwaad, en stuurlijk komt van sturen, die zich kwalijk bestuurt.

(2) *Zijt ghi wijs*, indien gij wijs zijt.

(3) *Aars*, anders, anderzins.

(4) *Leedt*, leidt.

(5) *Besporen*, nagaan, gelijk de brak het spoor van 't wild.

Verbeelde (1) lust voorkomt goe lust tot u beswaren.
Des volghlusts aardse hel maakt duivels martelaren,
Natuur (2) en-teghen niet natuurlust iet begheert.
Wie dorst of hongert eer het voormaal (3) is verteert?
Wiens heilbegheerte eischt voor heil 't geen maar can schaden
Zijn maagh tot hòòft en buikzeer ghulzich t'overladen?
Maar 't onwijs land-gebruik of vraat-lust aengewent,
Vaak meer tot lijfs-gequel, als nodruft, inwerts zent,
In koortsen, quining, bort, steen, gicht, en swaerder uevlen
Doet teghens heilbegheert, volgh-lùst haar dienaars snuevlen
In gailheid, als in smets (5), spuert elk den selven trant.
Wat draaghter willigh veel met onlust Venus brand?
Aard-teel-lust zoekt een gha, om na-gheslacht te winnen
Die, en hen erven (6), port natuur hen te beminnen:
Zo mensch als 't ander vê: die tocht, en 't eind is ghoed:
Na spuert hoe ghaile lust die beij verkeren doet:
Heeft eind, noch wet, noch maat, noch zellefs heil voor ogen
Vint door onmaticheid en volgh-lust zich bedroghen.

---

(1) *Verbeelde*, de lust dien gij u zelven geeft, komt de goede lust der natuur voor en dat wel tot uw ongemak.

(2) *Natuur*, de natuurlijke lust begeert niets tegens de natuur aan.

(3) *Voormaal*, de maaltijd te voren gedaan.

(4) *Uevlen*, uvel, ubel, evel, van ouds boos, kwaad, waar van voet-euvel, en zelfs, volgens de gedachten van C. V. Alkemade *Duivel*.

(5) *Smets*, brassen, overdaad in spijs en drank.

(6) *Hen erven*, hun nakomelingen, kroost.

Veracht, mistròòstigh, ziek, en krachteloos, ht spuert
Dat teel-lusts maat gheeft heil, en ghaillusts onmaaat truert.

Dus quelt u alle zond : en is de mensch gheneghen
Zijn quets te vlien? hoe kan natuur daar toe beweghen?
Het zoekt van aard al heil : de wegh daar toe is deughd :
Slaat maar u weghen acht, die gheeft u rust en vreughd.
Merkt of niet heillust lokt tot dees hoofd-dueghden plechtig
Of zij niet port te zijn wijs, matigh, sterk, gherechtig?
Weetgerigh zijn wij al : dit's 't pond daar Christ van zeit :
Dat u (acht ghi u zelf (1) recht tot de wijsheid leit.
Onmaat haar volghers plaaght in ellik ding onrustigh :
Zo moet dan maticheid zijn wenschelijk en lustigh.
Verwaande hòmoed, quelt den mensch daar an verzot :
En door klein-moedicheid vlockt hi hem zelf en God.
Het middel van dees twe is sterrikheid van moede :
Die dient ter menscher heil, in voorspoed of onspoede :
In spoed, verhoedtze ramp, sno dertelheids bejach.
In rampspoed, weertse druk, angst, moedeloos beclach
Gherechtigheid (2) schijnt iet dit eigen heil-zoek tegen :
Maar is elk eighen-heils bezorghing meest gheleghen
An welvaart alghemeen? en heeft die gront noch stuur,
Dan door rechtvaardicheid? zo ist geen quel-natuur (3).
Ja zijn wij al gheneight, 't bekende schòòn te minnen?

---

(1) *Acht ghi u zelf*, slaat gij acht op u zelf.

(2) *Gherechtigheid*, de geregtigheid schijnt tegenstrijdig te zijn met deze eigene heilzoeking, dewijl haar bepaling zich uitstrekt niet alleen tot ons zelven, het onze, maar ons tevens verpligt aan ieder het zijne te geven.

(3) *Quel-natuur*, zoo kan zij onze natuur niet hinderlijk zijn.

En blijkt gherechticheid rechtschoon dien dieze kinnen?
Zo zijn wij al van aard te lieven die verplicht :
Elk immers na den eisch en maat van zijn ghezicht.
'T blijkt dan, dat deughd verheught, dat zonde quelt ellendig
Men doolt in misverstand door achteloosheid schendig.
Die, den eilaes alleen, stiert in verdervens gracht.
Die quaadheids wortel eischt hier na bet na getracht.
Maar zang-vruegh (1) ghij beswijkt : zo ist ook tijd te rusten.
Ten duegh niet watmen dicht, ten zij men dicht met luste.

H. L. Spieghel.

DEN VRIJEN KUS.

Dien vrijen kus, dat minlijck soenen mede,
Soo wel gegeven, en oock soo wel ontfaen,
Hoe soet was dat, ô lieffelijcke zede,
O soete mondt, seer reijn en schoon gedaen,
Hondermael daeghs wilt mij soo kussen gaen,
En neemt mij aen nu en tot alle tijen,
In uw gena : maer wilt gij mij versmaen,
Soo mach ick seggen, sonder mij te verblijen :
Door groot geluck soo komt mij druck en lijen.

GORIS.

Goris seijdt,
Dat hij niet uijtgenoodt zijnde, altijdt 's avondts vast,
'T is goet bescheijt,
Hij eet niet, of men noodt hem te gast.

(1) *Zang-vreugh*, zanglust. *Vreugh*, van ouds voor vreugd in gebruik.

AEN MOURIS.

Ghij zijt een verrader, en een bedrieger,
Ghij zijt een pleijter, en een koopman,
Ghij zijt een achterklapper, en een lieger,
Ghij zijt een banckerotier of een loopman,
Ghij zijt meester van alle schalcke pratijck :
En 't is wonder Mouris, ghij zijt niet rijck.

H. L. Spieghel.

SENDT-BRIEF.

Ongestadigh,
Veel beradigh
Is bevonden
Uw vermonden :
Dat ghij vrij
Liefken mij
Ginght verklaren
Om te varen :
Maer seer saen
Was 't gedaen
En te niet,
Als een riet
Dat verdraijt
Soo het waijt,
Zijn te achten
Uw gedachten ;
Die niet duren
Eender uren
In een weesen :
Waert gepresen
Is uw deught,
En uw jeught
Is te prijsen.
Uw devijsen
Zijn seer minlijck :
Ghij zijt sinlijck
In uw leven :
Daar beneven
Van persoone
Overschoone :

Alle gracij
Hebdij lacij
Met den anderen,
Maer 't veranderen
Van uw sinnen
Moet ghij kinnen,
Is niet goet.

Tot een groet
Wensch ick u
Liefken nu,
Met geluck
Sonder druck
Te leven lanck.
Neemt in danck
Desen brief:
Adieu lief.
Godt die spaer u,
En bewaer u
Voor miskief.

H. L. Spieghel.

HET LOF VAN DANSSEN.

Verscheijde luij prijsen verscheijden hanteeringe,
Sommige wijsheijdt, konst, ofte goede leeringe,
Andere prijsen vechten, stormen en schanssen:
Het lof der sotheijt hoort men oock verbreen,
Eenige prijsen een kercker of een blaeuwe scheen,
Komt hier en hoort het lof van danssen.

Langh heb ick getwijffelt of ick 't sou verswijgen,
Want men kan haest deur spreken hinder krijgen;
Oock is 't een sware last voor mijn swacke schoud'ren,
Om nu te bewijsen beij voor leeck en klerck,
Dattet danssen is een prijselijke werck,
En dat men eerlijck gedanst heeft bij den oud'ren.

Menigh acht nu het danssen voor quaedt en voor sonde,
Dus sal haer vreemt duncken 't geen dat ick vermonde,

Als pogende quaedt of sonde te prijsen :
Waer sonde of quaedt in haer opinij gelegen,
Soo had ick hier gantsch niet te seggen tegen :
Nu meen ick met reden contrarij te bewijsen.

Alle dingh oock wat ter werelt geschiet,
Is goedt of quaet, of geen van beijden niet :
'T quaedt kan men geensins tot goedt gebruijcken,
Maer blijft quaedt, ja oock wie dattet doet,
Ende wordt nimmermeer middelbaer of goet :
Want men kan uijt gal geen heuningh suijcken.

Het middelbaer dat is goet of schadelijck,
Na des geens hert daer werckt dadelijck,
Hier onder hoort het danssen en springen :
Of onder 't goedt dat men oock tot quaedt kan keeren,
Hoewel dat rechte goetheijt niet kan varieeren,
Nochtans is 't meeste misbruijck in de beste dingen.

Christus, Godts ware goetheijt ongemeten,
Wordt selfs een steen des aenstoots geheten.
In 't saligh paradijs kreegh Adam smert.
Judas heeft, tot sijn verderf, Christum gegeten.
Kaims geveijnsde Godts-dienst wordt hem verweten :
Dus leijdt het rechte quaedt in 's menschen hert.

Is 't danssen om 't kalf des Israëliten kinderlijck?
Was Herodias danssen Joanni hinderlijck?
Sal men schadelijck houden hun beijder daedt?
Wijt dat het danssen niet menichvuldigh,
Maer den quaedtdoenders self die zijn schuldigh :
Haer danssen had anders niemandt geschaedt.

'T danssen, in hem selven, dat is seer prijsselijck:
Met danssen loofde David Godt jolijselijck,
En gebiedt ons met danssen Godts lof te verbreden.
Moses suster heeft Godts lof gedanst en gesprongen.
Israël heeft haer victorij dick gedanst en gesongen:
Dat het danssen niet quaedt is, volght uijt dese reden.

Want het blijckt dat men gedanst heeft van oude tijen:
Met danssen loofdense Godt in hun verblijen:
'T danssen heeft met de menschen begin genomen:
De dwalende sterren in 't firmament,
Houden haer tret in 't veranderen jent:
Dus seijdt men is 't danssen van den hemel gekomen.

Is het danssen dan een teecken van victorij?
Maecktet heerlijck, en verbreijdtet Godts glorij?
Is 't gebruijckt van den ouden, vromen en wijsen?
Heefter Israël Godts lof door verbreet?
Gebiedtet ons de schrift te doen met bescheet?
Seght, waerom sal men 't nu misprijsen?

De schrift gebiedt onder andere saken,
U met geen dansserse te maken,
Dit heeft men nu altoos in den mondt met vlijt:
Maer is 't geen dronckert die sijn noodtdruft drinckt?
Is 't geen musijcker die na luste singht?
Soo is 't oock geen dansser, die danst op bequame tijdt.

Alle konst voorwaer geen meerder vijandt heeft,
Als die, die van selfde geen verstandt heeft:
Dit 's een oudt spreeck woordt, en seecker waerachtigh,
Dattet danssen is een eerlijcke exercitie,

De men wel gebruijcken kan sonder malitie :
Dat blijckt aen alle dese reden eendrachtigh.

Het danssen had bij onse voor-ouders sulcke kracht,
Dat Cicero Roscium dapperder acht,
Om 't volck te bewegen door sijn danssen aerdigh,
Als hij door kloecke reden, zijnde een oratoor :
Want het gesicht is veel krachtiger als 't gehoor :
Is dan het wel danssen niet seer eerweerdigh?

Want het danssen heeft sulcke melodij,
Dattet oock den treurigen kan maken blij :
In 't danssen kan men veel brengen te weegh,
Door gesicht bewegingh, en handen douwen :
De vrome gebruijcktet op eer en trouwen :
En de quaede en doet geen goet werck te deegh.

De Romeijnen in haer feesten te danssen plegen,
'T gebruijck haddense van de Hetruscis gekregen,
De voornaemste in Thessalonica dansten al om :
De Lacedemoniers hebben seer op 't danssen gepast,
Datse oock op 't spel ten oorlogh traden vast :
Hier af komt noch in de krijgh pijp en trom.

In Delos geen Godts-dienst sonder danssen was :
Salij de roomsche priesters dansten op haer pas,
In hun Godts-dienst religioos en prelatigh :
Plato heeft self in 't danssen wetten gestelt,
Dus ghij swijght vrij, die uw hooft daer mee quelt :
Want al dit volck heeft gedanst manierigh en statigh.

Merione was voor Troijen onder de Grieeken befaemt,
En door sijn wel danssen hoogh vernaemt.

Thijmele, schrijft men, heeft het danssen eerst opgebracht :
Neptholemus werdt door sijn danssen hoogh ge-eert :
Socrates heeft in sijn ouder self danssen geleert :
Van desen is 't danssen een loffelijck werck geacht.

Het danssen scherpt de memorij van binnen;
'T maeckt voorsichtigh verstandt en snelle sinnen;
'T leert elck vlijtigh op sijn doen acht, hebben;
'T maeckt het lichaem gesont, en snel de leden;
'T leert de voeten vast en seker treden;
Dus komt datter d'ouders seer na getracht hebben.

Homerus, Virgilius, ende meer ander geleerden,
Achten dat de Goden sulcken hooghlijck vereerden;
Dien sij jonden de gave om wel te danssen.
Kastor en Pollux zijn konstige danssers geweest :
Oock Orpheus en Museus, als men noch leest;
Dese zijn al gekroont met laure-kranssen.

Want sij brochten de menschen daer door tot tuchtigheidt,
Tot matigheijdt, wackerheidt, en tot godtsvruchtigheijdt,
Instellende in haer godts-dienst danssen en springen :
Want in 't danssen moet men zijn voorsichtigh,
Op de passen achten vaerdigh en lichtigh;
En men moet wel maet houden in alle dingen.

Maet in alle dingen wordt immers hoogh gepresen;
Maer bijsonder hier in moet goe mate wesen,
Of spel en dans is moeijte verlooren :
Konden ons tegensprekers sulcke mate houden
In 't berispen, als wij in 't danssen, seker sij souden
Ons niet meer quellen, noch haer self verstooren.

'T danssen dan is een verheughlijck tijdt-verdrijf,
En 't helpt menigh jongman aen een wijf;
De ervarentheijt doet het mij prijsen eerlijck :
Want wil men de jongeluij hier van ontrijven,
Seght, waer mee sullense doch den tijdt verdrijven?
Dat soo goet sal zijn, soo tuchtigh, soo eerlijck?

Sullense drincken dat haer de oogen puijlen?
Sullense elck in een hoeckjen sitten en pruijlen?
Sullen sij slordige raedtselen geven uijt?
Sullen sij achterklap van ander luij spreken?
Sullen sij beschimpen malkanders gebregen?
Of sullen sij altijdt singen even luijt?

Men wilse immers van bij-een komst niet ontwennen,
Op dat elck ander mach leeren kennen :
Wat ander tijdverdrijf sal men haer stellen ter handt :
Onse voorouders en zijn geen kinderen geweest :
Dese presen het danssen in een vrolijck feest :
Nu wil men 't bijkans achten voor schandt.

Dat eenige oudt-vaders 't danssen verboden,
Dat was op die tijdt hoogh van nooden :
Want de pantomimij, als lichte guyten,
Brachten alle zedigheijt daer door te niet :
Nu mach men 't gebreck helpen datter geschiet,
En daerom de speel-luij de mondt niet sluijten.

Wil men de danssen nu niet toe laten al,
Den ronden-dans moet men gedoogen in allen geval,
Daer een voorsinght een liedeken prijsclijck :
Want dit is een manier van een raij,
Die men van oudts gebruijckt heeft eerlijck en fraij,
Diese dan nu sou verachten, die deed' onwijslijck.

Want als Israël de Egijptenaers verdroncken sagen :
Als Goliath de reus in 't veldt was verslagen :
Als Jephtha sijn vijanden met kracht bedwangh :
Als David de Philisteen d'arck had benomen :
Als de verlooren soon was weder gekomen,
Hebbense allegaer vrolijck gedanst met sangh.

Mach men over 't misbruijck met reden klagen,
Wordtet veel onrecht gebruijckt in onsen dagen,
Tot dertelheijt, en tot lichtigheijdt,
Wilt vrij 't misbruijck met reden straffen,
Wilt helpen reformacij in 't danssen schaffen,
Dat men 't mach eerlijck gebruijcken tot stichtigheijdt.

Plato heeftet in sijn tijdt gereformeert,
Eenige danssen verboden, en and're geleert :
Oost-waerts wordense nu noch al niet toe-gelaten :
In alles komt misbruijck metter tijdt,
Men sie toe dat men dat vermijt,
En daerom sal men niet alle danssers haten.

Hier sou noch wel veel meer te seggen vallen,
Maer mijn mondt is moe, ick kan niet meer kallen ;
Daer is genoegh geseijdt, die 't wil verstaen :
Het onmanierigh danssen wil ick niet prijsen :
Maer ick heb alleen hier willen bewijsen,
Dat men wel eerlijck te dans mach gaen.

H. L. Spieghel (1).

---

(1) Zie over Vlaming voor de uitgave van den Hertspiegel ; en verder Foppens, Bibl. Belg., t. 1, p. 455, Wagenaar, Amsterd., XI deel., bl. 132.

SINNEPOPPEN

VAN

ROEMER VISSCHER.

Purgat et ornat.

Een hooch officier van een landt is een kamme niet onghelijck, suijverende het landt van 't schadelijck gheboefte, met goede justicie en scharp toe sien; en versiende zijn ondersaten met goede wetten ende willekeuren.

Fuora villaco.

Een boer die neemt zijn wan en slaet het kaf uijt het koren, het lichte uijt het sware; al hoe wel het kaf de meeste hoop is, soo moetet nochtans voor het beste wijcken. Soo geschiet het oock in alle vergaderinghen van menichte van menschen, het lichtse geselschap toont hen over al meest uijt; dan salmen wat treffelijcks han-

delen van saken van waerden, soo moet dat koren of menschen wat doen, daer het meeste meel en beste verstant bij is. Ick bid de goede lieden die het woort *Fuora villaco* wat schrickelijck in de ooren valt, datse het mijn ten besten houden, ghij hebt hier gheen noot.

Lof Meulenaers acker, bij Heeren poppegoedt.

Men mach den diamant prijsen om datse van de heeren panlickers hoogh gheacht wordt, als een dingh dat raer is, soo zij quaecken, 't welck na haer oude gewoonte onwaerachtigh is: want daer gheschiedt qualijck een houwelijck, of de bruijt moet een diamant ontfanghen van haren bruijdegom, tot een teecken van bestandighe trouwe, die met ghifte in de plaetse van liefde gheknoopt wordt: soo datter meer diamanten in 't landt zijn, dan meulensteenen: sulcx dat men sustineren mach, dat een meulensteen (boven den dienste die de ghemeente daer af gheschiedt) veel raerder is als een diamant.

Ende:

Gheen dingh en is prijselijck, dan dat nut is.

Niet hoe veel, maer hoe eel.

Een wel ghestelde luijt, en een goet meester daer bij, is beter van melodie, als hondert instrumenten die van de musijcke niet en weten: want het ghetal en geldt niet, noch in melodie, noch in kloeckheijdt van raedt; want daer worden veeltijdt veel raedsheeren ghemaect, en onder alle isser een of twee die de sake beleijden of verdedighen; die is dan de luijt, en alle d'anderen de boeren fluijten.

Een vol vat en bomt niet.

Dese Sinnepop is soo klaer datse weijnigh uijtlegginghe behoeft: want men siet dat de onverstandighe menschen de aldermeeste woorden over haer hebben, op straten, op markten, op wagens en in schepen; daer de verstandighe wijse lieden met een stil bequaem wesen henen gaen.

Rectum per dura carpit iter.

Een raem-saghe die in een balck gheset is, om over langs den balck aen twee stucken te sa-

gen, is de rechte Sinnepop van een sterckmoedigh oprecht man, die de rechte wegh gaet, niet teghenstaende wat quast of onghemack hem ontmoet, zijn conscientie ghetuijght hem, dat zijn wandelinghe oprecht ende deughdelijck is.

Lieft ane raet.

Liefde, die tot een goet vreedsamingh huwelijck den wegh bereijt, moet eerst wel overleijt zijn met ouders of ander vrienden, die verder sien dan de tweé amoreufkens doen, die door Venus en Cupido verblindt zijn : het eerste is in 't beginsel met beschaentheijdt ende roode wanghen aen de ouders te versoecken, 't welck swaer schijnt : het andere gaet licht te wercke, maer breect suer op; want wat Venus bindt (seijdt het spreeckwoordt) dat schijdt de kneppel. Wordt gheleecken bij een mes dat recht neerhangende, bij het punt ghevat is, schijnt, met den eersten seer licht; maer niemandt sal 't drie oft vier hondert roeden verre draghen, of hij sal 't laten vallen : soo sal oock de minne die van twee goe lievekens sonder of ane raet bestaen is, swaer en lastigh vallen, als zij voelen datse niet hebben, niet weten, en niet geleert hebben om de huijshoudinghe te onderhouden; de vrienden ofte ouders latense drij-

ven, als een wrack schip bij de wal om, ter tijdt toe datse haer bekeeren, om ghenade bidden, ende om hulpe roepen : diese nimmermeer verkrijgen, of men sietter na om, of zij oock weder haer oude ganghen gaen.

Ghalathea wacht u wel.

Een koperen pot versocht aen een aerden pot (die beneffens hem in 't water dreef) datse sich t'samen wilden voeghen, om alsoo te beter behouden te moghen blijven : neen seijde de aerden pot, 't eerste onweer dat ons over quam, soude ick aen u stucken stooten, en te gronde gaen, en ghij soud daer gheen schade aen lijden, noch aen eer noch aen goedt. Leerende, dat men hem van zijn overhooft moet wachten, en dat een dochter van kleijn vermoghen, haer ontsie met jongmans van veel hooger state, gheslacht en rijckdom te converseren; of immers soo luttel alsmen mach : altijd denckende op de wijsheijdt van den aerden pot. Het woordt *Ghalathea wacht u wel*, is ghenomen uijt de amoreuse liedekens van den overtreffelijcken nederlandtschen poeet Pieter-Cornelissen Hooft : de eenige phœnix der duijtsche poeten, die ons tot noch toe verscheenen en ter handt ghekomen zijn.

Et sic parantur opes.

Daer is gheen neeringhe soo slecht, voor een raedsaem neerstigh man, of zij is hem niet alleen de kost, maer oock overschot schuldigh; bij soo verre hij die met verstant drijft. Alsoo dat men in dese landen met het baggher-net turf treckende, oock een middelbaer heen komen verwerven kan. Dus blijfter niemandt langhe door armoede bedroeft, dan de ledighe luijaert, die niet doen noch ter handen trecken en wil.

Dapper gaet voor.

Voor alle edelheijdt gaet de wackere dapperheijdt, 't welck beteeckent wordt door een wakent oogh in de handt, boven den lauren krans: want edelheijdt van geboorte is wel een spoor of prickel tot treffelijcke daden; dan de trage slampamper mach hem zijns gheboorts niet roemen, als hij de dappere handt niet aen 't werck en slaet, toonende dat hij zijns gheslachts gheen bastaert en is. Ende die van slechte afcomst is, behoeft hem dies niet te schamen, den wegh van eeren staet hem oock open, soo hij in dapparheijdt d'edelheijd overtreft ende te boven gaet.

Elck zijn waerom.

De paep gaet ten outer, den schipper t'zee, de bouwman ten acker, de landsknecht te strijt: vraeght ghij noch waerom? niet dan om ghewin of profijt. Isser anders niet in de wereldt te doen, dan om gelt? ja: om eer, om pracht, om wraeck, om te bedrieghen, al wil het niemandt bekennen, elck ghevet een anderen glans; dan hoemen het bewinpelt, elck heeft zijn waerom, al is die voor alleman niet bekent. Lucanus seijt: *Trahunt quemque suæ scelerata in prælia causa.* En men seijt: Om 't gheniet van het smeer, soo lickt de kat de kandelaer.

Pulchrum quod utile.

Gheen ding is schoonder, dan dat de mensche meest nut is, tot onderhoudt van zijn staet, tot dienste van zijn vrienden, en tot bescherminghe van zijn vaderland: dus zijn dan (al schijntet een paradoxon) de dunne schranckele beenen van het hart veel meer te prijsen, als de pronckighe pralighe opstaende hoornen, die hem nerghens toe nut en zijn: want hij heeft de moet niet (ghelijck als andere hoorn beesten) zijn vijandt daer mede van hem te weeren. Siet hier

ghij proncker en ioncker bij der straeten, waer toe dient u de hovaerdij, dan om u goet te verteeren ende te verminderen, en veracht te blijven bij de manhaftighe mannen, die het vaderlandt met haer bloedt verdedighen.

Periculum in declinatione.

De secretarissen ende notarissen en hebben gantsch gheen kommerlijcke officien ofte bedieninghen, soo lang als sij geen giften of gaven achten, ende gaen altijdts bij de waerheijds linie voort, sonder te wijcken noch ter ander zijden: maer soo haest de gierigheijdt haer herte bedrilt, soo looptmen van de eene kromme gang in de ander, ende men maeckt Heeren hantschriften na te bootsen, hun seghelen van de eene brief aen een ander te steecken, valsche getuijghen te belegghen: dan is in hun perijckelgheboren, wijckende van de waerheijdt tot de loghen, die sonder twijfel wat vroegher of wat laetter van de waerheijdt achterhaelt sal worden, als het spreeckwoordt seijt:

Al is de loghen snel,
De waerheijdt achterhaeltse wel.

Dus die hem ghedenckt op den incktpot te gheneeren, die moeten de koocker op de rechte zijde hanghen.

HET LOF

VAN EEN

BLAUEWE SCHEEN.

Wonderlijck is Kupido met sijne loose minne :
Wonder koockt Venus in domme jonckheijts sinne :
Wonder schijntet te wesen dat ick wil voort stellen :
Want ick denk met een wonder-sprook te beweeren,
Dat een Blauewe Scheen is te prijsen en begeeren,
Voor alle rustige lustighe jonge gesellen.

Dan op dat ghij weet wat Blauewe Scheen is te seggen,
Soo sal ick dat met korte woorden uijtleggen,
'T is affnijdingh van hoop en waen, dat twijffel doet derven;
Als ijemand sijn liefd op een onrecht heeft geleijdt,
Als hij dan krijght seker en klaer bescheijdt,
Dat hij 't begeerde lief nimmermeer sal verwerven.

Nu hope, dat is een onseker verlangen,
Dat met sorgh en vreese altijdt is behangen,
'T welck een Blauewe Scheen alderbest kan genesen :
Wantse verdrijft twijffel door weijgerens klaerheijt,
Verjaeght de waen, en toont de waerheijt,
Dat waerheijt toont, is dat niet waert gepresen?

Die in liefde noijt heeft gehadt ongeluck,
Die weet van geen blijschap, want had noijt druck,
En wroedt in de weelde met de sotte menschen;
Maer een Blauewe Scheen maeckt wijs en vroet,
Leert in reden stellen 't bedroefde gemoet,
Dat redelick en wijs maeckt, hoort men dat niet te wenschen?

Een Blauewe Scheen beschermt voor 't nootelijck quaet,
Dat de jonckheijt begeert deur onbedachten raet,
Waer door schade, schande, moeijte hem komt bestrijen:
Had Paris sijn scheen gestooten bij de schoone Helena,
De huijsen van Troijen stonden noch op een na,
Is 't niet lustigh en goet dat behoedt voor lijen?

Een doctoor die den siecken sijn krancheijdts grondt seijdt,
En brengt hem door sijn konste weder tot gesontheijt,
Loont men die met kroonen en ducaten vaerdigh?
En een Blauewe Scheen die door danck of spijt,
De vrijers van d'eeuwige koortse bevrijt,
Is die dan niet wel wat prijsens waerdigh?

Nu mocht ijemant vragen, sou men dat niet vinnen
Een goede vrouwe, deugtsaem, waerdig om beminnen,
Die 's mans hert mocht verheugen en van verdriet ontlasten,
Onder de vijftigh dochters van Danaes gebroet,
Isser een maer nauwelijcks gevonden goet:
Dus is 't een heet hangh-ijser om aen te tasten.

'T sal met mij so niet locken denckt de meesten deel,
Mijn lief is goedertieren, verstandigh en eel,
Getrouw en sinnelijck, en dat salse wel blijven:
Maer dit docht van sijn wijf elck man bijsonder,
Waer komen dan van daen, dat geeft mij wonder,
Al dees leelijcke, slordige, snarre, quade wijven?

'T is beter sijn scheen te stooten door 't loopen vlijtigh,
Dan te krijgen een wijf quaet, snaer en spijtigh,
Die derf seggen, houdt uw mond, ghij lieght als een wacht
Ick sal in de winkel de koopluij wel nemen waer,
Gaet siet of de pot-spijs oock sal worden gaer,
Het kint dat schreijt, nu Jan gaet achter.

Zijt ghij soo goet, dat ghij dit al verdraeght,
Soo sult ghij niet moeten doen dan dat haer behaeght,
'T zij in 't koopen, of verkoopen, in buijten of ruijlen,
En soo gantsch moeten volgen haren sin,
Dat ghij uw ouden speelnoot niet sult brengen in,
Of sij sal terstont knorren, kijven en pruijlen.

Maer segt gij eens ja, wel hoort dit qua vel baren,
Soo seijdtse wel weer, al soud ick in de hel varen,
Ick ben soo wel vooght als ghij, ghij droncke snuijt,
Ghij kael-gat, ghij luijs-bos, 't zijn mijn schijven die klappen
Sal ick mee gelden, soo wil ick mee snappen,
En is het huijs u, soo gaeter dan uijt.

Is sij dan goet en oprecht, soo men daer luttel vint,
Die sal nu sieck zijn, dan bevrucht, of met kint,
Soo sult ghij niet een oogenblick moeten van haer zij zijn,
En hooren haer steenende seggen, och lief ick ben soo sieck
Ik heb pijn in mijn hooft, in mijn rug, in mijn kneck,
Denckt dan, die een Blaeuwe Scheen loopt, die mach wel blij zijn.

Hij is niet verwachtende 't schreijn van de kinderen,
Hij heeft maerten noch knapen die sijn goet verminderen;
Met backen, brouwen, met smeulen en smoken:
Al heeft hij geen peris hij speelt wel met fluijs,
En waer dat hij komt, is wellekoom t'huijs,
Daer sijn beurs opgaet, daer roockt sijn koken.

Waer een mondt eet, die krijght haest de kost,
En voor meer te sorgen de Blauewe Scheen verloft,
Daerom mach hij de kolf wel werpen na de bal :
Hij vaert van huijs met minder verdriet,
Na 't wederkeeren verlanght hem soo seer niet :
Want als hij opspringht, soo waeghtet al.

Een Blauewe Scheen bevrijt dat men niet mach worden
Bock, koeckoeck, haneraij, nochte jorden,
Geen jalousij komt quellen de gedachten :
En 's avonds als 't hem lust, hij slapen gaet,
En slaept sonder sorgh tot den dageraet :
Dus heeft hij goe dagen, en rustige nachten.

Een hopent vrijers is altijdt in treuren,
Kijckt deur 't klinckgat, kust de ringh van der deuren,
Waer door hij verliest sijn naem, sijn rust, sijn blijheijt :
Maer door 't dancken dat de sotheijt niet wil doogen,
Worden geopent sijn verminde blinde oogen,
En krijght weder sijn naem met sijn eerste vrijheijt.

Het dancken van haer, die 't hert dede doolen,
Beschermt de handen voor de brandende koolen,
Drijft de voeten met gewelt op den wegh van ruste,
Reijnight het breijen van woedende raserij,
Maeckt het onrustige hert na droefheijt blij :
Is danck van lief dan niet een groote luste?

Danck van lief brenght menigh tot wanhopen,
Wanhoop doeter veel in een klooster loopen,
Daerse door vasten en bidden de sonden vernielen :
Versaken de liefde van alle schoone vrouwen,
Een Godt sij beminnen, op hem sij betrouwen,
Danck van lief werckt oock saligheijt der zielen.

Als Martha, die altijdt tot wocken was gesint,
Is een man die te besorgen heeft wijf en kint,
Geen oorsaeck van profijt laet hij gaen verloren :
Maer een vrijer die aflaet deur hope kranck :
Die heeft met Maria, al is 't tegen sijn danck,
Verre het beste deel uijtverkoren.

Een vrijer die sijn lief om geen troost derf vragen,
Of die ten eersten van sijn eerste lief wordt beslagen,
Zijn beijde gequelt met goetduncken twijffelijck,
D'een denckt, dorst ick het vragen, ick sou wel troost ontfaen
D'ander, had ick hooger gevrijt ick had beter gedaen :
Hier voor is een Blauewe Scheen ook seer gerijffelijk.

Veel hebben haer lief boven maten gepresen,
Niet seggende, soo 't is dan soo 't mocht wesen,
Datse is lieffelijck, manierlijck, en schoon bijsonder;
Voort datse geen mensch is, maer een goddinne,
Wel waerdigh te wesen een koninginne,
En datse haer scheenen stooten dat geeft haer wonder.

Veel prijsens ontsteeckt het hert hovaerdigh,
Meenen dattet soo is, en dat sij 't al zijn waerdigh,
Willen niet hooren na liefs bidden en smeken,
Denckende, ben ick schoon, en ghij zijt leelijck,
Mijn manieren zijn vriendelijck, de uwe smeelijck :
Ick wil u niet hebben, al sou uw herte breken.

Zijnder dan sommige die haer niet en verhoogen,
Wel wetende dat het is een versierde logen,
Betalen goede woorden met eenen soeten praet,
Soo blijft hij gevangen in sijn eijgen strick,
En stoot dan alsoo sijn scheenen seer dick,
Tot dat hij hem recht op de neeringh verstaet.

Een Blauewe Scheen dan geloopen, na oude wennisse,
Die geeft door 't ondervinden goede kennisse,
Dat vrouwen gedachten seer diep zijn te delven,
En dat sijn tonge door ontijdigh vleijen,
Sijn oogen bereijdt heeft een treurigh schreijen:
Dus leertse kennen een ander, en hem selven.

De verwinner en niet de verwonnen persoon,
Krijght een rosen-hoet voor arbeijds loon,
Tot een teecken van eer en van victorie,
Die sijn selven verwint in liefs verliesen,
Wordt gekroont met een hoedjen van biesen:
De Blauewe Scheen is oorsaek van triumph en glorie.

Hoe zijn de vrijers dan soo malle gecken,
Dat sij 't teijcken van eere met de kous bedecken,
En houden 't vermuft als gekapte heijligheijt?
Om dat schimp en nijdt zijn van dier aert,
Datse altijdt schieten op eer vermaert;
Dus blijftet verburgen om rust en veijligheijt.

Niemant dencke dat ick 't houwelijck wil laken,
Of dat ick een sanct of sanctin (1) wil maken,
De Blauewe Scheen prijsende met sulke heerlijkheijt;
Dan 't is een plaijster die heelt en versacht,
Buijgende onder reden den wil sonder macht,
Om te genesen des scheens blauewe begeerlijckheijt.

Beter leven heeft een vrijster te verhopen,
Bij een man die een Blauewe Scheen had geloopen,
Dan bij dees jongskens die sij nemen uijt het nest;
Want elck moet toch eens kooten in sijn tijt;
Door 't stoten van de scheen wordt men veel kooten quijt:
En 't is beter op 't eerst te kooten dan op 't lest.

---

(1) *Sanct.* d. i. Een heilige.

Een jonghman die van sijn eerste lief wordt bestruijft,
Is een wilden valck gelijck, die eerst is gehuijft,
Die vlieght dickmael op, al tegen den bandt :
Maer die sijn scheen te stooten is gewoon,
Blijft stil sitten, want hij weet van 't loon :
Laet hem streelen en stroken, en dragen op de handt.

Heeft een jonghman schoon een wijf, hij voelt geen banden
Loopt drincken, hoereeren, tot sijnder schanden,
Tot verdriet van sijn lief, en ongemack van sijn lijf :
Maer die sijn scheen gestoten heeft, is moe en mat,
Dat loopen jagen bij nacht is hij al sat,
Komt wel t'huijs eten, en slapen bij sijn wijf.

Bijsonder soo sij is vrolijck en deughdelijck,
Sijn herte houdt sij met vreughde jeughdelijck,
Waer door hij wel alle ander kan vergeten,
Van 't loopen, van 't draven is sij het endt,
Sijn moeijten wordt door haer tot ruste gewent :
Dat met arbeijt verkregen is, wort met minne beseten.

Dan de Blauewe Scheen wil ick niet prijsen soo seer,
Of den huwelijcken staet acht ick noch veel meer,
Als van God ingestelt, de menschen saligh en nut :
Maer als ick niet krijgen mach die ick wil,
Soo troost ick mijn selven en swijge stil :
Denckende datter quader mee wordt beschut.

Want een goet schutter die schiet wel mis;
Een goet visscher vanght altijdt geen vis;
Een goet vogelaer om niet sijn net wel kan spreen;
Een goet pijper blaest altemet wel discoort,
Een goet zeeman valt oock wel over boort;
Een goet gesel loopt wel een Blauewe Scheen.

Verlies op de waer geeft den koopman verstandt :
Een naertigh boer woont op vruchtbaer landt :
Harde smacken leeren den rijer op het ijs :
Schipbrekinge scherpt des stuermans sinnen :
Nederlaegh doet de krijgsluij voordachter beginnen :
Scheen stooten maekt den vrijer voorsichtigh en wijs.

Nu vrijers vaert wel, leeft altijdt rustigh,
Loopt ghij een Blauewe Scheen toont u even lustigh,
Houdt het stil, soo kan daer niemandt op spreken,
'T is genoegh gepresen dat elck een laeckt,
Die 't sop geproeft heeft, die weet wel hoe 't smaekt :
'T is best dat wij hier dan een speltken bij steken.

Roemer Visscher.

OP DE VERANDERINGE VAN ACTEON.

Ghij weent, ghij lacht, ghij zijt verblijt en bedroeft,
Ghij loopt, ghij rust, ghij zijt rijck, en ghij behoeft,
Ghij zijt verwondert harman, wat u dus doet ontsinnen,
Sulcks is 't gemeene leven van al de geen die minnen.

Roemer Visscher.

'T LOF VAN RETHORICA.

Die in een kleijn dingh te prijsen eenighsins aerdigh is,
Prijst wel genoegh dat kleijne prijs waerdigh is,
Daerom is 't haest goet, hoe dat hij 't gaet vercieren :
Maer elck sal seggen, dat ick ben uijt mijn sinne,
Dat ick sulck een dingh te prijsen beginne,
Dat men volprijsen mach in geender manieren.

Dan evenwel sal ick voort naeijen deser naedt,
En spinnen van fijn vlas en groven draedt,
Om dat ick mijn jonstigheijt sou brengen te werck,
Tegen haer die mijn kindsheijt heeft gevoed met rust,
Mijn jeughdelijckheijt door-gejaeght met lust :
Denckende, noijt meester soo goet, hij was eerst klerck.

Nu haren rechten naem en weet ick niet,
D'een seijdt datse rethorica, d'ander poësis hiet :
Maer hierom willen wij ons soo seer niet quellen :
Soudt ghij de liefste die met jonst op u siet,
Laten varen om de naem van Nel ofte tiet?
Beantwoordt dit eerst, ghij goede gesellen.

Ick peijns wel neen ghi, en soo soud ick mede,
Daerom wil ick sluijten een eeuwige vrede,
En onverbrekelijck houden dat elck zij blijckelijck,
En achten al die voor vernuftige sophisten,
Die om een naem, woordt, tittelken twisten,
En loven Rethorica Rethorijckelijck.

Sij is de gene die mij verselschapt altijdt,
In blijschap, in droeffenis, in vrede, in strijdt,
Over zee, over zant, in rotsen, in rijen,
Bij de jongers en maeghden isse mij een eere,
Is 't bij-zijn der ouden noch immer soo seere :
In eenigheijt verdrijftse quellende fantasien.

Komt nu Mnemosine met uw dochteren al,
Van den Bergh Parnasso in dit soete dal,
Bespoeijt mij uijt de fonteijen van Pegaso getreden,
Stuwt onder mijn penne woordekens soet,
Uijttdruckende merckelijck der sinnen gloet,
Om Rethorices lof lofwaerdigh te verbreden.

Rethorica dan geseijdt op het ronste,
Is alleen onder alle de eenige konste,
Daer men alle anderen door recht leert gebruijcken :
Want in geen konsten mach men worden ervaren,
Of men moet gehoort hebben 't geluijt van haer snaren :
Is 't niet recht datse dan alle hier onder duijcken?

Alle andere konsten hoe verheven en ge-eert,
Worden uijt boecken of in schoolen geleert,
Door 't onthouwen van langh wijligh lesen en hooren :
Maer dese voncke, of lichtende klaerheijt,
Den strale van Godes eeuwige waerheijt,
Wordt alle Rethorijckers van jongs aengeboren.

'T lof deses voncks mach dan niet blijven verburgen,
In mijn plompe verstandt, of 't sou mij verwurgen,
En voort begraven op 't kerck-hof van vergetelheijt :
'T is, segh ick, een voncke van de recht ijvere kolen,
Geen vijer des vernufts uijt den hemel gestolen,
Door des ouden Promethei verwaende vermetelheijt.

Lof loflijcke voncke boven alle prijsens waert :
Lof Rethorica, gebroedt van goddelijcker aert :
Gevende vreught voor en na, onvermenght met smert,
Ongelijck ander konsten, die door 't leeren ontrusten,
Voort gebruijckt worden met moeijten en onlusten,
Als de arent beknagende 't onverteerlijck hert.

Grammatica leert slechs schrijven en spellen :
Arithmetica is om de koopman te quellen :
Astrologia maecht van logens een neeringe :
Dialectica spreeckt van twisten en grauwen :
Musica kan niet dan stameren en bauwen :
Dan Rethorica is vol goddelijcke leeringe.

Moijses siende sijn volck gepasseert,
Door 't roode meijr, heeft gedanckt en ge-eert,
Godt den heer met vaersen van Rethorijcke:
'T boeck Deuteronomij is met vaersen beschreven :
Salomon heeft in gedicht sijn stem verheven :
Esaias en Job deden oock desgelijcke.

Maer boven al David die op sijn herps geklanck,
Rethorijckelijck Godts lof met vaerssen sanck,
Met hondert vijftigh psalmen, die lieflijck en soet zijn,
Wordt gepresen van die dees konst willen bedelven :
Maer onverstandt strijdt tegen hem selven,
Dat eens goet is, soude dat altijdt niet goet zijn?

Meest alle propheten daer men of leest of hoort,
Brachten onder desen schijn de kern van Gods woort,
Deur een sonderlingen in-val van den rasenden geest :
Sulcks deden de poëten, en de Rethorijckers doen 't noch,
Daer in is 't eensdeels een volcksken doch,
Die daer zijn, sullen komen, en hebben geweest.

Dattet de romeijnen soo hebben verstaen als ick,
Bewijsen haer schouw-plaetsen van mueren dick,
Gebouwt na eijsch, tot des konst gelegentheijt:
Die Veronensers gingen op desen baen:
Die van Ninus hebben oock niet stil gestaen,
Om te betoonen haer goede genegentheijt.

Geen van alle andere konsten mach men vrij nomen,
Dan dese alleen, die altijdt sonder schroomen,
Vrijelijck uijtroept voor alle straten en stegen,
Tegen al der tijrannen straffe gesetten,
Steecken het deur-dringend geluijt der trompetten,
Des waerheijts, daer sij is toe genegen.

Woude Rethorica en 't kindeken swijgen,
Hoe haest sou menigh jonghman verkrijgen,
Daer hij na jaeght met nechtigh begeeren:
Hoe souden de wijven haer mannen smijten:
Hoe souden de kramers het volck beschijten:
Hoe souden de apen de schapen scheeren.

Momus heeft genoegh in den hemel te beslechten,
Om der schijn-goden pleijten te berechten,
Dat hij niet bedillen mach dese kluchten:
Maer heeft Rethorica hier op der aerden,
Gestelt als sijn stadthoustere van waerden,
Hier uijt spruijt dat schijns-volck haer niet mogen luchten.

Tijrannen regeerende tegen recht en reden,
En die om eijgen baet prijsen oorlogh voor vrede:
Rechters die door gonst de justicij buijgen:
Preeckers die haer ketterij als schriftuere drijven:
Rentemeesters die *primum mihi* schrijven:
Omgekochte taelmans en valsche getuijgen.

Krijghs-luij die de vrienden meer dan de vijanden quellen :
Woeckeraers die op een-en-dertigh ten hondert tellen :
Kooplufj die voor goet verkoopen bedurven waren :
Koppelaers die met logens een huwelijck knoopen :
Jordens die om gelt haer vrouwen verkoopen :
Voort die haer trouwde wijven met andere besparen.

Die banckeroet gespeelt, en overvloedigh gelt hebben,
En die broeders die sint Jobs trappen gestelt hebben,
Zijn de geen daer dees konst of wordt gewraeckt,
Niet om datse eenigsins is bevleckt :
Maer om datse te met haer gebreecken ontdeckt :
Dan is 't niet prijselijck, dat van dese wordt gelaeckt?

Cicero is daer door seer hoogh vermaert,
Dat hij van Catilina vijandt was verkaert,
Leet sijn smaet en list met groote standachtigheijt.
Als Octavius van boven worde verheven,
Vraeghde wat quaets heb ick onwetent bedreven,
Dat dese my prijsen met sulcke aendachtigheijt?

Orphei snaeren die 't woeste volck bekoorden,
Waren Rethorices soet-luijdende woorden,
Onderwijsende waer in des levens prijs leijdt :
Eerts het huijs-gesin te regeeren redelick,
Met vreemden en gebueren te leven vredelijck,
En alle dingh oordeelen met verstant en wijsheijt.

Die is van den rechten Dedalo, de gesponnen draet,
Daer men mede uijt en in den doolhof gaet,
Om de Minotaurissche ijpocrijsij te verschoren,
Meer te werck brengende door boertelijck schrijven,
Dan door disputerent hertneckigh kijven,
Al dese verstandige werelt-wijse doctoren.

Dan dese groete belantarende kaersen,
Seggen, de rethorijckers mengen onder haer vaersen,
Poëtelijcke droomen, kluchten en fabulen :
Wie soude haer straffen? Datse seggen is waer :
Hier in volgen sij 't exempel van haer Meester naer,
Die 't Evangelij verkondighde, ja bij uw parabulen.

Maer op datse niet valfchs en souden stichten,
Proeven sij haer vleugels op d'amoureuse Gedichten,
Soo voort in Philosophij, en wet der natueren :
Als dit draf van haer honger niet mach verzaden,
Komt Rethorica en leijdtse op de rechte paden,
Om te smaken den kern, en broot der schriftueren.

Gelijck als d'eenige soon van d'eeuwige vader,
De doodt gesturven is voor ons allegader,
Om dat wij van d'eeuwige doodt vrij souden raken,
Soo draeght sij geduldigh der menschen spot.
Treckt de kap aen, en wordt gewilligh sot,
Om al de werelt wijs te maken.

Wat geeft Rethorica? sal de gierige vraegen,
Veel meer dan uw afgoden t'eenigen dagen,
U sullen verleenen met sorgen en suchten,
Ghij hebt veel, zijt arm door begeerende lust,
Hij weijnigh, is rijck door vernoegende rust :
Want alle jaers wassen doch nieuwe vruchten.

Dan sij geeft haer dienaers een goet oordeel,
Den welbespraeckten seer groot voordeel,
Om met spreucken te verçieren haers redens glans,
Alle dingh met woorden levendigh afmalen,
En daer toe eenen rijcken schat der talen,
Noch hier-en-boven een Lauren-krans.

Swaer zijn der vraten gulsige buijcken,
Swaer zijn der gierigen gulden fuijcken,
Swaer is de sonde, dalende ter hellen :
Licht is de konst die niemandt verlast,
Licht is de deught, des waerheijts gast :
Rethorica vlieght ten hemel met haer lichte gesellen.

Sij is een klare spiegel voor de leecken,
Een berispende stemme van alle gebreken,
Een scherp gebit om de ketters te mennen,
Een preken daer de gemeente veel af onthout,
Een bril daer een vorst sijn gebreken door schouwt,
Een spore die na deught en eere doet rennen.

Sij is den kinderen een groote vermakelijckheijt,
Den jongers geeftse een vrolijcke sprakelijckheijt,
Een solaccelijck overdencken voor d'oude bedaeghden,
Sij is soo eerlijcken kortwijl als men mach noemen,
Sij is de studenten een bogaert vol bloemen,
Een regel van alle eerbare vrouwen en maeghden.

Trouwe is doodt over lange jaren :
Eere is al langh voor meij vervaren :
Justiti is gevloden voor kracht en gewelt :
Geloof is van ijprocrisij gevangen :
Liefde slaept op beijde haer wangen :
Dan Rethorica alleen behoudt noch het velt.

Hola mijn penne het wordt seer laet,
Ghij zijt moede (weet ick) maer onversaet,
Om van de konst prijs en eer te seggen.
Rust, segh ick, rust uw gespleten lip,
Scheijter uijt als de schipper uijt sijn schip,
Die latet midden in 't water leggen.

Roemer Visscher.

'T LOF VAN DE MUTSE.

Nu wel op met vreughden, ons kat heeft jongen,
Ick behoefde wel te wenschen om duijsent tongen,
Duijsent pennen, en duijsent verstanden wijselijck:
Want ick segh dat de Muts een soete neringe,
Tegen alle philosophen meijningh en leeringe,
Is wenschelijck, behagelijck, goet en prijselijck.

Wech dan gij Muse, ick wil van u niet zijn gehulpen,
Komt hier ghij aerdige meijsjens en jonge wulpen,
Helpt mij 't lof van de Muts te degen wicken,
Komt ghij speel-luij die de Mutsdragers verblijt,
Helpt oock ghij schoenmakers, 't sal zijn uw profijt:
Want de mutse doet loopen veel schoenen aen sticken.

Komt spiegelblasers, kammesagers, huijvebraijsters,
Wel op kousemakers, snijders en linden-naijsters,
En ghij vinders van nieuw fatsoen van kleeren,
Peerlstickers, borduerwerckers, komt doch gereet,
Passementwevers, brenght al bij dat ghij weet,
Om 't lof van de lofwaerdige Muts te vermeeren.

Wat is de Mutse? Een begeerlijcke genegentheijt,
Met lust verblint, soeckende alle gelegentheijt,
Om 't gebruijck van een waerde vrouwe te verwerven,
Deur natuere bewegende de jonge sinnen,
Tot het aengeboren werck, het spel van minnen,
Om verhoeden het menschelijck geslachts verderven.

Nu is niemandt ter werelt soo mal of geck,
Wetende dat het verderven sou wercken gebreck,
Sal met vlijt om sulcks te beschutten trachten :
En elck weet dat de werelt most vergaen,
'T en dede de Muts, die port het huwelijck aen :
Isse dan niet wenschelijck voor alle geslachten?

Een die door gramschap een mensch slaet doodt,
Wordt die niet geacht voor een moordenaer snoodt?
En gestraft na de wet met des scherprechters swaert?
De Mutse aensiende, de menschen verminderen?
Is begeerte om teelen barvoete kinderen :
Contrarij van 't quaet, is dat niet prijsens waert?

IJemandt mocht seggen, prijst ghij de manieren,
Van de Muts-dragers, die als ontsinnige tieren,
In 't spreken, in 't suchten, in hippelen of gaen,
Met oogh-wincken, hand-duwen, en kussen de klinck?
Ja men vindt ter werelt geen soo sotten dinck,
Soo 't de liefste gebood, het worde van hem gedaen.

Het middel en beginsel van al dat men doet,
Wordt gepresen om het eijnde, soo dat is goet :
Want half gedaen werck toont men geen sotte klercken :
Al sloven dan dees vrijers, die de Mutse dragen,
Dach en nacht als sotten, om haer lief te behagen,
Ten houwelijck strecken al haer sotte wercken.

Nu is het houwelijck immer soo seer van noodt,
Tot noodtdruft des levens, als wijn, water en broodt :
Is 't dan niet recht dat men daer af lof en prijs seijdt?
Prijst oock dan de Mutse, wantse stroijt het padt,
Al isser sotheijt mee vermenght, wat schaet doch dat?
Op bequaeme tijdt sot zijn, is de meeste wijsheijt.

Alder wijsen wijsheijt is niet waert een boon,
Al haer wijsheijt maeckte niet een jonge soon,
Dan dees bequame malheijt is alle wijsheijts vader,
Hier uijt zijn gesproten al dees groote cadetten,
Al die Aristoteles broeck op 't sware hooft setten,
Die des Muts werck laeckt, laeckt ons allegader.

Laetse praeten datse willen, sij weten anders niet
Te seggen, dan dattet is een geneugelijck verdriet,
Een verstandige dwalingh, een rasende blijheijt,
Een hope vol sorgen, een lieflijcke vracht,
Een willige slavernij, een goe wil sonder macht,
Een quellende vreught, een gevangen vrijheijt.

Van wit en swaert menght de schilder graeuw;
Heet vermenght met kout wordt van passen laeuw,
Die noot bitter en proefde, weet niet wat soet is,
Edick en suijcker geeft een smakelijck suer,
Harde steen en weecke kalck maeckt een vaste muer:
Hier uijt siet men dat de Muts niet quaet, dan goet is.

Godt almatigh, schepper aller dingen,
Heeft deur natuere daer toe willen dringen,
Doe hij Eva schiep om te wesen Adams maet,
Seggende, dat het leven sou wesen vol rouwen,
Sonder het geselschap van waerde vrouwen,
Dus moet de Muts goet zijn of werckt God quaet?

Daer-en-boven heeft hij geboden dat men sal begeven,
Vader en moeder, en het lieve wijf aenkleven,
Om te wassen en de werelt te vermenighvuldigen,
Seght nu ghij neuswijse soo ghij leght in de loegh,
Is dese reden u noch niet krachtigh genoegh?
Om al de sotheijt van de Muts-dragers te ontschuldigen?

Is waer het seggen van veel kloecke verstanden,
Om het gemeene spreeckwoort in verscheijde landen,
Dat Godt noch de natuere geen dingh maeckt om sus,
Waer toe dienen ons dan de prickelende leden?
Waer toe zijn nut der vrouwen aentreckende zeden?
Waer toe is dan gevonden die lieflijcken kus?

Om de mensch de steken als een paert met sporen?
Om ons son sonder gebruijck tot lust te bekoren?
Of om 't paesch-bort te kussen in de kercke?
Neen seker, sij doen ons inwendigh vermaen?
Dat wij moeten, als ons ouders hebben gedaen,
Ons pondt niet begraven, maer stellen te wercke.

'T welck geschiet door 't houwelijck dat Godt gebenedijt,
Dat sonder de Mutse niet waert is een mijt:
Want sonder liefden mach men houden geen goet huijs,
En de Mutse is eensdeels der liefden fondament,
Als die liefs oogen op liefs gebreken verblent,
'T fondament geschaert, deugt bouwen met een kruijs.

Gij sult niet meenen als 't houwelijck is geknocht,
Dat de Muts dan sijn heijligh avondt heeft volwrocht,
Als niet meer nut de gehoude persoonen:
Neen, neen: want als de Muts verliest sijn kracht,
Soo komt terstondt twist ende tweedracht,
En verçieren de hoofden met doorne kroonen.

Daer de Mutse deur verachtingh is versleten,
Komt suermuijl en pruijler dick ten eten,
En krackeelken loopt over het huijs en bast:
Maer daerse altijdt blijft in eenen doen,
Is 't soete lief komt te bed, en geeft mij een soen,
In hoe langh hebt ghij mijn borsten niet getast?

Soo veel de deught beter is dan argheijt listigh;
Passeert dees vreed-maeckende sotheijdt de wijsheijdt twistigh
Is de menschen oock veel nutter en bequamer,
De eenvoudige vrede maeckt rijck en overvloedigh:
Twistende wijsheijt maeckt de swaerden bloedigh:
Welck behoort ons dan te zijn aengenamer?

'T is niet genoegh dat wij hebben bewesen,
Dat de Mutse goet is en waerdigh gepresen:
Maer willen oock met exempelen verklaren,
Datse de vreese verjaeght van hel, duijvel en doot,
Datse wijsheijt verleen, en hulp ter noot,
Is gevende al haer trouwe dienaren.

De Mutse deed Jacob dienen trouwelijck,
Seven jaer, om te krijgen ten houwelijck,
Sijn ooms dochter Rachel, de jonghste geboren:
Maer Lea hem toegestopt zijnde door bedrogh,
Liet hem niet verdrieten om te dienen noch
Seven jaer, om te krijgen sijn uijtverkoren.

Is 't waer dat van Amadis is geschreven?
Welcke feijten van wapenen zijn door hem bedreven?
Om Oriane sijn lief te dienen en behagen?
Hoe menighmael sijn lijf in perijckel gestelt?
Om haer te verlossen of beschermen voor gewelt,
Ten exempel van alle edelmans die de Mutse dragen.

Orpheus heeft niet gevreest te gaen in de hel,
Om sijn lief te lossen met sijn snaren-spel,
Uijt Plutoos handen, diese hem had ontschaeckt,
Leander en dochter geen arbeijdt te wesen,
Alle avondt te swemmen na de liefste gepresen,
Door de zee Hellesponte heel moeder naeckt.

Pelops heeft Hippodame, van gieriger aert,
Met gulden appelen getoeft den snellen vaert;
Dies hij haer tot prijs met loopen heeft gewonnen,
Acontius desgelijcks met listige treken,
Sijn lief het woordt van trouw dede spreken:
Door de Muts is menig stout en listigh feijt begonnen.

De Mutse heeft Chijmons verstandt verweckt,
Die te voren als een plompaert worde begeckt,
Soo haest hij Isigene had sien slapen in 't groen;
Dies hij veel wijsheijt leerde in korte tijdt,
Hanterende boecken, wapenen, en 't hof met vlijt:
Want lust maeckt arbeijd licht, en doet wel spoen.

De godt Jupiter deedse veranderen in een stier,
In een swaen, in een arent, en menigh ander dier,
In de gedaente van Amphitreon ginghse hem stellen,
Mercurium konstse met een bocks huijt bedecken,
Apollo het weesen van een herder aentrecken,
En noch veel meer, dat te langh is om vertellen.

Bij de menschen schijntse niet soo krachtigh te zijn,
Al maecktse altemet, 't is onder menschelijck schijn,
Een bock sonder hoornen, een esel sonder staert,
Dan sij kan veranderen uijtermaten wel,
Een swarte huijt in een schoon blanck vel,
En maecken van een grauewe, een schoone swarte baert.

Tibullus Propertius met gulden tongen,
Hebben veel schoone vaersen door de Muts gesongen,
Die waerdigh zijn met gouden letteren te schrijven:
Ovidius dragende de Mutse goede jonste,
Heeft daer door geschreven der minnen konste,
Dies sijn naem in eeuwige gedachtenis sal blijven.

O lofwaerdige Mutse, oorsprongh alder deught,
Ghij houdt de ellendige werelt in gestadige vreught,
Ghij verjaeght kijvage, hateringh en tweedracht mede,
Als de vorsten 't landt bedurven hebben met oorlogh verwoet,
Ghij maeckt door een huwelijck al de saek haest goet,
En brenght door uw goetheijt weder paijs en vrede.

Ghij maeckt den jongelingh die u draeght,
Stout, sterck, kloeckmoedigh en onversaeght,
Ter wapenen vroom, luchtigh ter handt,
Ghij leert hem dichten, refereijnen, rondeelen,
Minne-brieven, balladen, liedekens en speelen:
Ghij scherpt de sinnen en oeffent het verstandt.

Ghij leert slaen op herpen, cijters en luijten,
Blasen op kromhoren, schalmeijen en fluijten,
Daer toe de musijcke op de mate singen,
Een allemande danssen voor de vuijst,
Een passemede treen op de passen juijst,
Lustige sprongen in de galjaerden springen.

Den vrecken doet ghij speelen de gilde,
Een tamme vogel verandert ghij in een wilde,
Een aertigh geest maeckt ghij haest van een molick,
Den slaperigen luijaert kond ghij houden wacker,
Van een slordigert maeckt ghij wel Jan den Backer,
Den swaermoedigen peijnser doet ghij singen vrolijck.

Ghij zijt de vrijers bij nacht een lantaern,
Een uurwerck dat de vrijsters doet wachten gaern,
En een oorsaeck om lacchen voor de kanne-kijckers,
Een renten daer hen de koppelaers op geneeren,
Een recept om des nijders hert te verteeren:
Materij om dichten voor de Rethorijckers.

Om de kramers niet te slachten, die achter landt loopen,
Haer waer seer prijsende, diese willen verkoopen,
Soo heb ick dit hier bij te laten gedacht:
Want het brillen verkoopen ben ick al moe,
Sonder gelt, en geven de huijskens toe:
Kijck door de vinger, bid ick, geen fauten acht:
Hier hebt ghij 't eijndt lief, maer niet daer ghij na wacht.

Roemer Visscher.

QUICKEN EN TUYTERS

VAN ROEMER VISSCHER.

LIEFDE.

Liefde is niet dan brandende rasernije,
Die met roock vervult de fantasije,
Met een sus, met een kus, met een boert, met een swinck
Want droomen en minnen, is bijkans een dinck.

KLACHTEN.

Ick schenck mijn lief lijf, hert en sin,
Mijn erf, mijn haef, en mijn gewin,
Mijn moedt, mijn bloedt, mijn renten pacht,
Mijn loopen, mijn hoopen, mijn suchten en heelen,
Mijn wincken, mijn lacchen, mijn singen en speelen,
Mijn tijdt, mijn stondt, mijn dagh en nacht,
Dan sij die al dit zeer lutter acht,

Danckt mij, om van ondanckbaerheijts naem te zijn verlost,
En weijgert mij een soenken, dat haer doch niet en kost.

BELEEFTHEIJT EN COURTOSIJ.

Soo veel genoegh meer is als veel;
Soo veel als dapper gaet voor eel;
Soo veel vrolijck min is als blij;
Soo veel scheelt beleeftheijt en courtosij.

GEKOCHTE LIEFDE.

Wijsheijt gekocht van kloecke verstanden,
Edelheijt gekocht aen wapens en landen:
Liefde gekocht van schoone vrouwen,
Mach men die wel voor eijgen houwen?

SCHOONE VROUWEN.

Een schoone vrouw is een lieflijcke logen,
Een hel voor de ziel, een hemel voor de oogen,
Een vagevuer voor de beurs, een nootelijck quaet,
Dat de natuur bemint, en 't verstandt versmaet.

AEN H. L. SPIEGHEL (1).

In de kerck soudt gij al te langh sitten kijcken
Buiten op den dijck soud gij u seer beslijcken

---

(1) Ik ruime nog te gereder een plaats voor dit stukje in, daar het ten bewijze kan strekken dat ook onze taal geschikt is, tot die soort van gedichtjes welken de Franschen *billets* noemen, en waarvan het volgende een voorbeeld is, Isabelle verlangt Acant te spreken en schrijft hem:

Je voudrais vous parler, et nous voir seul tous deux;
Je ne conçois pas bien pourquoi je le désire,
Je ne sais ce que je vous veux;
Mais n'avez vous rien à me dire?

Quinault, *dans la Mère coquette.*

Ghesont t' huijs blijven can ik so qualijk doen als ghij;
Weet ghij nergens te gaan? so comt dan bij mij.

DAGHEN EN NACHT.

Meijsjes als ik u mach wezen omtrent
Al stonden de sterren aen het firmament
Soo is, als dagh, den hemel klaer;
Maer als ick van u moet sijn absent,
Al scheen die son nog soo excellent,
Soo is het nacht voor mijn eenpaer
Wat baet mij dan der sonne kracht,
Als ghij mij maeckt dagh en de naght?

RIJCKDOM.

O rijckdom, Moeder van alle quaet,
Wijf van valsche verraderij,
Dochter van sorgh, suster van haet,
Voester van alle schelmerij,
U te hebben dat doet vreesen,
En niet te hebben droevigh wesen.

BIER SONDER HOP.

Die sonder hop sijn bierken brouwt,
Die sijn kost koockt sonder eeck of sout,
Bróodt backt sonder heven of te sueren,
En maeckt vaerzen sonder merrigh daer in,
Mach vrijelijck dencken in sijne sachten sin,
Dat sijn soetsappigh werck niet langh sal dueren.

WIE IS HIER DE BRUIJT,

Dat moije mannetjen met sijn geele haer,
Wiens lubbekens altijdt staen effen in 't ront,

Met sijn roode waugekens, met sijn ooghjens klaer,
Dat hippelinghjen, dat niet een haijr heeft om sijn mondt,
Troude gister een wijf, dan de paep maektent te bont:
Segt mij goede mannen, vraeghde hij overluijt,
Welck van deze twee is hier nu de bruijt.

GESTADIGHEIDJT IN 'T MINNEN.

Om in de handel van liefde wel te bedijen,
Is 't niet genoegh dat ghij seght met schoonen schijn,
Duij sen mael meer dan ghij zijt verlieft te zijn
Op haer volmaecktheijdt, die u mach gebenedijen.
Neen, dan eerst voor al moet ghij leeren lijen,
En van een weijgeren terstondt met blijven versuft,
Een vrouwe sal niet achten den haesten verbluft,
Dan den hertneckten stouten aenhouder in 't vrijen.
Want gemeenlijck prijsen wij aen een aer,
Dat wij aen ons voelen te gebreken,
Die blinde prijst het gesichte, klaer,
Die stommen prijst voor al het spréken,
En die vrouwen kennende haer wanckele sinnen,
Geen dingh meer dan gestadigheijdt en beminnen.

DE LIEFDE.

Helaes wat is 't? wat pijn voel ick bij vlagen?
Is dat liefde? wat dingh mag liefde wezen?
Is hij goet? waerom wil ick dan voor hem wreesen?
Is hij quaet? hoe zijn mij soo soet sijn slagèn?
Brand ick met mijn wil? t' onrecht is al mijn klagen?
En is 't tegen mijn danck dat ick dees godt moet wijcken?
Hoe doet hij soo hoogmoedigh aen mij sijn hoog moedt blijken
Mach hij soo gebieden sonder oorlof te vragen?

O vliegende kindt, hoe vremt is uw geweijde?
Ick drijf in de zee en dat op uw geleijde,
Sonder zeijl, sonder roer, sonder ancker of touwe.
Ghij voedt mij met suchten, al lacchende ween ick,
'T leven mij verdriet, al singende steen ick
In de winter lijd ick hitte in de somer kouwe (*).

EPITHALAMIUM

OFTE

BRUIJDLOFTS GEDICHT,

TER EEREN VAN DEN HEERE PROFESSOR D. HEINSIUS EN DE JUFFROUW ERMGAERT RUTGERS.

Segt mij gesegent paer, of ick u wat ginck melden,
Sout ghij mij oock daer om voor een verklicker schelden?
Ghij doet me een teecken, neen! u heught wel, waerde son
En licht van onse eeuw, doen ghij op Helicon
Mij eens bracht met gewelt, hoe suijr de musen sagen,
En hoe versmadigh sij mij gingen doen verjagen;

(*) Zie over Roemer Visscher, Wagenaar, Historie van Amsterdam, D. XI, bladz. 221, Huizinga Bakker, in het V deel van de werken der maatschappij van Nederl. Letterkunde, en vooral ook Scheltema, in de aanmerkingen en bijvoegsels zijner redenvoering over Anna en Maria Tesselschade.

Ia gooijden na mijn hooft, luijt, fluijt, pandoor, en dat
Galliope uijt spijt mij hoosde dapper nat,
Wt Pegasus fonteijn : daer ick doe heen ginch druypen
Beschaemt en ongemoét weer van Parnassus sluijpen.
Van die tijt af heb ik omtrent en bij de voet
Geheugeld en gewaerd, gelijck een vrijer doet
Die harterlijk bemint, nog soeckt sijn welbehaegen
En lieve lief te sien, al is hij afgeslaegen.
Vermoeit van trantelen was ick geseten neêr,
Recht ender eenen hoegh van lauwren lof, niet veer
Van de gewijde plaets, daer de goddinnen speelden ;
Daer luijsterde ick vaeck, wanner sy lieflijck queelden ;
Ick loerde vast, en sach door 't weem' len van de blaen,
Recht nae haer komen toe de silvre witte maen ;
Die nockend aldus sprack : o suijvre Goddinnen,
Die met mij haet het geijl en dartel kint van minnen ;
Helaes ick ben berooft van heerlijkheijt en glans,
Want aen mijn broeder ach! en heb ick nu geen kans.
Een sterfelicke maecht, o spijt! sal mij onthaelen,
Mij en mijn gansche sleep sijn helder klaere straelen.
Nu hij (wee ons) op 't laetst becomen heeft een bruijt.
Heb ick, sijn suster, en al deez' Goddinnen uijt.
Mits voude sij haer kleed, op dat sij soude droogen
De peerlde traenen van haer schoonene droeve oogen.
Uranie nam 't woerd, haer allerliefste kaer,
En seij kuijsche Goddin, uw toekomende snaer
Is Goddelick begaeft ; want door haer hupsche leden
Soo blinckt de eerwaerde deucht en d'albescheijden reden.
'T is schoon van aensicht en seer minnelick van praet,
Goed-aerdich, heus, beleeft en weetlick van gelaet.
U broeder self bekent ; sij heeft hem overwonnen
In glans doer 't straelen van twee oogen, die als sonnen

Staen glinstren in haer hooft; geef mij een kus tot mie (*)
In plaets van een son sal u nu beschijnen drie.
Sij sweech : en sach eens nae haer susters, die de feelen
Vast stelden, om daer mee op uwe feest te spelen.
Voorts sijnse alle beij daer dichter bij gegaen;
'T geen sij toen seijden, dat en kost ick niet verstaen;
Maer ick sach aen 't gebaer en aen haer luchtig treeden,
Dat sij van daer ginck seer vernoeght en wel te vreeden.
Ick acht, doe sij ontlast en vrij was van dees druk,
Dat sij u waerde bruijt guam vrolick ben geluck;
Sij meende anders op uw feestdag te gaen schuijlen,
Bemantelt met een wolk, om daer te sitten pruijlen.

Vermaerde breijdegom, o pronck van Nederlandt,
Wiens son geeft staege glans aen mijn verdoft verstand.
'D sal als Diana u dit luck gansch niet benijen,
Maer mij van harten daer volkomen in verblijen;
Ick heb al overlangh de deughden van uw Bruijt
Gehoort, doch korst gekent; doe pickte ik haer uijt.
En gunde haer ijet meer als d'andre jonckvrouwen,
En siet nu sal se één, die ick haer gunde, trouwen.
Dan 't spijt mij, dat ick niet kan ieder maken kondt,
Hoe veel geluck en heijl dat u mijn herte gont.

Anna Visscher.

(*) *Tot mie*, of anders tot loon eener blijde boodschap. Onze kundige *Scheltema* zegt in zijn geschied en letterkundig mengelwerk, 2 d. 2 st. bl. 251 dat de dichteresse met het gebruik van dit woord gedwaald heeft; hij beweert dat *mie* of *miede* de *tijding* en niet het *loon* is. Zie ook Kiliaan op het woord.

AEN DEN HOOGH GELEERDEN HEERE

HUGO DE GROOT,

NAE ZYNE WELGELUKTE UITKOMSTE, 1621.

So aengenaem is ons de zon niet als zij neer
Haer straelen schiet, nae langh bedompt en mottig weer;
So aengenaem komt ons geen stroockend windje teegen,
Als wij ons lustig, swoel, met hette zijn verleegen;
So aengenaem is aen geen hert, nae lange jaght
Het water aen de beek; als mij nu onverwacht,
En blijde uitkomste was, o licht van onze tijden!
Van duijzenden, die in uw luck'loos luck verblijden,
Derf ik vermetelijk wel terten d'allermeest,
Die in groot achtingh heeft uw grooten naem en geest,
Iae, d'allerblijdste lonk, die mij 't geluk kan geeven.
Is, dat ik u noch eens magh spreeken van mijn leven
Waer tintelt nu uw glants? Waer straelt de schoone zon?
Daer Hollandt weecke oog niet tegen zien en kon.
Helaes! wel verr' van ons, een schat van groote waerde
Lagh onlanghs bij geval vertreeden in der aerde
Daer Hollandt schratste in, maer met Esopus haen.
Voor dierbaar diamant verkoos een gersten graen
Met dit juweel moogh! gij ô Vrankrijk nu vrij proncken
Het schittert om end'om van wijsheijts heldrevonken
En gij heer Koningk d'allerbraefste Koningks zoon
Dits u een rijke bagg' en paerel aan uw kroon;
Dat sulk een phoenix daer de waerelt af verwondert,

Wiens weer gae mooglijck in geen duijzendjaer op dondert.
Soekt heul aen u, jae koomt zich geeven in uw handt,
ontvlucht de banden van zijn eijgen vaderlandt
Maer so de meeste reuck des pepers blijft besloten
Tot dat se met geweldt aen stucken wordt gestooten.
En de kamille geeft of weinigh geurs, of geen,
Tot dat se met den voet van iemandt werdt vertreen :
So gij, die tot een roem van Hollandt zijt gebooren,
T 'is altijdt soo geweest, dat nimmermer een sant
Verheven of geëerdt werdt in zijn eijgen landt.
Mijn hart jaeght in mijn borst; ik kan den geest niet weeren
Die mij ten monden uitbarst, en mij doet propheteren.

Dat ik op
Hoogheijdts top
Zie geraeckt
Dien de nijdt
En de spijt
Heeft gelaeckt.
'T overvloed
Van zijn spoedt
Sal geen endt
Hebben bij
T geen daer hij
Mee om rendt.
Ook zijn eer
Meer en meer
Door de faem
Maekt vermaerdt
En verblaerdt
Zijnen naem
Als zijn lust
Soekt de rust

Van de doodt,
Zijn geslacht
Sal geacht
Worden groot.

ANNA VISSCHER.

OP HET BOECK

DER KUNSTRYCKE SINNEBEELDEN VAN J. CATS (1).

BEN ick, o Cats! de eerst, die ghij dit boeck vereert?
Zoo sal ick sijn de eerst, die daer uijt wort geleert.
Te sien de feijlen die ick in mijn groene jaren
Bedreven heb, die zot, doch nimmer geijl en waren;
En steijgen hooger op, verjagen wulpse min,
En halen in zijn plaets deerwaerde reden in:
Die sal den nevel, door haer glans, wel doen verdwijnen
Van jonge domme jeught: dan sal ick niet het schijnen
Van vele dingen; (daer het meerdeel van de liên
Sich aen vergapen, maer het ware zijn, eens sien,
Dan sal noch hoop, noch vrees, 't gemoet niet meer ontstellen;
Begeert' van rijckdom, staet, noch eersucht, mij niet quellen
Is 't niet belachens waert, dat d'arme mensch so wroet,
En slobt, en slooft, en sweeft, om onnutt' overvloet?
Is 't niet beschreijens waert, dat menigh wel sou wagen
Goet, bloet, ja ziel, om een dientsbare kroon te dragen?

(1) Dit gedicht, diende in antwoord op het geschenk van den braven Cats, hij had aan Anna Visscher het eerste zijne *Sinnebeelden* toegezonden.

Dit 's redens eerste les; en als ick die wel ken,
Soo sal se yeder gaen, mij leeren wie ick ben.
Meestresse! doe u best; maeck, bid ick, mij afkeerig
Van ondeught, et tot deught, heel naerstig en begeerigh;
Maeck dat ick met mij self, en al de werelt spot,
En stel, vortaen allen mijn hart, en hoop op Godt.

Anna Visscher.

PSALM VI.

In grimmicheijt ontsteken,
En straft niet de gebreken,
O Heer van uwen knecht;
Mijn zonden zijn wel waerdich;
U gramschap seer rechvaerdich:
Ghenade! maer gheen recht.

Slaet neer, door mede-doogen,
U goedertieren oogen,
Erbarmt u over mijn,
Gheknackt mijn beenen beven,
Mijn vleesch wert wech gedreven,
Door smert en groote pijn.

De schrick en angst die plagen
Mijn ziel met wreede slaghen
Soo vreeslick dat ick gruw.
Mijn hert in treurich duchten
Met veel benaude suchten,
Seijt, Heer waer blijft ghij nuw?

Helaes! wilt mij verhooren,
Neijcht tot mijn clacht uw ooren,
Verloss mij uijt ellent:
Behouwt mij tot u eere,
U goetheijt sal dan Heere,
Zijn overal bekent.

Kunnen de doode monden
Oock dijnen lof verconden?
Off gheven eer en prijs?
Die in de graven stincken
En doen u lof niet klincken,
Maer zijn der wormen spijs.

Van suchten en van weenen,
Van nocken en van steenen,
Ben ick vermoeijt en mat,
Doe alle nachte baden
Met tranen overladen
Mijn bed geheel door-nat.

Ick ben verouwt van treuren
Verdriet mijn hert doet scheuren,
Ick galm niet uijt als klacht,
Om dat mijn vijant spijtigh
Soo lebbich, dreuts, verwijtich,
En schamper mij belacht.

Vertreck van hier, ghij boosen,
En al ghij goddelozen
Flucx packt u ijlich voort;
Want mijn ghebedt ootmoedich

Dat heeft de Heere goedich
Ghenadelijck verhoort.

Mijn Godt (uijt mede lijen)
Sal mij voort aen bevrijen,
Want hem mijn jammer deert,
Jae hem ghevalt mijn smeecken,
En tot een waerheijts teecken
Hij hem te mijwaerts keert.

Dies al die mij benijden,
En mij niet moghen lijden,
Verschricken metter haest;
Terrugh met angstich leven
Heeft haer de Heer gedreven,
Beschaemt en seer verbaest.

A. R. Visscher.

AEN J. CATS.

Nevens die gheluckich leven
Heeft mij Godt een plaets gegeven.
Want geen rijckdoms overvloet
Noch geen schrale arremoedt,
Daer de vrome christen menschen
Met de wijse man om wenschen,
Dat is juijst mijn toe-gevoegt.
Ander luck mij niet en wroegt.
Niemants voorspoet doet mij pruijlen,

Want ick wil met niemants ruijlen.
Niemants isser die ick haet
Mij en gunt ooc niemant quaet.
'K nut met smaeck mijn dranck en eten,
'K ben door laecheijt niet vergeten,
Noch door hoocheijt niet benijt.
Onder mijns ghelijcke tijt.
Dit, jae meer soo derf ick roemen
Dat ick veel mach vrienden noemen
Die door haer geswint verstant
D'eer zijn van ons vaderlandt.
Maer ghij! bloeme van de zeeuwen,
Over al soo gae ick schreeuwen
'K ben doe meest van 't luck ghedient
Doe 't mij Cats gaf tot een vrient.

A. R. VISSCHER.

KNIEDICHT.

DE min, die vleesch en bloet verteert,
Die heb ick lang van mij gheweert;
Een anders luck mij niet en wroecht,
Want mij het mijne wel ghenoecht.
Nae hooghe staet ick niet en tracht,
Noch ben door laecheijt niet veracht.
Ick slaep gherust de nachten lanck
Ick nut met smaeck mijn spijs en dranck:
Verwondert u dan daer niet van

Dat ick wat meer weech, als een man
Die staech met sorghen is belaen,
Alleen niet hoe 't sijn huijs mach gaen,
Maer die de lasten van 't ghemeen
Noch boven dien tort op de leen.

A. R. Visscher (1).

ONTIJDIG GEBRUIK.

Een vrouw die niet als singht en tuijt,
Die gaern danst, en die de luijt
Schier nimmer uijt haer handen leijdt.
Fij, fij, dat is lichtveerdigheijdt.

Maer is het niet een hemel schier,
Te sien hoe dat een geestigh dier
Met sangh of spel haer man verquickt,
Als 't nodigh huijswerck is beschickt?

Misbruijck verkeert het soeste soet
In walchelijck en bitter roet,
Ja heijlsaam nutte medicijn,
T'ontijdt gebruijckt, keert in fenijn.

Anna Visscher.

(1) De dichteresse, vervaardigde dit gedichtje bij gelegenheid dat zij met *Seker voortreffelick man* in een weegschaal gewogen was, bij dit voorval zinspeelde men in een kort vers op haren ongehuwden staat. Zie zeeuwsche Nachteg. Middelb. 1623, bl. 12 en 13.

DE EENE MIN BRENGHT D'ANDER IN.

Helaes waer is de vriendtschap heen?
Dat klaeght, en vraeght, schier ijder een :
En soeckt niet veer, s'is dicht bij u,
Maer is, gelijck de echo, schuw,
Die ongeroepen blijft als stom.
De vriendtschap die heeft oock waerom
Dat sij soo selden haer laet sien :
Sij kan, noch wil niet sijn allien
Dus wie dat wenscht te zijn bemindt
Van and'ren, van sich selfs begint :
Want vriendschap voor bewezen jonst
Dwingt met een heijl'ge toover konst.

Anna Visscher.

BIJSCHRIFT

OF

DE PIJLEN VAN CUPIDO.

'T IS verlooren, hoe een hert
Om en t'om gewapent werdt :
Stael en ijser zijn onnut,
'T schilt van Pallas niet en schut,
Daer het kleijne eunjer wicht
Doelt zijn groot vermogen schicht.
Doch daer is wel goede raet
Tot dit onvermij'lijck quaet.
Dranck van af zijn maeckt gesondt
Redens pleijster heelt de wondt :
Maer dit helpt niet, die kleijnseert
Wacht tot dat de wonde sweert.

ANNA VISSCHER.

DE ROEMSTER VAN DEN AEMSTEL.

FRAGMENT.

De Bouwman leeft hier stil; de rijkert op zijn hoef
Heeft alles wat hij wenscht, en alles wat hij hoeft;
Zijn landt verschaft hem al; hij leeft hier sonder duchten,
En hoeft voor 's ander daags te sorgen noch te suchten.
Lust hem uijt tijdtverdrijf te visschen met de roê
Of met een ruijtigh net, hij heeft er water toe.
De *Aemstel* is vol visch en daer rontom veel meeren
Waer jaarlijcks met genot de visschers hun geneeren.
Lust hem de vogeljacht; 't zij dat hij 't vinckjen laaght
Des avondts in de koelt, des morgens als het daaght,
Hij vanght in overvloedt; of gaet hij 't knipjen hanghen,
De spreeuw blijft voor zijn moeijt' of 't meesje zijn' ghevanghen.
Lust hem met 't langhe roer te micken in de weijd,
Hij krijght de wilde gans of reijgher een van beijd'.
Maar d'eendejacht alleen is 't zoetst van al bevonden,
Die in des Aemstels stroom gepleegt wordt met de honden;
Het eend, dat weijd'mans dier, dat is den brack te loos,
Wanneer hij langhen tijdt geswommen heeft in 't kroos,
En dat het wordt gewaar, dat hij is op het happen,
Haar kort en na op 't lijf, soo weet het hem te ontsnappen
En duijkelt na den grondt, dan staet de hondt en siet
Als een die voor zijn moeijt' maar vanght een enkeld niet,
Het hooft gaat gindsch en weer, het spoor is hem ontweecken
Tot dat hij 't eend van verr' weer siet het hooft opsteecken,

Daar vlijtigh achter her, hij weer met nieuwen lust
Swemt als hij deed voorheen, en jaaght soo sonder rust,
Tot dat in 't eind het eend vermeesterd in haer grepen,
Wordt van den snellen brack ghevanghen en ghenepen,
Die vlijtigh met den buijt dan na zijn meester keert
En willigh hem zijn roof voor een stuk broots vereert.

ANNA VISSCHER.

TOT MOMUN (1).

Ghij, spotter! hart ghebeckt,
Die doch met ijder geckt,
Wat sult ghij hier bejaghen?
Het is een maaght die prijst;
Een vrouw men eer bewijst;
Wie zal uw schimpen draghen?

Noijt Alexander wou
Hier voormaals met een vrou
Of de amazones strijden;
Want hoe het ging of niet,
Geen voordeel, maar verdriet
Stondt hem daar af te lijden.

---

(1) Fragment van het zelfde stukje als de voorgaande dichtregels, te weten : *De roemstel van den Aemstel, off poëtische beschrijvinghe van de Riviere Aemstel, met verklaeringhe van eenige duijstere woorden. T' Aemsteldam voor Cornelis Willemsz Blaulaken, boeckverkooper in de St-Jans straet, in het gulde A. B. C.*

Hetzelfde ghij verwacht,
O spotter! die veracht
Het geen de maaghden singhen;
Men sal u tot een loon
Van distelen een kroon
Om 't smalig hooft gaan wringen,

Ghij, die hier Anna hoort
Op d'*Aemstels* groene boord
Dit waterdeuntjen queelen,
Aij leert haar waarse mist,
Of waarse haar vergist
Wilt dat goedgunstig heelen.

ANNA VISSCHER.

AEN JACOBUS ZEVECOTIUS.

Uw gunst, uw heuschheijt en uw groet
Mij dit weer aen u schrijven doet.
Dat hier in *Hollant*, meijn ick wis,
Noch Pallas noch Apollo is;
En soo s' er sijn, sij sijn bedeckt
Uijt vreese van te sijn begeckt.
Dit volck met een verkeerden sin
Dit haelt den mancken Plutus in,
Die vallen sij meest al te voet,
Om dat haer dorst sou sijn geboet,
Uijt Tagos gulden watervliet,
Uijt Castalis en lust haer niet.

Uw Neve sweemt Apollo naer
Alleen, of hij het selve waer;
Sijn lier speelt uijt een soeten toon,
Sijn hooft pronkt met den lauwerkroon,
Daerom soo mag het wel geschien
Dathij daervoor wert aengesien;
Maer ghij, dien ick vriendin sal sijn,
Al sijt ghij onbekend aen mijn,
Hebt uijt den ongemeenen bron
Uw dorst gelest op *Helicon;*
De Musen hebben toen ook daer
Gekransd uw grijs of jeuchdig hair.

Maer wacht u wel, dat ghij den haet
Van de Goddin niet op u laedt,
Om dat ghij mij (mijn pen beswijckt),
Mij, seg ick, mij bij haer gelijckt.
Helaes, Minerva! wees niet gram,
Ick nooijt de courtoisij aennam
Voor waerheijt; eij ick scheld oock niet
Hem, die mij sulcken eere biedt;
'T is maer uijt boert; elck soeckt om prijs
De vrouwen wat te maken wijs,
Die met haer botte ooren grof
Niets liever hooren dan haer lof (1).

Anna Visscher.

---

(1) Zie *Emblemata ofte Sinnebeelden,* met dichten versierd door Jacobus Sevecotius, en deszelfs verscheide dichten, *Amsterdam,* 1638. Lang 12mo. Van dit belangrijk en weinig bekende werkje is eene herdruk ter perse.

PLOCKHAERTIE

VAN IONCK-VROU

ANNA ROEMERS

MET CUPIDO.

AH mij! ick ben so moed! ick kan mij nau bedaren,
Het sweet dat breeckt mijn uijt door 't moeijlick plockharen
Met dese bengel, die ick achte min als niet,
Want met sijn slappe booch hij teere pijltjens schiet.
'T was immers geckens waert dat hij op mijn ginck micken,
Want elcke reijs schoot hij sijn broos geweer aen sticken,
Sij stooten weer te rugh, op 't christalijne schilt
Van Pallas, ick sprack stout : schiet vrijlick soo ghij wilt,
Nu lustich als een man! want hij con niet ghenaken
Mijn hert, hij mocht het sien, maer geensins cost hij 't rake
'T was slechticheijt van hem dat hij niet eens nam merk
Wat hem was in de weech. Loop heen 't is kinder-werck
Seijd' ick, doe mijn op 't laest dees mallicheijt verveelde
Die mijn vermaecte eerst doe'ck met sijn kintsheijt speelde.
Iae wel! zijt ghij de min, die men dus bidt en eert?
Zijt ghijt! die trotselick wel koningen verheert?
Zijt ghijt! die al de Goon, jae selfs Iupijn doet vreesen?
Zijt ghijt daer ick wel eer soo veel aff heb gheleesen?
Zijt ghijt, die groote vreught, en groote proefheijt geeft?
Zijt ghij 't, die doot, en weer kunt maken dat men leeft?

Zijt ghijt, die den poëet geeft oorsaeck om te dichten?
Zijt ghijt die soo veel nieus en wonders cont verrichten?
Maect dat een ander wijs. Ick can het niet vermoen,
Geen heijl'gen loof ick oijt eer sij miraeckel doen
Dat ick het selver sie, want anders ist veel logen,
Door hooren seggen wert een mensche licht bedrogen.
Iongen cost ghij niet sien wat u was in de weech?
Dit sprack ick al, en was verwondert dat hij sweech?
Sijn tanden knersten, en hij smeet sijn handen samen,
Het speet hem bijster dat ick hem dus ginck beschamen,
Daer leijt nu al u roem, daer leijt nu u geweer,
Daer ghij op trotst en stoft, gebroken voor u neer.
Doe leed hij langer niet dat ick hem soo verguijsten,
Sprong op, liep nae mij toe, en terte mij met vuijsten
Eens tegens hem te slaen, hij maecten hem gereet,
Streeck achterwaerts sijn haijr, en schorten op sijn kleet,
Ick lachte schamper, want ick achtent niet met allen,
Neen pottertje haes-op, mijn lust nu niet te mallen,
Eens op een ander tijt. Mit steld ick mij tot gaen
Nae huijs, en liet hem daer wel quaet allenich staen.
Sijn koker was heel leech, sijn pijlen al ghebroken,
Tis wel (riep hij) gaet deur! 't sal werden haest ghewroken
Dat ghij mijn acht dus cleijn, en met mijn hout de spot,
Al lijck ick maer een kint, ick ben nochtans een God.
Ick keerde wederom, door sijn hoochmoedich driegen,
Hij heeft noch vleugels (dacht ick) om mij nae te vliegen
En soo te quellen staech waer ick mij wend of keer,
Die wil ick corten aff. Doe leij ick 't schilt daer neer
Bedooven in het gras, om mij niet te beletten,
Het erge guijtjen gingt doe op een loopen setten
Doe 't mij sach comen aen, ick meende 't was van vrees,
Maer hij liep na sijn booch, en trockt daer van de pees

En maecter aff een strick, en raepte in dat ijlen
De scherpste puntjes van sijn half-ghebroken pijlen,
Doe keerden hij hem om, en setten hem heel schrap,
Ick liep hoochmoedich toe, en gaf hem trots een lap
Soo stijf als ick cost slaen, aen een van beij sijn wangen;
Hij was weerom niet slincx, maer heeft mij straex gevangen
In sijnen loosen strick; helaes! met wat een smert
Stiet hij veel pijlen in mijn ongewapent hert?
Iae neep mij blont en blau, en riep 'k sal u vermoorden,
Off haelt weer in u hals de lasterlicke woorden,
Flucx roep nu mins genae! soo lang sal ick u slaen:
O spijt! ick most het doen, wou ick daer zijn van daen.

MUIJTERIJ TEGEN CUPIDO.

VAN JONCK-VROUW ANNA ROEMERS.

Al ben ick nu ghequetst, ô wicht! soo sal ick maecken
Dat ick, naer u begeer, niet quijnen sal of craecken,
Ghij sult u wensch niet sien, dat ick als mal en sot
Nu sou begaen daer ick soo vaeck mé heb gespot,
Dat ick door schrick van pijn klijn seerich sou verschuijlen
Mijn wonden, op dat die vereltren en vervuijlen.
Siet daer mé gae ick heen, en soeck sulck een die can
(Ervaren in die const) mijn vrijlick tasten an;
Ick sal gheen bijt-salf noch gheen pijnlick tenten vreesen,
Noch bittere drancken die bequaem zijn te gheneesen
Mijn hert van dese quael, die 'k im mijn jonge tijt
Soo angstich heb gevreest, soo naerstich heb gemijt.

En ghij gehelmde Maecht, ghij schoonste der Goddinnen,
Hoe mocht het van u hert dat ghij mij liet verwinnen?
Hoe mocht het van u hert, dat die u altijt eert
Soo klackloos van een kint! een kint! nu is verneert?
Ick berst van spijt, als mij dees aeterlingsche-bastert
Sijns moeders schoonheijt prijst, en uwe schoonheijt lastert.
Neen, neen, ick acht soo veel geen lichaem schoon en fris
Als een oprecht gemoet daer deught gewortelt is.
Al creech sijn moer de prijs, nae 't oordeel van een herder
Die op sijn geijle lust slech sach en niet eens verder,
Dat acht ick niet met al: wanneer men siet het endt
Wat was sijn loon? ach arm! slech jammer en ellendt.
Wie souw niet uijt sijn hert de dertel min-lust roijen
Die de puijn-berghen siet van het verbrande Troijen?

GEDICHT

VAN DE SELVE IONCK-VROUW

AEN DE ZEEUSCHE POËTEN.

De heuchelicke son, die bralt, en climt om hooch;
De wegen nat, en glat, die werden hart, en drooch;
De wijngaert oogen crijcht, en aen der boomen toppen
Daer berst te met een blat uijt dick-gheswollen knoppen:
De bruijne voester-vrouw, de vette groeijsaem aerdt
Die heeft haer eerste cruijt en bloemen al gebaert:

Het luchtich pluijm-gediert, al t'ilpende comt swieren,
En springt van tack op telgh, met vrolick tierelieren.
Dees somer-teijckens die verneem ick altemael,
En noch verneem ick niet u Zeeusche Nachtegael.

SONNET

AEN DE ZEEUSCHE POËTEN.

Gnu altijdt lustich volck, dat met u gheest ghewoon
Te sweven zijt om hooch, en welcoom bij de Gooden,
Die u alst feest-dach is op haer bancquet doet nooden
En boven aen het naest Iupiters wijste soon.

O luckich tegen-deel! van die om wanckelloon
Vermuffen op 't cantoir (een graf van sulcke dooden)
Veer ick in mijn hert, u vier ick, als de booden
Van de ontsterlickheijt, belommert met haer croon.

Ick heb onlangs verstaen dat ghij met schrandre listen
In Zeelant u quartier begint te Alcumisten
Om gout te maken? Neen! Maer grooter Meester-stick.

Neemt ghij-lie bij der hant, 't zijn wonderlicker curen
Cunt ghij u nachtegael doen soetjens tureluren
Die in sijn moeders tael roept kick, borr kick, kick kick.

AEN DEN GELEERDEN HEER JACOB CATS.

Doe gistren Phœbus hadt sijn aff-ghemende paerden
Ghelaten uijt den toom, en dat hij van der aerden
Ginck bergen in de zee sijn blinckent gouden-hooft,
Doe dacht ick om het geen dat ick u had belooft.
Ick creech pen, inck, pampier, en setten mij tot schrijven,
Ten eerste wouw het boeck niet open leggen blijven,
De pen most zijn versneen, en 't pennemes was plomp,
In placts van pen sneet in mijn haut een diepe slomp.
'T pampier sloeg claddich deur: in d'inck was gom noch luijster
'K en had geen snuijter, en mijn kaers, die brande duijster.
De suster van de doot die sleepte mijn nae bedt.
Dus, ô geleerde vrient, soo werde ick belet,
Tot mijnen besten, want misnoegen quam ghevlogen,
En bracht mij in den droom de veersen voor mijn ooghen,
Heel creupel, manck, en lam. De schamper bleeke nijt
Riep spots-gewijs; ghij meent dat ghij Homerus zijt
De swarte laster creet, gaet heen wilt mede deelen
U ongherijmde rijm, 't sal ijder haest vervelen.
Doe quam besinning nae : die seij, houtse bedect,
Soo wert ghij niet benijt, gelastert, noch begect.

PHIJLIS KLACHTE.

De Herderin ziet de schaapjes aan haar bloemkrans knabbelen, en spreekt:

Mijn schaapjes, die uw honger bluste
Met weelig tijm, boet nu uw luste
Met roose blaedjes van mijn krans,
Die al haer geur ten offer brachten
Mijn breijn, dat hart en ziel verkrachte
Wanneer ick uitstak aen den dans.

'T is beter, dat de bloempjes voeden
Mijn lamm' ren, die ick stervend' hoede,
Als dat ze, van haer eer berooft
Door suchten, die mijn leven quellen
En heete traentjes trouw versellen
Onschuldigh dorren op mijn hooft.

Erkauw se menigmael met smaeckjens
Onnozel vee; maer als uw kaeckjens
Vermoeijt zijn, en de slaap u groet
Peinst dan eens om mijn doode leven
Wat oorsaeck dat mijn sinnen dreven
Tot schennis van mijn roosen hoet.

Ghij waert er bij, toen mij Philander
Zijn trouw toeswoer, die nu een ander
Met geijle tochten besich houdt;

Ghij? waert er bij, toen mij zijn eden
In't huwlijck met hem deden treden,
Dat in den hemel was gebouwt.

Niet dat ick segh, alziende Goden,
Dat uwe wil mijn herder noode
Tot werckingh van soo vals een daedt,
Maer 'k sie op mijn volmaeckte minne
Wier weerhgae bij u is te vinnen
Die loonen 't goed en straffen 't quaet.

Doch 'k wensch geen straf, maer bid voor sonde;
'K eijsch balsem voor een vuijle wonde
'K eijsch balsem die den hemel voed;
Maer is uw wil tot straf genegen
Soo straf 't bedroch, en wel ter degen,
Met wroegingh van zijn snood gemoet.

Dan sal gewis mijn leet hem deeren
Mijn liefde tot zijn liefde keeren
Zijn liefde wederom tot mijn:
Als ghij ons dan hebt 't saem gebonden
Nooijt is er trouwer paer gevonden
Dan Phijlis en Philander zijn.

Maria Tesselschade Visscher.

MARIA MAGDELENA
AEN DE VOETEN VAN JESUS.

Ontrooijt of tooijt ghij u, Maria Magdalene!
Als ghij uw haijr ontvlecht, verwerpt de luijstersteenen,
Verbreeckt het perlensnoer, versmaedt het schijnboer goet
En keurt voor vuijl en vals, al wat dat voordeel doet,
Om dees uw malsche jeucht het eeuwigh te beletten,
En op een stronckelsteen uw toeverlaet te setten?
Godvruchte vrouw! Ghij haeckt vast nae een stalen muur,
Die niet beswijcken kan door tijt oft droevig uur,
En van het laegh begint te slaen uw krulde rancken
Rontom een vaster voet, en wilt den heijland dancken,
Die u heeft uijt het slijck. Een innerlijck verstant
Verstaet, al spreeckt ghij niet, als met het ingewant,
Die paerlen van uw oogh, ten toon op root scharlaecken,
Die carmosijne smet der sonden suijver maecken.
Dies spiegel u, mijn ziel! veracht het valsch cieraet
Of hecht het aen een suijl van hemelrijke raedt,
Welck u altijds in 't oogh sal tot berouw verwecken.
Soo kan de ijdelheijt u tot vergevingh strecken
Van dat u ooijt behaeght heft weerelt, eer, of staet.
Schep moed uijt deses schets beduijdelijck gelaet.

O sonden wanhoop weerster!
Stilswijgend' deugden eerster!
Stilswijgende verkrijgster!
Meer dan bespraeckte swijgster!

Ghij toont bewijs, dat Godt belooft der sonden soen,
Aen ijder die 't soo doet, maer niet die 't woude doen.

SINNEBEELD.

Als ghij, Maria, smelt in tranen,
En wast de voeten van den Heer;
'T en is geen raedtzel, maer een leer,
Die u, door Godes heilgen Geest,
Is ingesrort, die 't al geneest,
En stiert op 's hemels rechte banen.

Ghij zijt een zinnebeeldt der deughden,
Dat met een levendigh geschrift,
Veel meer als pen of stale stift
Beduijt, liefdrijke sondenboet,
Gesticht met Jesus heijlig bloet,
Die bron van heil en 's hemels vreugden.

De heijlandt Jesus, op sijn voeten,
Leest, uit uw letter traan kristal:
De lief vergeeft de sonden al.
Hoe meerder liefd' hoe meer gewin.
Vergiffenis zoo groot als min;
Zoo kan de siel haer sonden boeten.

O Magdalene, beeld vol stralen!
Van vier en water, liefd' en boet,
Verkrijgster van het hoogste goet.
O sielen! volgt haer deugd gewis.
Toont liefde, soekt vergiffenis,
Lieft Jesus, ghij zult niet verdwalen.

Het vuur en water suivren bei:
Dat's liefde en rouwigh sondbeschrei.
Dat liefd was in een tranevloedt,
Dat siertse met het hooghste goedt.
Het vlammigh vuur in liefd' ootmoet
Maeckt tranevloed der sonden boet.
Dit was in Magdaleen alleen.
Och was in ons het oock gemeen!

Maria Tesselschade Visscher.

WILDE EN TAMME ZANGSTER.

WILDE ZANGSTER.

Prijst vrij den nachtegael,
Als hij u meenigmael
Verlust en schatert uijt.
Een zingend vedertje en een gewieckt geluijt.

Wiens quinckelere soet,
De oore luijstren doet,
Gauw, na het tiereliertje
Der vlugge luchtigheijd van 't oolijk vrolijk diertje.

Wiens tijlpend schril geluijt
Gelijck een orgel fluijt,
Veel losse toontjes speelt,
En met een tong alleen, als duijzent tongen queelt.

Zijn hoogh' en laege zwier
Met lieffelijk getier
Van 't helle schelle zoetje
Vermeestert al 't gesang van 't zingend springend goetje.

Een diertje wiens gelaet
In zeldzaemheijd bestaet,
Om dat het niet en heeft
Als sangh die maer een maent in 't gansche jaer en leeft.

Maer 't meeste wonder dat
Zijn roem ooit heeft gehadt,
Is dat zoo kleine leden
Herbergen zulk een kracht van die luijdruchtigheden.

TAMME ZANGSTER.

Maer wilde Zangster zwijg,
En nae uw adem hijgh!
Uw tjukken heeft geen klem,
Noch komt niet bij den aerdt van rosemondtjes stem.

Die na een liever trant
Doet luijstren het verstandt,
Met wisse maet en snikjes,
Die vriendlijkheijtjes sluijt in vaster toonestrikjes.

Wiens rede stem vertaelt
En waerdiger onthaelt
De geestjes van 't gehoor,
En hupplen doet de ziel van 't hartje tot aen 't oor.

Als zij met grof gedreun
En dan met teer gekreun
Van minnelijke treeken
Doet onderscheidelijk verscheijde tongen spreeken.

Geen veelheijt ons verveelt,
Hoe veel haer keeltje kweelt,
Maer eenen verschen lust
Bekoort het graege oor als 't maer een snikje rust.

'T is zeldzamer geneught,
Die staegh op nieuw verheught,
Geen stemmigheijt zoo lustigh,
Als deez' die zomers is en 's winters even rustigh.

MARIA TESSELSCHADE VISSCHER.

LIEDJE.

Hoe krachtigh ick verpijn
Door de waerheijt of door schijn
Te smooren met een koude praet
'T geen vierigh in mijn hartje slaet,
Het suijend slaepen doet vermaen
Het sluijmerich en 't soet:
Een genuchje,
Een geduchje,
Een suchje alzem, bitter suijcker soet.

De min mij leeren wou,
Hoe ick best vergeten sou,
Het geen ick niet vergeten kost,
Dat ick er staeg om dencken most.
Ja muurt en metst in mijn gedacht,
En soo men enckel wroet
Om het smertje
Uijt het hertje
Te weeren, seijd hij, dit's de beste voet.

Wel luste mij de daet
Van 't stoocke vijertje quaet,

'K behieid dat ick wou rooijen uijt,
Dit is het aertje van de guijt,
Die met slimme, met loose treecken,
Dwingelandtjes gril
Door sijn krachjes
En gedachjes
Wil woonen daer men hem niet hebben wil.

Maria Tesselschade Visscher.

---

(1) Over Anna en Maria Tesselschade Visscher, zie men de reeds aangehaalde verhandeling van Scheltema, over *Roemer Visscher's Dochters*. Amsterd., 1808.

DE RASENDE ROELAND.

(PROEFJE UIT DEN 10de SANCK).

WACHT u van die gefriseerde Adonis, die in de blom
Van hun iengdige iaren, soo gelobt gaen en gestreken;
Want als een vier sijn sij van stroij, eenen lichten drom.
Dat uijt blust (kleijn van stoffe) eert wel is ontsteken.
Gelijck den hase wort vervolcht van den iager dom
Door hitte door coude, door grachten, door beken.
Voorts maect kleijn werck van die hem laet verrassen,
Alleen den vluchtenden haes sijn moeijlijcke passen.

Soo doen oock dese vreijers (hout sterck) alsoo langhe
Als ghij hun lusten breijdelt, en ongesien hout u kaert;
Beminnen, eeren sij u, en dienen alsoo stranghe
Als toestaat die hem dienstbaer maeckt tot gepaert:
Maer plucken sij de palme (laes) ghij valt in bedwanghe
En van vrouwe die ghij waert, maeckt ghij u een maert
Want ongeoorlofden toelaet, liefsversmachting, doet
En te veel vrijheijt (out spreeewoort) verachting, broet).

E. SICERAM (1).

(1) *Il divino Ariosto oft Orlando furioso, hooghste voorbeelt van oprecht Ridderschap, oock claren spieghel van beleeftheijt voor alle welgeboorne vrouwen; begrijpende over hondert niewe historien, overgeset wijt italiaensche veersen in Nederlantsche rijmen, door Eve-*

FRUSTRA ME COLUNT.

Soo wie mij eert sich selfs bedriegt,
'T hert is geveijnst, mijn tonge liegt.

De kort gheveerde Struijs verthoont hem aller wegen,
Sijn vleugels uijtgespreijt als of hij waer genegen
Te vliegen door de locht, doch sijnde dus gestelt,
Verlaet het aerdrijc niet, maer blijft in 't vlacke velt :

---

rart Siceram van Brussel. Met gratie en privilegie, bij David Mertens, Thantwerpen, 1615.

Dit hoogst zeldzaam werkje is opgedragen aan « DE DOORLUCHTIGHE HOOGHGEBOREN NEERLANTSCHE VORSTEN, VROME BAROENEN, KLAREN ADEL, STRIJDBAER RIDDERSCHAP, ALS WELGHEBORENE PRINCESSEN GOVERNEURS, RADEN COLONELLEN, CAPITEIJNS ENDE BELEEFDE JOUFFROUWEN.

In de voorreden, zegt Siceram zijn werk vele jaren op het getouw gehad te hebben, doch door tegenheden tijd winnende is eindelijk de laatste hand aan zijnen arbeid geslagen, en alzoo in het licht verschenen, in het eerst meende de dichter zijne vertaling voor zich te houden, maar « *Zijne muse huwbaar en dertel geworden heeft willen uitbreken, en zogt als wergecierde dochterkens ten dans en ten speel te gaan*, hij vreesde vooral dat men het hem ten kwade zou' duiden iets in eene sprake te hebben overgebragt die door zoo vele, als ongeschikt geacht werd om iets goeds te zeggen. Siceram was een liefhebber en voorstander der zuiverheid onzer moederspraak zoo dat zijne woorden meest al goed Nederlandsch zijn; in zijne voorreden berigt hij evenwel dat hij een Brusselaar zijnde, de mans, en vrouwen, die in het gedicht voorkomen niet wel anders noemen kan,

Also de Gleijsenaers, gaen huijgende ter kercken,
Met eenen heijl'gen schijn verthoonende hare wercken,
De mond lieftallich spreect, maer 't herte al anders meent,
En blijven vast in 't aerds, verkleunt, verstijft, versteent.

QUI SE EXALTAT HUMILIABITUR.

Die sich verhooght in hovaerdij,
Vernedert wort, hoe groot hij sij.

Gelijck een pot op 't vijer in 't sieden staend' het water
Na boven sich verheft met bobbelich gesnater,
Tot dat den vuijlen schuijm van boven nedervalt,
Verliesende in het vijer 't hoovaerdige gestalt :
Soo gaet het met de geen die hooch genoech geseten
Noch meerder willen sijn, en haren God vergeten,
Tot dat sij eijndelijck door haer hoovaerdich hert,
Vervallen in den grond des weedoms ende smert.

Desen pot op 't vier ghestelt,
Siedet bobbelt met gewelt,
Sijnen schuijm soo hooghe port,
Dat sijn vocht te gronde stort :

---

dan : *Dammen*, en *Cavailieren*, aangezien dien naam in den mond verstorven is, en hij niet gaarne de *Dammen* noch de *Cavailieren*, wiens dienaar hij was, te na wilde komen. Siceram was juwelier te Brussel, en werd geboren omtrent het einde der 16de eeuw.

Alsoo gaet het met den man
Die gheen mate houden kan,
Die meer als hij kan wil sijn
Valt in weedom ende pijn.

QUI SE HUMILIAT EXALTABITUR.

Die sich verneert in sijn gemoet,
Verheven woort in 't grootste goet.

Den eemer die te grond sich willich heeft begeven,
In 't putten wederom na boven word verheven,
Die dan den sijnen geeft een water klaer en goet
En na vermogen laeft uijt sijnen overvloet,
Alsoo een nedrich mensch in sijn gemoet verslagen,
Wordt van den Heer bemint, verheven en gedragen,
Die ons dan mede deelt (als voorbeelt) uijt sijn schat
Tot voetsel van de siel een levendige nat.

TERRET HIJEMS.

Bij tijts versiet u, ende schict,
Dat u den winter niet verschrict.

De miere sijnde voor des winters kou vervaert,
Des somers sijne spijs met naersticheijt vergaert,

In 't wercken schept sij vreucht, waernemende de tijden,
Om naderhant met smert geen hongersnoot te lijden :
Een christe-mensch alsoo, gedurende sijn tijt,
Verschrict voor d'helsche pijn, sal thoonen sijnen vlijt,
Om sulcke schatten hier op aerden te bekomen,
Dat hij in 't eeuwich rijck mach worden aengenomen.

VIVA FIDES SALVIVICAT.

T'geloove door den geest verlicht,
Ten hemel wendet ons ghesicht.

Siet in het ziel-compas (een leijder op de zee
Om vinden door 't gesternt de voorgenomen ree)
De naelde doorgaens haer nae 't noorden sal begeven
Dewijl sij met den steen des aimants is bewreven :
Alsoo des menschen ziel door Godes geest verlicht,
In 't levende geloof, heeft altijt sijn gesicht
Gewent nae 't hooge licht, 't welc dienstich is te roemen,
Om op dees' holle zee in 't varen niet te schroemen.

ZACHARIAS HEIJNS.

DEUCHDEN SCHOLE.

(EEN DRAMATISCH FRAGMENT).

OPINIO PERVERSA, GALILEA.

Die vinck is wech daer komt een ander op den slach,
Die ooc sal anders doen, heb ic dan een verlooren,
Soo heb ic wederom daer vore dees verkooren.
Gespele willecom u komste mij verblijdt,
Want ic om uwent wil hier kome nu ter tijt,
Ic hope immers niet dat ghij soo sijt verbolghen
Dat ghij de dwaesheijt van Iohanna wilt navolgen,
In 't minnen van alsulc die naer u g'luc niet vraeght
Haet'lijc ontvluchtende die voor u sorge draecht.
Gal. Dat's ver van mij, ic min de gene die mij mint,
Op. Soo moet ghij ooc tot mij u minnerss' sijn gesint.
Die u seer minnelijc ten besten kome raden,
Gal. Seght mij waerinne doch? *Op.* Waer in? in sleven paden
Gal. Van wat wegen spreect ghij? *Op.* Van d'enge en wijde straet
In welcker beijder keur een groot verscheel ontstaet
Gal. Hoedanich zijn die doch? *Op.* Dat sal ic u verclaren,
Maer seght mij eerst wat ghij veel liever hebt t'ervaren,
Het geen u goet kan doen, oft 't geen u quaet sou zijn?
G. Het geen mij goet doen kan *Op.* Wat acht ghij goet en fijn?
De droefheijt oft de vreucht? *G.* Vreucht. *O.* Wellust ofte smerten
G. Wellust. *Op.* Armoede, schand, verdruckinge des herten
Oft rijcdom eer en macht? *Gal.* Dit al is om te vraghen

Niet waerdich, wie schept doch niet alle zijn behagen
In rijcdom eer en macht, 't waer wel een slechten bloedt
Die al dees dingen niet en heil voor 't beste goet.
Op. Ghij antwordt mij seer wel, maer meer moet ghij noch seggen:
Antwoord op dese vraech, hoe sout ghij 't overleggen
Soo van tween d'een wat goets u beloofde gereet,
En d'ander mede wat, doch met alsulc bescheet
Dat ghij daer eenich tijt van iaren na moest wachten!
Gal. Nae 't tegenwoordige sond' ic voor alle trachten.
Dat is ic name voor 't onseker 't seker aen,
Al waert vrij meerder, want ic licht'lijc kan verstaen,
Dattet veel beter is een musken in de handen,
Als gansen in de locht oft reijgers in de landen.
Op. Ghij antwoort wijsselijc, tis seer wel overdocht
Wie had soo goet verstandt in sulcke ieucht gesocht,
Gal. Sout ghij dan meijnen dat mijn ouders, mijne voetster
En *Curiositas* (die mij is een behoetster)
Gans hadden niet geleert? dees dingen ic verstondt
Al van mijn kintsheijt af: want sij mij in den mond
Met mijne pappe sijn gegeven tot mijn eten,
Doch ic beken dat u goet onderricht mijn weten
Bevesticht en versterct. *Op.* Seg is u ooc bekent
U aldermeeste quaet? *Gal.* Laet, tgeen de ioncheijt schendt
Dat is een droevich, arm verachten bedruct leven,
T'welc pijnelijcker dan de doot ons blijft beneven
Daer om ist boven al te vlieden immermeer,
(Alst onlust gelden sou) ia met verlies van eer.
Op. Wat seght ghij dan van die alsulcke leven minnen?
Gelijck Iohanna doet. *G.* Dat sijn sonder sinnen.
Ic ben met dit arm wicht in lijden en bedroeft,
Dewijl sij dees neuswijse tooverije proeft.
Op. Dat hebt ghij waerlijc recht, maer merct ghij wel de trekken

Van 't momgesicht daer me dat sij haer schorst bedecken,
G. Welc sijn sij? *O.* Men seijt haer dat vrolijcke gewissen
De vreucht des salicheijts geensins en connen missen:
En dat de smerten die wij hier op aerden lijden
Verand'ren sullen in een eeuwige verblijden.
Gal. O dwaesheijt overgroot, o wat een sotte klap,
Soude ic dan geven dus mijn vaste wetenschap
Voor 't wanen? soude ic soo het sekere verlaten,
Om het onsekere daer voren aen te vaten?
Wij weten wat wij sijn en wat wij hebben al,
Maer wie weet waer hij komt, oft wat hij hebben sal
Dies boven 't hopen ic dat hebben moete prijsen.
Op. Ghij raect den nag'l' op thooft, ghij spreect daer als den wijsen
De schoon klappende philosophie voortaen
U licht' lijc niet en sal betoovren, soo ic waen.
Gal. Dats sonder sorch, waer ic van have slechts soo rijcke
Als dese dwase maecht, daer waer geen mijns gelijcke.
Men soude mij het mijn soo niet ontguijg'len, dat
Daer ijmand leven sou van mijn goet gelt oft schat,
End ic ontbeeren soo mijn lusten en ciraten.
Neen neen ter weerelt sou mij geenen mensch verlaten,
Want ic sou lustich sijn en t'aller tijt bereet
Tot leck're spijs en dranc, en soude gaen, gekleedt
Soo datmen mocht te recht van Galileam spreken,
Want mij geen weelde sou ontvluchten noch gebreken,
Ic hiel dan gasterij ic noode vriend en maech,
Ic danste, song en sprong ja speelden alle daech,
En als een apoteec van soete perfumaden
Waer ic quaem soude ic die soetgeurige versaden,
Ten schort mij vrijlijc niet aent willen : maer de macht
Mij dus te rugge hout, daer sij niet op en acht.
Op. Die niet rijc is kan noch aen rijcdom wel geraken,

Oft ic nu middel wist u haest eens rijck te maken?
Gal. Mocht dat gheschieden doch, maer hoe mij hangt geen goet
Meer over 't hooft, gelijc het andere wel doet,
Ic doen geen koopmanschap, daer ick op staen sou dorven
Hans schens van milderhuijs is ooc al lang gestorven.
Van waer doch sou mij dan den rijcdom komen aen?
Op. Door een rijc houwelijc daer moeten wij na staen
Ic wete raet daer toe, eer lange sal m'u vrijen
Laet ons te samen nu 't gemoet hier in verblijen,
Gal. O! ghij belooft mij veel. *Op.* Noch meer sal ic u doen.
Siet daer mijn trouwe hand. *G.* Met vreuchden ic u soen
Op. Het sal seer korts geschien, soo ghij 't mij wilt betrouwen
Gal. Ic speur u groot verstant, dies wil ic op u bouwen.

Zacharias Heijns.

VREUCHT ENDE DRUCK.

(BRUIJLOFTS TAFEL-SPEL).

VREUCHT.

Vrede en geluck u sij in dese feeste,
Rou ende druck altijdt hier d'ongereetse,
Weest te samen
Met onsen bruijdegom en bruijd
Naer 't betamen
Verheught en blij van geeste.

Waer ick het huijs vervul de minste met de meeste
Van herten is gerust, geen quelling men daer siet,
Men weet van geen onmin, men kent daer geen verdriet,
Doch selden ben alleen, maer wel kome altijdt nader
Daer ic mijn voester vind en mijn verheuchden vader,
Dats *Liber* en *Ceres*, die trouwe doen behouwen
Want waer die niet en sijn de liefde is in 't verkouwen.
Pecunia ons oom mij altijt voore gaet,
Die brenght mij over al in eenen goeden staet,
Met dit geleijdt ick mij doen over al beminnen
Want ijdel borsse maect niet als beroijde sinnen,
Maer wie komt doch alhier soo seer mismaect gegaen.

DRUCK.

Wat ben ic hier verdwaelt? ic moet een weijnich staen,
Mij dunct hier is het niet datmen mij heeft ontboden.

VREUCHT.

Dat dunct mij seker ooc van waer komt ghij gevloden?
Wie soect ghij? wie sijt ghij? hoe sijt ghij dus ontstelt?

DRUCK.

Quelling heb ic genoech ic leve sonder gelt,
'T kout water en 't droogbroot mij meest de tijt door voedet,
Bib God ghij menschen al dat hij u daer voor hoedet,
Wellust heeft mij gebaerdt en overdaet mij bracht
So wijt, dat ic als nu word over al veracht,
De gansche weerelt door geen menschen mij begeeren.

VREUCHT.

U greijsaert men alhier ooc lichtlijc kan ontbeeren,
Al waermen vreucht bejaegt geen druc en is op 't spoor.

DRUCK.

Waer vreucht is binnens huijs is druc wel voor de door.
Soo sijn wij oock onwetende bij een.

VREUCHT.

Dat sta ic toe, doch siin te saem soo niet gemeen,
Dat wij soo opentliic gelijc gaen in een stede.

DRUCK.

'T is daerom dat ic ooc soo zeer beschroemt hier trede,
Nochtans ben ic door be van maticheijt doen komen
Ia in de meeste weeld voor d'oogen van den vromen,
Hun tot een achterdocht, op dat sij door den lust
Niet vallen in elend en droefheijt ongerust,
Met eeren mach ic mij dan hier wel eens verthoonen.

VREUCHT.

Al dit geprasel druc en kan u niet verschoonen
Wech pact u wech van hier de vrolijcheijt ghij stoort.

DRUCK.

Wat kan 't doch schaden datmen mij een weijnich hoort?
Daer geenen druc en is hoe kan daer blijschap wesen?

Sulc voelt de vreugt die eens is van den druc genesen,
Bijt donckerschroem'lijc swert bij 't duijster vanden nacht
De schoonheijt van den dach gesien wort groot geacht,
De schoone swanen sijn veel witter in de haven
Waer van den oever is beset met swarte raven.
Ic kom, ic loop, ic ga, ic sta bij vele lieden
Die mij onwetende najagen in 't ontvlieden.
Also weet ic ooc niet, hoe ic nu kome hier.
Ic soec geen snaren-spel noch musicaels getier.
Want mijn natuer vermach geen vrolijcheijdt 't aenschouwen.

VREUCHT.

Daeromme so sout ghij dij ooc daer buijten houwen,
En laten die hier sijn soo vrolijc in de vreucht.

DRUCK.

Wie goe gewissen heeft te meer sal sijn verheugt,
Aensiende dat hij is van mij den druc bevrijt,
Ic moet doch ergens sijn, en hebbe t'aller tijt
In swerelts hof geweest, ia bij den eersten mensche,
Adam ons vader die 't eerst al had na sijn wensche,
Mij heeft in 't hert gevoelt en dicwils was beswaert,
Als hij met arbeijt heeft sijn onderhout vergaert,
Abraham, Isaac, Iacob, Loth, Iosaphat,
David en duijsent meer, die goedren hebben g'had,
Ooc (als den goeden Iob) een spiegel aller vromen,
Bij tijden nu en dan, veel drucx is overkomen,
Daer om laet mij niet sijn gans wt den sin gestelt.

VREUCHT.

Ic hout so, ia 't is waer, doch, so ghij selfs vermelt,
Bij tijden, ist nu tijt alhier op u te dencken,
Weg (seg ic) weg van hier, ghij meugt mij nu niet krencken
Weest met den droeven droef en met den blijden blij,
Waer wilt ghij daer me deur, moet ghij niet op een sij,
Waer wast oijt minder tijt te weenen of te treuren?
Als hier ter feesten daer het niet en mach gebeuren?
Dewijl de Heere (die van water maecte wijn,
Op dat een ider sou ter bruijloft vrolijc sijn)
Ons hier soo mildelijc van alles heeft gegeven,
En 's menschen heerlijcheijt ten toon stelt, daer beneven,
Als koning ofte heer van alles datter leeft,
Al 't geen op aerden wast hem te gebruijcken geeft,
Gelijc ghij hier moogt sien als in een spiegel schoon.

DRUCK.

Ghij spreect van heerlijcheijt, stelt sijn elend ten toon,
Klaerlijc men vinden sal dat geen van alle dieren
Elendiger mach sijn, als *Plinius* met manieren
Verstandelijc verhaelt. Merct seijt hij) hoe de mensch
Gans van natueren niet en heeft na sijnen wensch,
T'is noodig (op dat hij sijn naecte lichaem dec)
Sijn kleeding voor de koud' van and're dieren trec,
Die mild'lijc sijn begaeft als sij te voorschijn treden
Elc na gelegentheijt met wel bedecte leden,
Van schelpen, pluijmen, haer oft buijten wel bereijt,
Natuur den mensch alleen dees mildicheijt ontseijt,
Hem van d'eerst' ure aen af niet gevende dan tranen,
Die van de sekerheijt des elends ons vermanen.

Siet hier den grooten heer, natures schoonste werc,
Die 't alles onder heeft, van sich soo gans onsterc.
Dat hij so haest, hij komt te niete soude gaen,
Soo m'hem met naersticheijt niet wilde gade slaen,
Aenmerct hem als hij eerst van moeder word geboren,
Wat ist een armer dier, wat komt hem al te voren,
Wat swaricheijt, wat siect, wat pijn elend' en smert,
Hoe swac is hij en teer ; en d'andere soo hert
Behelpend' haer soo haest sij komen vande moeder,
Ooc so is haer natuer bequamer ofte vroeder,
Innemende niet meer als haer tot Nootdruft dient.
In siect' elc sonderling 't kruijt voor de krencte vindt,
Daer doch de mensch sijn hoop stelt op de medecijnen,
Die diewils voor de siect de siecte doen verdwijnen,
Hoe kleijn een wormken is, alst op der aerden komt
Tast ende voelt nae 't aes, ia kruijpet onbeschromt.
Een kiecxken wel soo haest het wt den dop can raken.
Ist suijver ende reijn, s'ond'reens dat schoon te maken
'T loopt na de moeder toe verstaet haer roepen wel,
Verwacht geen kieckendief, ontloopt sijn clauwen fel,
Stelt sich van eersten aen tot picken ende t'eten :
De mensche doch eijlas, sal ergens niet van weten,
Neemt wel so haest fenijn als 't soete soch der memmen
Tast on besuijt in 't vier, verstaet geen moeders stemmen,
En hoe hij ouder word hoe hem meer moeijte naect,
Ia meer en meer hoe hij tot meerd'ren staer geraect :
Daerom *Euripides* te rechte wel mocht seggen
Als hij het leven van den mensch wild' overleggen,
So wie aenmercken wil des menschen ongeval,
Te recht hij sijn geboort' altijt beweenen sal.
Sterft hij, soo moet men hem in d'aerde neder-vellen,
Wat is sin wellust dan? wie sal sijn afcomst mellen?

En wat heeft doch de mensch in 't leven alle iaers,
Als veel elenden groot veel misvals en gevaers,
Ia meerder als men can met tongen wtgespreken.

VREUCHT.

Ba so vrij 't schijnt ghij sijt gekomen om te preken,
Is u sermoon voleijndt hebt ghij nu al geseijt?

DRUCK.

Die heerlijcheijt heb ic ten decle wederleijt:
Daer om onnoodich acht dit proncken ende pralen.

VREUGHT.

Ic wete niet waer ghij dit soo te saem moogt halen
Doch leestmen in de schrift dat God in edens pleijn
Den mensche na sijn beeld geschapen heeft gemeijn,
Te heerschen over al de dieren die daer leven,
Waer over Adam hun de namen heeft gegeven.
Daer om geensins bij hem moet ghij gelijcken meer
'T gedierte dom en stom : hoe wel dat God de Heer
Haer rijclijc heeft versien en middelijc gegeven
'T geen tot bescherming dient en nootdruft van haer leven.
De mensch daer tegen heeft geschapen en gemaect
Van een seer teedrê vel onnosel ende naect :
Want mits hij sijn verstant en d'inwendige sinnen
(Die 't groot gewelt en alle stercten overwinnen)
Altijt gebruijcken moet, is hij in edens hof
Gemaect subtijl en teer, en van geestiger stof :
Want waer hij grover van humeure dic van vellen,
Sou plomper sijn verstant so niet te wercke stellen.

So is de werc-man wijs seer wonderbaer in 't werc,
Die hem alhier niet heeft gestelt in s'werelt perc
Versien met wapenen, gelijc als d'ander dieren
Geschelpt, gehorent zijn, geklauwt op veel manieren :
Maer wel gewapent met verstant ende in den geest,
Waer tegens niet vermach de stercte van een beest,
Gelijc het selve men seer licht bewijsen kan.

DRUCK.

Van veel geestiger stof (segt ghij) maer wat is dan.
Veel slechter dan 't swaer, plomp en 't grove slijk der aerden?

VREUCHT.

O! dat d'almachtich God daer van den mensche gaerden
En is tot mindering van sijne glori niet,
Maer op dat hij daer door sijn hoovaerdije liet,
En kennende sich selfs den heere leerde kennen,
'T hert na den vader toe en na sijn erfdeel wennen?
Dien slijm heeft hij ooc niet met ijdelheijt gemengt,
Maer door den wint sijns monds hij 't leven daer in brengt
Alsoo dat ooc den geest van eenen mensch alleen
Veel beter is dan al der dieren in 't gemeen,
Hoe veel in schoonheijt ooc hij d'and're gaet te boven
Men niet wtspreken kan, men can die niet volloven.
Siet hoe hij vol verstants het hooft om hooge recht
En d'oogen wel gepaert daer in soo net gehecht,
Als spiegels vanden geest, die door haer schoone stralen
De vierige begeert der liefd' in 't hert doen dalen,
Neus, ooren ende mond, de tong ooc, die vermach
Dat geen gediert en can gebrengen aen den dach,

Die tot den hemel klinct, soo groot en sterc van machten
Dat sij de gramschap Gods can stillen en versachten,
Van d'ander leden med' en isser niet misset,
Aent lichaem oec gans niet dat eenichsins hem let.
O wel volmaecte dier, ia dobbel wel volmaect
Als God schict dat de man bij sijn manninne raect,
Sijn hulpe sijn verlaet sijn steunsel in sijn leven
Sijn hert gemoet en sin, eén been, een vlees daer neven.
Dit hier al nu geschiet, gelijc ghij mercken meugt,
Wie is in *Cana* dan met Christo niet verheugt?
Daerom druc wijct ten is alhier geen tijt om treuren.

DRUCK.

God geve haer geluc, ic ga, doch macht gebeuren,
Laet mij mijn afscheijt doen, gelijc als dan behoort.

VREUCHT.

Men staet u dat wel toe, doch maket cort, nu voort,
Wat hoeft ghij u hier in soo lange te bedencken?

DRUCK.

Sijt doch so haestich niet, ic hebbe wat te schencken,
Ic hoop bruijd'gom en bruijd, dat sullen nemen aen.

VREUCHT.

So moet ic mede doen eer ic van hier sal gaen,
Maer wat ist dat ghij hebt?

DRUCK.

Ic heb de *Heusche Trouwe.*

VREUCHT.

Wel druc het selve ick hier ooc mede schencken souwe
Ende even soo gemaect, nu wel dit mij genoegt.

DRUCK.

Heer bruijdegom, vrou bruijd de heer die 't alles voegt
Na sijnen goeden wil, u gevende is te samen
Om het elckanderen in 't houwelijc te ramen,
Ontfangt in danc de *Trou* die *Heusselijc* bewaert,
Oft ghij door tegenspoet oft siecten wierd beswaert,
Gelijc den aerdschen mensch seer veel kan overkomen
Laet dit sijn van den Heer geduldich aengenomen,
Blijft altijt *Heus* en *Trou* elckand'ren in den noot.

VREUCHT.

De *Heusche Trouw* wensch ic u me tot inder doot
Heer bruijdegom en bruijd in voorspoei ooc t'ontfangen
Om *Heus* en *Trou* te sijn een ieder moet verlangen,
Want op der aerden is noch was geen meerder vreugt,
Daerom met reden moch elc hier wel sijn verheugt,
Aensiende liefelijc de selve hier beginnen.

DRUCK.

Bemind elckanderen met hert gemoet en sinnen
Ic ga en laet de vreucht bij u alleene blijven.

VREUCHT.

Daer gaet den druc 't is goet, kon doch hier niet bedrijven
Nu na vermogen etc wat brenge voor den dach
Op dat 't geselschap in dees feest verheugen mach.

ZACHARIAS HEINS.

VICTORIE VAN YVRY.

(FRAGMENT) (1).

GHIJ staet, hij gaet, ghij volgt, hij halt, wilt u verbeijden,
Een ijder hem begint om strijden te bereijden :
Elck legher schijnt een bos, elck hooft geswind in 't veld
Sijn heijren (Doch met konst) in ordeninghe stelt.
'T geweir in 't blincken staet, den wederschijn sijn stralen,
Op 't naest gelegen landt al bevende doet dalen :
Ghelijck 't ghesterde heijr (ons over 't hooft gebracht)
Vercierend' is met licht den mantel van den nacht,
De krijgeman sijn ghelaet toont wreeder als te veuren,
In mond end' ooghen was de rasernij te speuren.
Staend' in sijn volle kracht, en 't ijser inde handt,
Erijnnis daer t'Yvry (soo 't scheen) sijn helle sandt.

---

(1) Uit het fransch van Guillaume de Saluste, Heere van Bartas.

Men hoort niet als geluijt van trom'len en trompetten,
Van stenen, van ghekrijt, en 't grouwelijck versetten,
Den grouwel over al den schrick verthoonen doet,
Den schrick nochtans is schoon den grouwel sijnde soet.
Men vecht alree van verds, 't ghelaet sij daer nae stellen,
De ruijter onversaecht sijn lans begint te vellen.

Niet anders alsmen siet in 't dorre sandich veldt,
Daer stier en leeuw te saem om vechten zijn ghestelt,
D'een vreeschelijcken bruldt voort tredend' om te kampen,
Wt sijn neusgaten wijt worpt schroemelijcke dampen,
Beroept sijn weerpartij, en schuddende den kop,
Toont sijn ghewelt en steeckt sijn scherpe horens op,
En d'ander uijt sijn keel (gheterght) als eenen donder
De bolderinghe stuer, vier spouwende daer onder,
En, rasende van spijt, doet draeijen sijn ghesicht
In sijnen wreeden kop, ghelijck een vierich licht,
Oprechtende sijn haer, en sijne led'nen slaénde,
Vermeert sijn fel gemoet, en maect sijn dolheijt gaende.
Men lost het groot geschut en daer begint den slagh
Geen broeder, neef, ghebuer noch vriend men aen en sagh,
Elck de sijn ooghen op om voordeel te bekomen.
Daer mede zijn partij sijn leven werd benomen.

Den duijst'ren westen windt staend' in het vochte gat
So krachtich noijt en schoot op eenich top oft pat
Van 't gaskonsche gebergbt d'opbotend' hagel ballen
Die daer somtijden met soo groot ghedruijs neervallen
Als 't hier blaeu koghels heeft ghereghent onder 't volck.
Men maeckt een bergh van do'on van bloed beeck ende kol
De splinters en den roock, de vlammen en de dampen,
Als met een dicke wolck bedecken 't volck, in 't kampen :

Rhea van vreese beeft, Eurus na boven liep,
Selfs Pluton in sijn hel de bleecke verwe schiep.
'T heir dat nu voordeel had, dan weder was aen 't wijcken,
Daer vreese was geweest, quam weder moet aenstrijcken.

Victoria Goddin, van Iupiter ghewijt,
'T trompet op haren rugh, 't swaert hebbend' aen de zijdt,
Veel schepters in haer handt op 't hooft veel tullebanden,
Gheschildert op haer kleet, veroveringh van landen,
Daer in veel steden, d'een ghenomen d'and'r ontset,
Met standaers schoon, verciert, en palmen dicht beset,
Noch vlieght van heir tot heir : en door de roode velden
De schoone glorij leijt, die thoonende den helden.

Mijn kinders, (seijde sij) wie van u desen dach
De bruijd'gom wesen sal, en met een soeten lach
Dees schoone nemen aen? wie sal hier lipkens raken,
En uijt haer rooden mondt den soeten balsem smaken?
O! wel gheluckich man, de princen sullen hem
Eerbieden over al, met een ghemeijne stem,
De Heeren sullen ooc voor sijne voeten knielen,
En achter hem sal 't volck op straet (in 't volghen) krielen.
Sijn gulden aenghesicht met 't konstighe pinceel,
Sal worden nagebootst op menigh tafereel,
En afghegoten tot een eeuwighe memorij,
Out ende ionck al om sal vieren sijne glorij :
Ten kortsten sijnen naem en faem sal zijn bekent
De gantsche werelt door van 't een tot 't ander endt.

Hier mede sij dit volck in 't hert heeft moet gheblasen,
Die niet ghemeijn en was : maer hittigh en aen 't rasen.

Hier overwint de kracht, daer 't tal, en hier de konst,
'T gheluck toont d'een heijr nu, dan dander weer de gonst.

'T scheelt weijnich oft alsoo de dert'le toornigh' aerde
(Op dat sij eenen strijt in zee en hemel baerde)
Moet gevend' is, en roct tot eenen nieuwen kamp,
Den kouden Noorden windt en suijden vochten damp :
Den vloet onseker vloeijt, de wolcken staegh herdrijven
Na dat u d'eenen wind, dan d'and'ren haer verstijven.
Tot dan d'een met ghewelt den and'ren onverwint,
En als een koningh sich in zee en hemel vindt.

Maer siet hierdeftich komt mijn koningh waert ghepresen,
He ! Godt wat schoonder glants verlicht sijn manlijck wesen
He! Godt wat nieu ghestrael hem vlamt in sijn gesicht,
O! treffelijck verthoon, de locht, nu gans verlicht,
Een teecken schijnt te sijn van sijn gheluck : sijn kleeren
Bepeirelt niet en zijn om sijnen staet te meeren ,
Ghewapent over al, sijn harnas hem verheught,
En 't ijser is alleen 't verciersel van sijn deught.
Sijn wiegh van ijser was, sijn sachte blonde haren
Tot sijne grijse toe bedeckt met ijser waren :
En door sijn snijdend stael verkreegh en noch behout,
De schepters tullebands, de peirelen en 't gout.

Om niet bekent te zijn, vervaert, sich sonder teken,
Niet onder 't volck en gaff : een groote plum ghesteken
Op sijn verstaelden helm, ghelijckend' is een boom,
Die suijver in den grond staend op een waterstroom ,
Soo haest den windt hem treft, sijn hooft, seer dicht beladen
Met dunne taxkens, vol van groene schoone bladen,

Nu hanghen laet en dan is rechtend' op een neer,
Nu swaeijend' aen d'een zij, en dan aen d'ander weer.

Dus, om bekendt te sijn, d'onwinbaer helt ter aerden
Twee duijsent ruijters slaet, met een ses hondert paerden,
Den eersten die sijn swaert (wijt slaende met ghewelt)
Ghevoelde: was een man (die strijtbaer sijnde in 't veldt)
Sijn hart kendt aen sijn kracht, sijn kracht aen sijne slaghen
Nochtans versocht den strijt met hem alleen te wagen.
Henrij set sijn pistool daer hij sijn voordeel sagh,
Den steen geeft vier, den loop, doch weijgert sijnen slag.

Alsdoen verstoort (sprack hij: wegh, wegh uijt mijnen handen
Bedrieghelijck ghewelt: den deghen, in 't aenranden,
D'eer van een krijghs-man is: en swaeijt soo metter vaert
Een schrickelijck gestrael, uijt 't blixemende swaert,
Ghelijck als een comét (die staend' in haer geweste)
Een teecken is van brandt, bloetstortingh ofte peste.
Hij vat sijn vijandt aen voorsichtich, ende let
Waer hem sijn wapentuijgh is eenichsins ontset,
Daer tusschen de tasset en 't voorstuck in 't verspreijden
De ziele soect, die vint, en doetse uijt lichaem scheijden.
Gaet heen gheluckich gheest beneden, en vertelt,
Ghij dus verwond ter doot, te neder sijt ghevelt
Door Hercules Gaulois: want dese groote glorij,
U nutter wesen sal als eenighe victorij.
Seght mede dat Martel hier boven weder leeft,
En Vranckrijck wederom een ander Roeland heeft.

Maer neen ghij sijt alleen niet in den slagh gebleven,
Den voortocht u maer is in d'oeffeningh ghegeven.
Hij doodet soo veel mans, als hij wel slaghen slaet,

Hij treft en worpt ter neer wat over eijnde staet,
Eer als een herden storm, canon oft swaren donder
Kan worpen eenen boom, een muer of toren onder.
Een heijr oft een quartier, een doot, een slag, een wond,
Sijn woeden stillen noch sijn moet verflouven kond :
Hij treft vast over al, hij slaet hoe langhs hoe kreger,
Wel hondertmalen door het stronckelende leger,
Sij vallen allegaer, d'een doch als d'ander niet,
Na dat met spits oft loot de treffingh is gheschiet.

Maer even als een leeuw die onder een deel schapen
In 't dooden besich is, om sijnen kost te schrapen
Soo hij daer huijlen hoort een beir oft wreeder dier,
Recht haer en ooren op, met vreesselijck getier,
Verlatende dat vee : verblijt voor hem te vinden
Een feldere partij, om met gewelt te slinden.
Mijn prins (soo haest hij werd de Lorainois gewaer)
Verlaet 't onwaerdigh bloedt, en rijdende van daer,
Dwers door 't verslagen volc, door schutters ende paerden,
Door vanen en 't gheweir, gheleghen op der aerden,
Van toren raest, en soeck, hertneckichlijcken 't hert,
Daer bij de ligue leeft end' onderhouden werd.

Maer voor sijn strengh gemoet de Lorainois in 't duchten,
Vertrock voort (sonder hoop) met een elendich suchten.
'T onslippende gheluck, beschaemde sijn ghemoet,
En 't nakend' ongheval, sijn herte schroemen doet.
Yvry had hij alree uijt sijn ghesicht verloren,
Doch gaff bij Mantes noch sijn moede paerdt de sporen :
Paerdt dat sijn lijf in sweet en stoffigh water smelt,
En met gestrecten hals op 't ijs're mont-stuck helt,

Dat met een droogen mont staegstronckelt, als gekluijstert,
En na gheen sporen meer, als eenen steen en luijstert.

O! ed'le prince, seght, waerom ghij vluchten meught?
Wat voor verkeerde sorgh verstickt u groote deught?
Wat maelt een bleecke vrees op u stantvastigh wesen?
'T recht u ontbrekende is : den moet is niet ontresen.
U consciencij vroeght. O! Charles blijft, hout stant,
En met ootmoedicheijt kom kussen 's koninghs handt.
Heeft' van u broeders doodt de wraecke, desen deghen
In handen u ghestelt, wat kan daer Vranck-rijck tegen?
De koningh (weet ghij wel) is daer niet schuldich aen
Hij suijver is daer van, 't is sonder hem gedaen.
Soo 't dan de grootheijdt is behoort ghij niet te wachten
Meer eeren van een prins, die wijs, is in 't betrachten
Van d'aldergrootste deught? die (koningh sijnde) kan
Verhooghen in sijn dienst een trou stantvastich man :
Als van een blindt gesin? Wilt, arm ondanckbaer mede,
Dat als een weerhaen draeijt en (soeckende geen vrede)
Met ballinghschap en moordt vergelden haer Dions,
Ia haer Camillen vroom en goede Phocions?
Dat niet als rasernij en heeft voor zijne wetten,
En als een aerd-veijl door sijn vaste muren pletten?
Oft vreest ghij nu voort aen te komen hier ontrent,
Twijfelende aen ghena? waer heeft men oijt ghekent
Een koningh, die zoo haest 't verleden heeft vergeten,
En danckbaerlijck gheloont de trou sijns ingeseten?
Sijn wederstrevers hij te temmen liever tracht
Met weldaet als met straff. Sijn meeste gramschap acht
Als een kleijn strooen vier : in 't slachten zal hij suchten
En doet zijn vijandt niet zoo vele bloets ontvluchten
Als tranen uijt sijn oogh. Sijn ziel is sonder gal,

'T huijs van Bourbon dees gaeff heeft, en behouden zal,
Als erffdeel van den Heer. Des weirelts oogh noodt konde,
(Hoe wel hij dach voor dach is loopend' in sijn ronde,
Sien eenen vorst oft prins (hoe groot en wel bedacht)
Die ('t al ons van sijn eer) als hij sijn eedt betracht)
Gheeft mijnen Hendrick vrij de duijtsche kroon in handen,
Den spaenschen schepter me : de Turcsche Tullebanden,
Maeckt hem des werelts vorst, hij zal met goet bescheet,
Veel liever breken al dees schepters als zijn eedt.

Voor 't catolijck gheloof strijdt ghij bij avontueren,
Maer seght mij wie sal 't schip van policije stueren?
Wie doch ghebied in 't rijck, als die ghelijck als ghij,
Het catholijck gheloof in alles blijven bij?
Dient sijnen name niet om al onheijl te mijden,
Sijn tegenwoordicheijt om 't priesterdom te vrijden?
Gheen atheisterij in sijnen boesem voedt :
Maer is een christen prins, aendachtigh ende goedt :
Hij hevet van sijn min, die hem heeft opghetoghen,
Den rechten Godes-dienst, met melck heeft inghesoghen :
Doch is stijff-sinnich niet, spreect met een goet bescheijt,
En soo de christen-kerck (die nu schier onder leijdt,
Door onsen ijver blindt, door eersucht ende 't schrijven)
Eens weder wesen most ghesuijvert, om te blijven
In eendracht ende vre : 't self sonder twijfel sal
Gheschieden, bij een prins : die (sijnde sonder gal
Als desen) niet en wil een blinde wanen stijven.

Mijn musa 't is genoech, laet dit verhalen drijven,
Keert weder na de slagh : maer wat? 't is hier ghestaeckt,
Vrees end' onordeningh is onder 't volck gheraeckt
Daer is nu gheen ghehoor, daer is nu gheen ghebieden,

De krijghers onder een de rotten samen vlieden,
Men siet het wijde veldt hier over al bedeckt
Met harnas en gheweir : het beste krijghs-volck treckt
Ghewond nae 't dichte bos, en sterven daer met hoopen,
Hier onder voeten raeckt die 't niet en kan ontloopen.

De winnaer volghtse naer, hij achterhaeldts' op 't spoor,
Niet vreesende den wegh d'een naloopt d'ander voor :
D'een vluchtich door de vrees d'and'r om te slaen gheneghen
Siet na gheen boot oft brugh, noch herde goede wegen,
Om komen over d'Eur, d'een valt en d'ander springht,
In 't water, onversins, een menichte verdrinckt.

D'Asurighe sijbil, die als een koninginne
Den vloedt van dit cristal splijt, loopende daer inne,
Verbaest : stack na 't gherucht door 't vlietende gelas
Haer hooft, dat toegerust met vochte biesen was :
He! (sprack sij) van waer komt dit ijsere geslachte?
Wat voor een gibel-bergh sulck oijt ter werelt brachte?
Wat Vulcan, wat Milon, met eenen fellen moet.
Dus ijser ende stael met krijschen dreunen doet?
Gij monsters vliet van hier, vertrect gij orloogs smeden,
D'aerd met u bloedt besprengt, u moeder gaet betreden,
En laet ons na de zee sacht drijven onbesmet
Op dat wij suijver bij de tritons gaen te bedt.

Hier me verdween haer stem, door 't swaer elendich karmen
D'een door de swaerte sonc, en d'ander had (och armen)!
Voor graff niet als sijn paerd, sijn paert niet als den vloet,
Die met een open-keel te grond haer sincken doet,
D'en voor sijn schuijt, sijn schilt gebruijcken wilt om varen
De pluijm voor seijl, elck arm voor riemen in de baren,

Doch eenen snellen vloedt, in 't draeijen door de tocht,
Te samen riemen, schuijt en seijl te gronde brocht,
Die nu met groot geluck daer over 't water quamen,
Te lande : zeer verblijt hert ende moet hernamen :
Om balij, wijde gracht, Haumaij, ghebroken brugh,
Sij in haer vluchten niet gheweken sijn te rugh :
Soo eenich heijr sich doch stelt tegen u victorij,
'T is niet om winnen : maer om meere uwe glorij.

Ghetuijghe 't bataillion der Nederlanders, dat
Met vanen drij soo dicht en vast ghesloten trat.
Ghij treft, en tast haer aen, den blixem uwer handen
In 't vers bebloeijde stoff 't groot lichaem slaet te schanden:
Ghelijck in stille zee te met een galion
Doet sincken een groot schip, wel van vier hondert ton,
Oft als een snel spaens paert in 't rennen sijnder vaerden,
Een plotsich duijtsche veldt en neder worpt ter aerden.

Ghij slaet, ghij treft en sijt een winnaer in den slagh,
Tot dat den nacht aenkomt beroovende den dagh :
En d'onverwonne sterft : alleen de switsers stonden
Na d'oude dapperheijt noch trouwelijck verbonden,
En boden scherpe spits den overwinners noch,
'T hert wies haer in 't verlies, sij vochten manlijck, doch
Door 't schrickelijck gestrael van u soo strijd-baer wesen,
Is 't diamantisch hert in breucklich ijs ontresen,
'T broos ijs tot water werdt en 't water tot een damp,
En sij, die voor de doot noijt vreesden in den kamp,
Sij (segh ic) die den rugh noijt keerden om te vluchten,
Als voor den Phœnix, die gans Vrankrijck dede duchten,
De roede des tijrans, de straff koning'n me,
U vielen nu te voet, elck om ghenade be.

Ghij doen om dat sulck volck (die trou tot allen tijden
De lelij had gheweest) gheen smaet en soude lijden,
Stilt u verstoort ghemoet, u self ghij overheert
En met haer oude band den cantons hebt vereert.

Hoovaerdighe trophé, die geen tropheén achtet,
O! louweriren, hooft, dat naer een groenen trachtet,
Onwinbaer koningh, die meer als Augustus sijt,
Ghij wind en overwind u selven in den strijt.

Elck ghij te vreden stelt : u heijr met u victorij
'T verwonnen door ghena, en beijde door u glorij.
Verciersel van dees eeuw', des werelts eeren-licht,
Dat ick doch altijdt op de vleughels van mijn dicht
Mach draghen uwen loff : soo dat de franse lieden,
Lichtvaerdich ophevoet, in d'orloogh mochten vlieden
Oneenicheijt en twist, doort mercken van u daet,
Als ghij tén strijde streckt, end' uwen vijandt slaet.
En dat den edeldom eerbiedelijck belije,
Dat u toekomend' is. Des werelts heerschappije,
Dat haren koningh is een wijs gheluckigh helt,
Die elck een weder heef, in sijnen staet ghestelt,
Dat hij ghewroken heeft des koninghs overlijden,
En Vranckrijck vrij ghemaeckt door sijn kloeckmoedich strijden
Dat oock de gheest'lijckheijdt beginne toe te staen,
Dat Godt u leijdtsman is, en (sijnd' u toe ghedaen)
Met deucht begaeft : en voor een olije, de stralen
Van sijnen heijlghen' gheest doorgaens op u laet dalen.
Eijnd'lijck dat alle 't volck beken dat ghij alleen
Ons koningh wesen moet, sult sijn, en anders gheen

Maer las : een rasernij, een pest, een felle kortse,
Dit lichaem heel doorknaeght : een doodelijcke tortse
Brandt Vranckrijck tot een as, en sonder dat u handt
Den wanckelbaren staet niet hiel in haren standt,
Ons schepter (die wel eer seer waerdt was bij den vromen)
Gheswind vervlieghen soud' in splinters end' atomen
De priester 't vierslagh is, den adel blaesbalck van
Dit aenghesteken vier, 't sot volck als nu en dan
Verheught sich in den brandt, en gaet daer inne delven
(Dus sijnd') in ste van hout, ghewillichlijck haer selven.

O! Cleresij (u dienst misbruijckende) verstoct,
Is 't wel ghedaen dat ghij d'een tegen d'ander roct?
Dat ghij u prins versmaet? een koningh die gheleghen
In 's moeders buijck den naem van koningh heeft ghekreghen?
Een vorst die voor u eer, altaren ende wet,
Soo dickwils 't edel bloedt heeft inde waegh gheset?
Een koningh soo devoot als ergens was te vinden,
Een prins die boven al de vaticaensche winden
En donder heeft ghevreest. Is 't wel gedaen, dat ghij
In u register stelt (als heijlig) in de rij,
Die Gods gesalfde met een mes door stack? ô! woeden,
Mes neghenmael gedopt in Acherontes vloeden.

Onedel adel las! konst ghij noch mercken niet
U selven ghij aldus sult brengen in 't verdriet?
En in 't verbreken van uws koninghs monarchie,
Ghij, als de dwase, bout een suijver anarchie?
Een chaos sonder schrick : en scherpet nacht en dagh
Den lemmer van 't rouw volck, verwachten haren slagh,
Die (hatende de goe) met dolle rasernije
Vast brouwen in 't gemoet een nieuwe moorderije?

En ghij onstuijmigh volck, die voor u rechten vorst,
Vroom, machtich, ende wijs, rechtveerdich voor de borst
Soo veel tijrannen kiest: die met haer wreede tanden
(Verplettend u gebeent) 't merch trachten aen te randen.
Den welcken 't dierbaer gout uijt dingewânt van d'aerd,
Oft uijt het roode sant van Tagus vloed vergaert,
Soo fijn niet schijnen sal, als 't geen sij sullen steken
Wt u gedermt, en doen uijt uwe tranen leken.

Neen dooff den fransman is, slaepsuchtich in sijn noot,
Voelt hij sijn quale niet. Hem leijdende ter doot:
Oft soo hij die gevoelt stelt doch sich korsel tegen
Sijn goede medecijn, tot hem soo seer genegen,
Die voor sijn sware krenckt uijt mededogentheijt,
De soetste drancken ende plaesters toebereijt.

Schept moet ô! dapper helt, hier anckert u gedachten,
Groot Henderick vervolght 't begonden werck met krachten
Dewijl een cataplasm soo weijnigh helpen kan,
Bruijckt ijser ende vier, en maeckt een eijnd daer van.
Dees hijdra scijndt te grondt, dees monsters wilt verdrijven
Op dat u groote naem mach eeuwich staende blijven:
Gebruijct. U groot geluck, 't gebergte stout verhooght
U wijckend' is, voor u den felsten vloedt verdroogt:
Den sterckste leger, door 't klaer stralen uwer oogen
In roock opstijghen sal, vervlieghen en verdroogen,
En 't vaste fondament van d'alder sterckste wal,
Voor uwen naem alleen verbaesd'lijck beven sal.

Maer las! let op u selfs, stelt niet ô! mijn Monarcke,
Soo dickwils 't edel bloedt ten rooven voor de parcken:
U leven doch verschoont. Denckt dat ons goet en bloet

Op d'herren van het uw' alleenelijck draijen moet :
Soo ghij dan doof wilt sijn voor mij, die na behooren
Ben singend' uwen loff, leent Vrauckerijck u ooren,
Die haer voor u verthoont. Niet na den ouden stant,
Als sij de Donau had voor pael van 't wijde lant,
En d'Euphraet en den Nijl haer vloeden lieten rollen,
Om in te brenghen haer behoorelijcke tollen.
Als sij in Spaengnien heeft de koninghen gheset,
En Roomen (in bedwangh) stont onder haer wet :
Maer mager bleec van verw' met hondert sware wonden,
Staend in een diepe zee vol ongelucx te gronden.

Mijn soon (spreect sij tot u) ô! voogt van mijnen staet,
Mijn tweede stichter trou, mijn steunsel, mijn verlaet,
Mijn vader, siet, ick sterff van spijt, ia met de koorde
Oft met een scherpe spits mij selven ick vermoorde,
Soo ghij te sterven quaemt : had ick doch u niet heer,
Verloor ick haest mijn rijck, mijn goedt, mijn bloedt, mijn eer

Mijn lieve bruijd'gom dan wilt op leven letten,
Mijn koningh hoort mijn be. Wilt uijt den sinnen setten
Den lust, om alles selfs te sien en oock te doen,
En soo tot meerder eer u daghelijcks te spoen.
Een goet Monarcke moet in sijne jonghe jaren,
Twee oft drijmalen wel sijn kloeckheijt openbaren,
Dewijl de vrommicheijt een trap ist oft de leer,
Waer over het geluck is klimmende na d'eer,
En datter inden strijdt gheen dingh meer moets kan gheven
Als een stoutmoedich prins in d'oreloog bedreven.
Daer na soo moet hij doch behendelijcken gaen,
Niet met den swaerde meer : maer met sijn sinnen slaen
En voedende den gheest met een behaechlijck weiren,

Niet spelen den soldaet. Maer 't hooft van alle heiren.
Mijn soon g'hebt al te veel gevochten hand voor hant,
Met duijsende daer bij verslaghen in het sant.
Mijn koning g'hebt te veel gewrocht voor mijn victorij,
Maer niet voor mijne rust. O! edel hert mijn glorij
In u langh leven leet, niet in u sterckheijt groot:
Went in u leven leeff, u doot is mijne doot.
Mint ghij u selven niet, stelt mij niet uijt u sinnen
U Vaderlant (bid ick) ten minste wilt beminnen.
Siet wat ick wesen sal, soo een te snellen doot,
Alsulcken grooten helt mij rooft uijt mijnen schoot:
Een schip dat van piloot berooft is sal ick lijcken,
Door eenen grooten storm in 't lijden end' aen 't wijcken,
Tot dat het op een rots gedreven berst en breckt,
En met sijn splinters soo de grijse zee bedeckt:
Is 't dat doch 't groote hert (verspilder uwer zielen
Niet voor de tijt en komt u leven te vernielen,
Hoop' ick te wordden noch in grooter staet geset
Wtmuntend' in krijghs-volck, in zeden ende wet,
In rijckdom, in geloof, in wetenschap te samen,
Soo dat Augustus eeuw', voor d'uwe sich sal schamen.

ZACHARIAS HEINS (1).

---

(1) Zie over Z. Heins, De Vries, geschied. der Nederd. dichtk., Iste deel, bladz. 55. Wij zijn Pieter Heins, van wien ons niets belangrijks ter hand kwam, om die reden met stilzwijgen voorbijgegaan.

DE HELDEN DADEN

VAN BUSQUOIJ.

(BELEG VAN OOSTENDE IN 1601).

IN 't zelve Vlaender-land alwaer de wilde baren
Het leste mensche volck veel plegen te vervaren;
Alwaer het scherpe sout afbijtende den dijck
Verbreijd allenghkens meer Neptunus waterrijck;
Alwaer oock d'aerde schijnt Neptunus te bevechten
En tegen sijn gewelt de duijnen op te rechten;
En dat sij hier verliest wint ghinder even cloeck
En vaert hem selver in met eenen taijen hoeck
Een plaetse die men noemt van haren strand oostende,
En soo men heeft gemeijnt, gestelt op 'swerelts ende
Een plaetse wijt vermaert waer menigh vroomen heldt
Voor God en vaderlandt sijn leven heeft gestelt.
Hier vondt hem oock Busquoij, voortstellende ten tooge
Sijn deught, sijn vroomigheijt in al des werelts ooge,
En opperhooft gemaect van 't cruijt, geschut en loot
Heeft op de stadt becaetst soo menigh vlammé cloot.
Hoe dickwijls sagh men hem met sijn metaele bollen
Langhs d'ongebaende baen van Amphitrite rollen,

En draijen sijnen cloot, de schepen in den mondt
Die self oock spogen vijer en jaegen in den grondt.

OLIVIER DE WREE (1).

---

(1) *Zie de vermaerde oorloghstukken van den wonderdadighe veltheer Carel de Longueval, gedicht door Olivier de Wree; Licenciaet in beijde de rechten; tot Brugge bij Nicolaus Breijghel*, 1625. Dit bundeltje, bevat nog eenige mengeldichten, en verscheidene, gelegenheidstukjes, zie hier nog een proefje uit een voor het overige niet zeer belangrijk lofdicht.

Waer Troijen had gestaen daer sagh men coren bloeijen.
In 't hof van Priamus de wilde cruijden groeijen :
Van d'oude stercke stadt, van 't Neerlants Teruwaen
Men siet nauw hier en daer een boere hutte staen.
Ja daer is eenen dagh, een fellen dagh op handen,
Wanneer dit constigh al tot asschen sal verbranden,
Wanneer dat alle dingh dat was geworden iet
Eens weder keeren sal tot sijnen eersten niet.
De deught alleen, de deught can lichtelijk ontwijcken
Het scijsten van den tijt, noijt en sal sij beswijcken
Of dalen in het graf, de deught, de weerde deught
En kent geen ouderdom, blijft altijt in haer ieught.
Daer naer de wetenschap, bij naer van 't selve wesen
Comt naer des menschen doot oock uijt het graf geresen,
Veel schoonder als te voor, wanneer hij met geschal
Gaet haer besitters naem trompetten over al.

EINDE VAN HET EERSTE DEEL.

NAAMLIJST
DER DICHTERS

VAN WELKEN

IN DEZEN BUNDEL DICHTSTUKKEN VOORKOMEN.

A

B

C

D

E

F

G

H

J

K

L

M

N

R

S

V

W

